

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Gorišek

**Poslovni registri kot konkurenčna prednost države:
primerjava Slovenije in ZDA**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Gorišek

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

**Poslovni registri kot konkurenčna prednost države:
primerjava Slovenije in ZDA**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani Aleš Gorišek, z vpisno številko 21041147, sem avtor magistrskega dela z naslovom: Poslovni registri kot konkurenčna prednost države: primerjava Slovenije in ZDA.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (UL RS, št. 16/07-UPB3, 68/08, 85/10 Skl.US: U-I-191/09-7, Up-916/09-16)), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne

Podpis avtorja:

POVZETEK

Poslovni registri kot konkurenčna prednost države: primerjava Slovenije in ZDA

Poslovni registri so zbirke podatkov o družbah in drugih poslovnih subjektih. Upravljajo jih sodišča ali državni organi. Vpis v poslovni register je običajno pogoj za začetek poslovanja poslovnega subjekta. Pravila vpisa določi država z zakoni in podzakonskimi akti.

Uporaba registrov datira že v čas fevdalizma. V 18. stoletju pride do množičnega vpisovanja trgovcev, kasneje pa tudi drugih poslovnih subjektov. Danes so poslovni registri razširjeni po vsem svetu.

Poslovni registri predstavljajo del poslovnega okolja države, ki lahko poslovne subjekte spodbuja ali zavira. Prednosti in slabosti poslovnega okolja so predmet preučevanja številnih organizacij, ki s pomočjo različnih kazalnikov ocenjujejo konkurenčnost držav in gospodarstev. Konkurenčnost je večdimenzionalen koncept, ki že dolgo ne preučuje samo gospodarske aktivnosti, ampak zajema tudi politično, družbeno, kulturno in druge razsežnosti. Pravila države, ki omogočajo ustanovitev, delovanje in prenehanje poslovnih subjektov, so samo ena izmed dimenzij konkurenčnosti države. Dobra pravila omogočajo učinkovito in pregledno poslovanje poslovnih subjektov, medtem ko prekomerno obremenjujoča pravila spremljajo manjše število novo registriranih poslovnih subjektov, manjša stopnja zaposlenosti in produktivnosti, višja stopnja koruptivnosti in večja neformalnost dela gospodarstva.

Slovenija in ZDA, kot eni izmed razvitih držav, imata vzpostavljen učinkovit sistem poslovnih registrov, ki je podprt z visoko ravno informatiziranosti, maloštevilnimi postopki registracije, nizkimi stroški in dobro delujočimi institucijami. Podatki poslovnega registra so v veliki meri dostopni poslovnim partnerjem, potrošnikom, raziskovalnim institucijam in drugi javnosti, s čimer prispevajo k varnosti pravnega prometa države ter krepitvi zaupanja v države organe in pravne varnosti.

Pravila ustanavljanja poslovnih subjektov, namen poslovnega registra in javnost podatkov o poslovnih subjektov v Sloveniji temeljijo na evropskem pravnem redu in tujih dobrih praksah. Slovenska ureditev se je zlasti v zadnjih 10 letih izboljšala do ravni, ki Slovenijo uvršča med najboljših 20 držav na svetu. Ne glede na navedeno so pred Slovenijo novi izzivi, ki so povezani z nadaljnjimi poenostavitvami in informatizacijo postopkov vpisov poslovnih subjektov v poslovni register in povezovanjem slovenskega poslovnega registra v vseevropski sistem poslovnih registrov, ki bo zaživel prihodnje leto.

KLJUČNE BESEDE: poslovni register, konkurenčna prednost, Slovenija, ZDA.

SUMMARY

Business register as a competitive advantage of a country: comparison of Slovenia and USA

Business registers are databases of companies and other business entities. They are administered by courts or public authorities. Entry into the business register is generally a prerequisite for starting-up of operation of business entity. The rules of entry are determined by the state by laws and executive acts.

The use of the registers dates back to the time of feudalism. In the 18th century, a mass enrolment of merchants took place, followed by other business entities later on. Business registers are widespread today throughout the world.

Business registers are part of the business environment of the state, which can encourage business entities or hold them back. Advantages and disadvantages of the business environment are subject of studying of many organizations using different indicators for assessing the competitiveness of the states and economies. Competitiveness is a multidimensional concept. For a long time now it examines not only the economic activity, but also the political, social, cultural and other dimensions. State rules that enable the formation, operation and winding-up of business entities are only one of the dimensions of the state's competitiveness. Good rules allow for efficient and transparent operation of business entities, whereas excessively burdensome rules accompany a smaller number of newly registered business entities, lower employment rates and productivity, a higher level of corruptiveness and greater informality of the part of the economy.

Slovenia and USA, as one of the developed countries, have an effective system of business registers, supported by a high level of informatization, small-numbered registration procedures, low costs and well-functioning institutions. Business registers' data are largely accessible to the business partners, consumers, research institutions and other public, thereby contributing to the security of legal transactions of the state and strengthening the confidence in state authorities as well as the legal certainty.

Business entities formation rules, the purpose of the business register and the public nature of business entities' data in Slovenia is based on the *acquis communautaire* and foreign best practices. Slovenian legislation has been improved over the last 10 years to a level which ranks Slovenia among the top 20 countries in the world. Notwithstanding the above Slovenia is ahead of new challenges associated with the further simplification and informatization of the business entities entry into the business register procedures and the integration of the Slovenian Business Register in the pan-European system of business registers, which will go live next year.

KEY WORDS: business register, competitive advantage, Slovenia, USA.

Kazalo

1	Uvod	8
2	Vir uspešnosti in blaginje države.....	13
2.1	Klasična teorija	13
2.1.1	Absolutne in primerjalne prednosti.....	14
2.2	Neoklasični teoretski model Heckscherja in Ohlina – obilje produkcijskih faktorjev	14
2.3	Alternativne teorije	15
2.3.1	Ekonomija obsega	16
2.3.2	Vzorci povpraševanja.....	16
2.3.3	Proizvodna diferenciacija proizvodov in znotraj panožna trgovina.....	17
2.3.4	Tehnološki prepad.....	17
2.3.5	Življenjski cikel proizvodov	18
2.3.6	Konkurenčne prednosti družbe in države.....	18
3	Vloga države ter nacionalnih in mednarodnih politik	22
4	Spremljanje konkurenčnosti držav	25
5	Pomen ustanovitve družb, pravil ustanavljanja in poslovnih registrov	40
5.1	Ustanovitev družbe in pravila ustanavljanja	40
5.2	Poslovni registri	43
6	Trgovinsko in gospodarsko pravo	44
6.1	Razvoj trgovinskega prava.....	44
6.2	Razvoj gospodarskega prava.....	45
6.3	Razvoj registrskega prava	45
6.4	Načela registrskega prava	46
6.5	Učinki in vrste vpisov v poslovni register	47
6.6	Delitev poslovnih registrov	48
6.7	Institucionalna učinkovitost poslovnih registrov	48
7	Ureditev poslovnih registrov po svetu.....	49
7.1	Zakonodajni in institucionalni okvir poslovnih registrov	50
7.2	Trajanje postopka vpisa	51
7.3	Uporaba elektronskih storitev	52
7.4	Financiranje poslovnih registrov in pristojbine	54
7.5	Dinamika ustanavljanja družb.....	54

7.6	Dostopnost in zanesljivost podatkov v poslovnih registrov	55
7.7	Prevladujoče značilnosti poslovnih registrov po svetu	57
8	Ureditev poslovnih registrov v Severni, Srednji in Južni Ameriki.....	58
9	Ureditev poslovnih registrov v ZDA	62
9.1	Pravo družb v ZDA	62
9.2	Normativna konkurenca med zveznimi državami na področju prava družb	63
9.3	Pravo družb v zvezni državi Delaware	64
9.4	Poslovni register zvezne države Delaware.....	65
9.5	Postopek ustanovitve poslovnega subjekta	67
10	Pravni okvir poslovnih registrov in registracije družb v EU	68
10.1	Prva publicitetna direktiva.....	68
10.2	Enajsta direktiva o razkritjih podružnic	70
10.3	Direktiva o povezovanju centralnih in trgovinskih registrov ter registrov družb	72
11	Ureditev poslovnih registrov v Evropi.....	76
11.1	Poslovni registri v EU	76
11.2	Evropski poslovni register.....	76
11.3	Čezmejno sodelovanje poslovnih registrov v EU	77
12	Pravni okvir, ki ureja vzpostavitev in delovanje poslovnega registra ter vpis poslovnih subjektov v poslovni register v Republiki Sloveniji	80
12.1	Prvi Zakon o poslovnem registru Slovenije	80
12.1.1	Razlogi za sprejem ZPRS	80
12.1.2	Cilji ZPRS	81
12.1.3	Načela ZPRS	81
12.1.4	Rešitve ZPRS	82
12.2	Drugi Zakon o Poslovnem registru Slovenije	84
12.2.1	Razlogi za sprejem ZPRS-1	85
12.2.2	Cilji in načela ZPRS-1	86
12.2.3	Rešitve ZPRS-1	86
12.2.3.1	Poslovni register	86
12.2.3.2	Naloge upravljavca registra	86
12.2.3.3	Podatki o enotah poslovnega registra	87
12.2.3.4	Pridobivanje podatkov za vodenje poslovnega registra.....	88
12.2.3.5	Postopek vpisa enot poslovnega registra	89
12.2.3.6	Uporaba podatkov poslovnega registra	91

12.2.3.7	Hramba dokumentacije.....	91
12.3	Analiza delovanja poslovnega registra Slovenije in predlogi za njegovo nadgradnjo.....	92
12.3.1	Upravljanje poslovnega registra.....	92
12.3.2	Sestava poslovnega registra	93
12.3.3	Postopki vpisov poslovnih subjektov v poslovni register.....	97
12.3.4	Poslovni subjekti, ki se vpisujejo v poslovni register	100
12.3.5	Javnost podatkov poslovnega registra.....	102
12.3.5.1	Druge storitve na spletni strani AJPES.....	104
12.3.5.2	Nadomestilo za dostop do javnih podatkov poslovnega registra.....	105
12.3.6	Varstvo osebnih podatkov v poslovnem registru.....	105
13	Sklep	111
14	Literatura.....	119
	PRILOGA: Poslovni subjekti, ki se vpišejo v poslovni register po vpisu v primarni register, evidenco ali razvid, registrski organi in predpisi, ki urejajo status in vpis v primarni register	130

1 Uvod

Registri, evidence, razvidi in imeniki ter vpisi vanj so neločljivi spremljevalci ljudi in stvari. Z rojstvom se vpišemo v matični in davčni register ter prijavimo v obvezno zdravstveno zavarovanje. S šestimi leti vstopimo v izobraževalni proces, ki se začne z vpisom v osnovno šolo in nadaljuje z vpisom v srednjo šolo in na fakulteto. Po končanem šolanju se odločimo za podjetniško pot, postanemo podjetniki, zasebniki in se vpišemo v poslovni ali drug register ali pa z zaposlitvijo postanemo del organizacije v gospodarski družbi (v nadaljevanju družba¹), društvu, zavodu, podružnici tujega podjetja ali drugi pravni in fizični osebi, ki opravlja dejavnost. Sklenemo zakonsko zvezo, ki jo uradne osebe vpišejo v matični register. Živimo v hiši, ki je vpisana v katastru stavb in evidentirana v registru nepremičnin. Kupimo avtomobil, ki ga moramo registrirati v evidenco registriranih motornih in priklopnih vozil. V življenju se srečamo še z vrsto drugih dogodkov, za katere velja obveznost vpisa, registracije, evidentiranja v registre, evidence, razvide, imenike idr.

Registri, evidence, razvidi in imeniki so sistematično organizirane, vodene in urejene zbirke določenih pravno pomembnih podatkov, dejstev ali pravic, ki jih vodijo sodišča, upravni organi in druge organizacije. Sestavo, predmet vpisa, pravne učinke in postopke vpisa določajo posebni zakoni in podzakonski akti. Registri imajo različne predmete vpisa, odvisno od svoje vloge v pravnem prometu. Nekateri od njih z vpisom objavijo ali oblikujejo oziroma konstituirajo obstoj pravne osebe (npr. družbe, društva, ustanove, zadruge), drugi objavijo ali oblikujejo oziroma konstituirajo pravno stanje pravnega objekta (npr. nepremičnine, premičnine in pravice), medtem ko tretji le objavijo pravno pomembno dejstvo (npr. rojstvo, smrt, sklenitev zakonske zveze). Osnovna vloga registrov je, da se z njimi na posameznih pravnih področjih (npr. pravo družb, zemljiškopravno pravo, družinsko pravo) v pravnem prometu dosega določena stopnja pravne varnosti z njo pa tudi zaščita zasebnega, včasih tudi javnega interesa. Skupna značilnost registrov je, da so bolj ali manj javni. V njih se pod določenimi predpostavkami omogoča vpogled, s katerim registri dosega svoje namen, tj. objavo podatkov, ki jih hranijo. Zaradi javnosti in avtoritete oblasti, ki jih vodijo, uživajo registri javno zaupanje (Pezo 2007, 1683).

Ena od pomembnih evidenc vsake države so poslovni registri, trgovinski registri, registri družb ali sodni registri, kamor se vpisujejo družbe, samostojni podjetniki in drugi poslovni subjekti, pravne in fizične osebe, ki opravljajo dejavnost na trgu. Z vpisom poslovnih subjektov, ali točneje, z

¹ V nadaljevanju uporabljamo pojem »družba«, ki je krajša oblika pojma »gospodarska družba«, kot je opredeljen v slovenskem zakonu, ki ureja gospodarske družbe.

vpisom pravno pomembnih podatkov o poslovnih subjektih poslovni subjekti pridobijo, če gre za pravne osebe, pravno sposobnost, tj. postanejo nosilci pravic in dolžnosti, oziroma lahko začnejo, če gre za fizične osebe, opravljati dejavnost. Vpis poslovnega subjekta v poslovni register sledi pozitivni odločitvi registrskega organa, sodišča ali upravnega organa, da so izpolnjene predpostavke, da se določeni družbeni tvorbi podeli (prizna) pravna subjektiviteta (Pavčnik 2007, 176–177), oziroma da lahko fizična oseba začne opravljati dejavnost. Vpis je sam po sebi tehnični postopek vnosa podatkov o poslovnem subjektu v evidenco in nima posebne vrednosti. Če pa ga pogledamo širše, kot na »rojstvo« novega poslovnega subjekta, gre za prvi korak v smeri uresničitve namena svojega delovanja (npr. pridobivanje dobička, maksimizacija vrednosti prodaje, povečevanje vrednosti), za katerim stojijo posamezniki (npr. ustanovitelji, zastopniki idr.) s svojimi podjetniškimi idejami in cilji.

Kakšna je torej prava vrednost vpisanih podatkov o poslovnih subjektih, zlasti družb, v poslovnih registrih? Na njihov pomen kaže že kratka analiza prispevka poslovnih subjektov k bogastvu države in blaginji njenih prebivalcev. V Sloveniji je leta 2014 delovalo 186.433 družb, drugih pravnih oseb in fizičnih oseb, ki so zaposlovale 826.447 oseb in ustvarile 93,6 milijarde evrov prihodkov. Družbe, zadruga in samostojni podjetniki so ustvarili 18,9 milijarde evrov dodane vrednosti oziroma 39.463 evrov na zaposlenega in zaposlovali 579.800 oseb. Za plače so namenili 9,6 milijarde evrov, za nabave blaga in storitev 62,8 milijarde evrov, medtem ko so bruto investicije v opredmetena osnovna sredstva dosegle 3,6 milijarde evrov (Statistični urad Republike Slovenije 2016).

Podobno je tudi v ZDA, kjer je pomen poslovnega sektorja, v katerem je zasebno lastništvo absolutno prevladujoče, položaj vlade pa precej bolj omejen kot v drugih državah (Ferfila 2013, 430), še večji. V ZDA je bilo po zadnjih podatkih za leto 2013 5,8 milijonov registriranih poslovnih subjektov (*firms*) s 7,8 milijoni poslovnimi enotami (*establishments*), ki so zaposlovali 118 milijonov oseb. Za njihove plače so namenili 5,6 bilijonov ameriških dolarjev (United States Census Bureau 2016).

Poslovni registri so danes neizogibni del poslovnega okolja poslovnih subjektov, ki ga po Jakliču (2009, 5–6) sestavlja zunanje in notranje okolje. Zunanje okolje vključuje širše zunanje, kontekstualno okolje in okolje delovanja poslovnih subjektov ali transakcijsko okolje. Kontekstualno okolje zajema splošne in specifične politično-pravne, ekonomske, socio-kulturne ter tehnološke dejavnike, ki na poslovne subjekte vplivajo neposredno ali posredno, kratkoročno ali dolgoročno. Poslovne registre in postopke vpisa poslovnih subjektov preučujemo v okviru

politično-pravnih dejavnikov, kamor Jaklič (2009, 6) prišteva zakonodajo, delitev politične moči, politični proces, formalne institucije države idr.

V skladu z navedenim je osnovno izhodišče našega preučevanja teza, da so poslovni registri in postopki vpisa poslovnih subjektov v poslovne registre pomemben del infrastrukture države, ki omogočajo poslovnim subjektom vstop v pravni promet in zakonit začetek poslovanja. Učinkovitost in uspešnost delovanja institucij in infrastrukture na tem področju lahko ustvari konkurenčno prednost države pred drugimi državami.

V magistrskem delu, ki ima 14 poglavij, nas bo uvodoma zanimal razvoj ekonomske misli o dejavnikih, ki določajo uspeh države in s katerimi si država ustvari primerjalno oziroma konkurenčno prednost pred drugimi državami. V 2. in 3. poglavju bomo predstavili temeljne teorije primerjalnih in konkurenčnih prednosti države, s katerimi so avtorji v različnih obdobjih ekonomske misli pojasnjevali dejavnike uspeha in blaginje države. S komparativno metodo bomo sledili evoluciji pogledov Smitha, Ricarda, Heckscher-Ohlina, Linderja, Vernona, Porterja in drugih na vire uspeha države. Zanimalo nas bo zlasti preučevanje vloge države in njenih politik pri omogočanju konkurenčnih prednosti. Odgovorili bomo na vprašanje, ali med prednosti države lahko štejemo institucionalno okolje z institucijami in infrastrukturo, kamor sodijo tudi učinkoviti poslovni registri in postopki vpisa poslovnih subjektov.

V 4. poglavju bo sledil pregled sistemov ocenjevanja konkurenčnosti. S pomočjo študije primera bomo predstavili ocenjevanje konkurenčnosti Inštituta za razvoj managementa iz Luzane, Svetovnega ekonomskega foruma iz Ženeve in Svetovne banke, ki v Raziskavi enostavnosti poslovanja namenja posebno pozornost enostavnosti ustanavljanja, enemu od kazalnikov, s katerim meri kompleksnost pravil ustanavljanja družb in njihove učinke na poslovanje. S komparativno metodo bomo identificirali temeljne razlike v merjenju konkurenčnosti, medtem ko bomo z metodo sinteze opredelili vlogo države pri zagotavljanju konkurenčnosti.

Drugi del magistrskega dela bo uvodoma namenjen predstavitvi pomena ustanovitve družbe, poslovnih registrov ter hitrih in enostavnih postopkov vpisa v poslovni register (5. poglavje). Ker vprašanja, povezana z registracijo družb, sistematično preučuje registrsko pravo kot posebna pravna disciplina, bomo v 6. poglavju prikazali razvoj registrskega prava, ki se je razvilo iz trgovinskega prava, se uveljavilo v Nemčiji in sčasoma razširilo tudi drugod po svetu.

Osrednjo pozornost bomo namenili poslovnim registrom po svetu, s poudarkom na registrih v ZDA in Sloveniji. Pri preučevanju poslovnih registrov po svetu nas bo zanimalo 6 področij, ki so

pomembna pri ocenjevanju temeljnih razlik v njihovi ureditvi, delovanju in storitvah, ki jih omogočajo, ter vplivu, ki jih imajo poslovni registri na ustanavljanje poslovnih subjektov, zlasti družb. Ta področja so: zakonodajni in institucionalni okvir poslovnih registrov, trajanje postopka vpisa, uporaba elektronskih storitev, financiranje poslovnih registrov in pristojbine, dinamika ustanavljanja družb ter dostopnost in zanesljivost podatkov v poslovnih registrih. V 7. poglavju bomo s pomočjo komparativne metode prikazali temeljne značilnosti ureditve poslovnih registrov v Evropi, Ameriki, Afriki in Srednjem Vzhodu ter Aziji in Pacifiku in z metodo sinteze pojasnili, katere so prevladujoče značilnosti poslovnih registrov po svetu.

Posebej bomo analizirali normativni okvir, opredelitev sestavo in delovanje poslovnih registrov v ZDA in Sloveniji (8. – 12. poglavje) ter v sklepnem 13. poglavju identificirali ključne razlike v ureditvah.

Po splošnem pregledu značilnosti poslovnih registrov v Severni, Srednji in Južni Ameriki, ki je vsebina 8. poglavja, bomo v 9. poglavju opisali sistem prava družb v ZDA s posebnim poudarkom na normativni konkurenci na področju prava družb med zveznimi državami oziroma med vladami zveznih držav in zvezno vlado, ki je predmet intenzivnih razprav v strokovnih in političnih krogih. Za študijo primera ureditve poslovnega registra v ZDA smo izbrali zvezno državo Delaware, ki ima vodilno vlogo zlasti pri ustanavljanju družb, ki poslujejo v drugih zveznih državah.

Izhodišče analize ureditve poslovnega registra v Sloveniji bo opis evropskega normativnega okvira na področju registracije družb in poslovnih registrov (10. poglavje) ter temeljnih značilnosti evropskih poslovnih registrov (11. poglavje).

V 12. poglavju bo sledil pregled razvoja normativnega okvira za vzpostavitev in delovanje poslovnega registra v Sloveniji ter analiza trenutnega stanja in izzivov za prihodnost. Pravna ureditev poslovnih registrov (Plavšak 2007, 34) kot registrov družb temelji na petih načelih registrskega prava: na načelu obveznosti vpisa, načelu javnosti vpisa, publicitetnem načelu, načelu zaupanja in načelu ažurnosti (Ivanjko in Kocbek 2001, 120–121). S pomočjo analize delovanja poslovnega registra Slovenije bomo odgovorili na vprašanje, ali slovenski poslovni register sledi osnovnim načelom registrskega prava. Zanimala nas bo tudi institucionalna učinkovitost poslovnega registra Slovenije, pri ocenjevanju katere so po mnenju Svetovne banke (2014, 48) ključni trije elementi: elektronska baza podatkov, točke »vse na enem mestu« in spletna platforma za registracijo družb. Odgovorili bomo na zadnje raziskovalno vprašanje, ali v Sloveniji infrastruktura poslovnega registra zagotavlja učinkovito, hitro in elektronsko podprto vpisovanje poslovnih subjektov, uporabnikom pa ustrezen vpogled v javne podatke poslovnega registra.

Na podlagi predstavljene zasnove so oblikovane naslednje hipoteze:

1. Učinkoviti poslovni registri, kot del infrastrukture države, so ena izmed konkurenčnih prednosti države.

Hipotezo preskušamo v poglavju 2.3.6 o konkurenčnih prednostih družbe in države, 3. poglavju o vlogi države ter nacionalnih in mednarodnih politik in potrdimo v 4. poglavju o spremljanju konkurenčnosti držav.

2. Poslovni registri v Sloveniji in ZDA so primerljivi z vidika ureditve, delovanja, storitev in vpliva na ustanavljanje poslovnih subjektov.

Ureditev poslovnih registrov v Sloveniji in ZDA je na podlagi podatkov Raziskave enostavnosti poslovanja Svetovne banke strnjeno predstavljena v 4. poglavju o spremljanju konkurenčnosti držav, razširjeno pa v 7. poglavju o poslovnih registrih po svetu, 8. in 9. poglavju o ureditvi poslovnih registrov v Severni, Srednji, Južni Ameriki in ZDA ter 12. poglavju o pravnemu okviru in delovanju poslovnega registra Slovenije. Hipotezo zavržemo v sklepnem 13. poglavju.

3. Poslovni register Slovenije, skupaj s postopki vpisa poslovnih subjektov, omogočajo hitro, učinkovito in enostavno registracijo poslovnih subjektov v Sloveniji.

O učinkovitosti in enostavnosti registracije družb v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami sklepamo na podlagi rezultatov Raziskave enostavnosti poslovanja Svetovne banke, predstavljenimi v 4. poglavju o spremljanju konkurenčnosti držav, ki pa jih ne moremo posplošiti na vse poslovne subjekte, ki so danes subjekti vpisa v poslovni register Slovenije. Zato v 12. poglavju, namenjenemu predstavitvi upravljanja poslovnega registra Slovenije in njegove sestave, opisu postopkov vpisa poslovnih subjektov v poslovni register Slovenije, pregledu izvajanja zakonskih določb o javnosti podatkov poslovnega registra Slovenije ter varstvu osebnih podatkov v poslovnem registru Slovenije, izpostavimo nekatere izzive obstoječe ureditve, zaradi katerih hipoteze ne moremo potrditi. Razloge za zavrnitev hipoteze strnjeno pojasnujemo v 13. poglavju.

V magistrskem delu, ki temelji na kvalitativni raziskavi, smo se naslonili na podatke in informacije iz primarnih in sekundarnih virov. Zlasti v teoretičnem delu smo izhajali iz strokovne literature, objavljenih člankov in znanstvenih raziskav tujih in domačih avtorjev. Črpali smo tudi iz teoretičnega znanja, pridobljenega v času dodiplomskega in podiplomskega študija, ter izkušenj in znanj iz delovnega razmerja.

2 Vir uspešnosti in blaginje države

Bogastvo države, uspešnost poslovnih subjektov in blaginja njenih prebivalcev so predmet preučevanja ekonomistov skozi celotno zgodovino razvoja ekonomske misli.

Antični avtorji so razmišljali predvsem o ekonomskih vidikih človeškega življenja. Ksenofon je npr. ugotavljal dejavnike, ki zagotavljajo uspešno vodenje posestva, medtem ko je Platon razmišljal o idealni državi. Sholastični pisci v srednjem veku so največ razpravljali o denarju, obrestih in o pravični menjavi (Sušjan 2006, 15–16, 19).

V 15. stoletju se je razvila merkantilistična doktrina, ki je poudarjala pomen trgovine (Sušjan 2006, 15, 19, 21). Pojavila se je kot odgovor na potrebe absolutističnih vladarjev po politiki, ki bi zagotavljala močno in bogato državo (Kračun in drugi 2006, 78). Merkantilisti so zastopali stališče, da je kopičenje dragocenih kovin glavni vir bogastva države (Sušjan 2006, 21). Do dragocenih kovin lahko država pride z njihovo proizvodnjo (Kumar 2007, 50) predvsem pa z zunanjo trgovino oziroma izvozom blaga (Sušjan 2006, 22). Na bogastvo so gledali kot na igro z ničelno vsoto, po kateri je mogoče bogastvo povečati samo na račun nekoga drugega (Kračun in drugi 2006, 79). Merkantilistični ukrepi so bili izrazito intervencionistični in protekcionistični. Država je skrbela, da je bil izvoz na eni strani čim večji, uvoz na drugi strani pa čim manjši (Sušjan 2006, 22).

2.1 Klasična teorija

Britanski klasiki, še posebno pa Adam Smith, so raziskavo vzrokov bogastva razširili na vsa področja proizvodnih aktivnosti (Kračun in drugi 2006, 86). Klasična teorija pojasnjuje uspeh države v določeni panogi s pomočjo produkcijskih faktorjev, kot je zemlja, delo in naravni viri (Porter 1990, 77). Naraščajoče bogastvo omogoča poglobljanje delitve dela s povečano produktivnostjo. S kapitalistično akumulacijo kapitala, ki zaposluje dodatno delovno silo, se povečujejo vse sestavine novo ustvarjene vrednosti – dohodka, tj. mezde, profiti in rente (Merhar 2011, 138).

Tako Smith kot Ricardo sta se zavzemala za popolno ekonomsko svobodo brez vmešavanja države v ekonomske procese in sklepanje pogodb. Po Smithu bi morala biti funkcija države skrb za obrambo, spoštovanje pravičnosti in zagotavljanje dobrin, kjer profitni motiv ni tolikšen, da bi pritegnil zasebne investicije. Povsod drugje naj bi bil zasebni interes tolikšen, da bi v splošnem dobro uresničeval najboljše možne investicije produkcijskih faktorjev in težil k ravnotežju (Norčič 2000, 70, 94).

2.1.1 Absolutne in primerjalne prednosti

Načelo absolutnih prednosti Adama Smitha in načelo primerjalnih prednosti Davida Ricarda temeljita na tehnološki premoči ene države nad drugo pri proizvodnji proizvodov (Gupta 2009, 3).

Po prvem načelu se država specializira v proizvodnji tistih proizvodov, pri katerih glede na drugo državo dosega absolutno najnižje proizvodne stroške in posledično najnižje cene. Razlike v cenah proizvodov med državami so povod za medsebojno menjavo med državami. Država bo uvažala proizvode iz držav, ki so se proizvodno specializirale glede na lastne absolutno najnižje stroške proizvodnje. Pomanjkljivost načela absolutnih prednosti je, ker ni znalo odgovoriti na vprašanje, kako je lahko država uspešna v trgovini z drugimi državami, čeprav ne dosega absolutnih prednosti niti z enim proizvodom (Kumar 1999, 78).

Pri Ricardovem načelu primerjalnih oziroma relativnih (Kumar 1999, 78) prednosti ni potrebna najvišja absolutna produktivnost, ampak zadostuje najvišja relativna produktivnost pri proizvodnji proizvodov (Gupta 2009, 3). Država naj bi se specializirala v proizvodnji, kjer dosega relativno nižje stroške glede na drugo državo (Kumar 1999, 78). Relativni stroški določajo relativne cene, te pa raven pogojev menjave z državami. Dejanski pogoji menjave so v splošnem odvisni od vzorcev povpraševanja, ki določajo koristi od trgovanja za vsako državo (Gupta 2009, 3). Zaradi pričakovanih koristi se zato želi vsaka država specializirati v proizvodnji tistega proizvoda, za katerega velja, da ima stroškovno primerjalno prednost (Kumar 1999, 79). Ricardo je predpostavljala stalno produktivnost, saj temelji proizvodnja le na delu kot edinem produkcijskem faktorju, in posledično stalne stroške, kar vodi v popolno specializacijo (Gupta 2009, 3–4). Skozi specializacijo in menjavo lahko države proizvedejo večje količine proizvodov, kot če bi se opirale le na lastne produkcijske faktorje (Sušjan 2006, 83), proizvedene presežne količine proizvodov pa tudi uspešno izvažajo (Kumar 1999, 78–79).

2.2 Neoklasični teoretski model Heckscherja in Ohlina – obilje produkcijskih faktorjev

Ena od primerjalnih prednosti države, ki nima tehnoloških prednosti, je lahko tudi razpoložljivost oziroma obilje produkcijskih faktorjev (Gupta 2009, 4). Eli Heckscher, utemeljitelj modela, ki ga je dopolnil in razvil Bertil Ohlin, je v teoretsko razlago pogojev za razvoj mednarodne menjave uvedel več produkcijskih faktorjev (Kumar 1999, 120). Primerjalno prednost je mogoče dobiti z razlikami v relativnem obilju produkcijskih faktorjev (Gupta 2009, 4). Razlike v obilju produkcijskih faktorjev pa so glavni vzrok za nastanek menjave med subjekti iz različnih držav. Zaradi različne

razpoložljivosti produkcijskih faktorjev po državah prihaja do razlik v relativnih stroških proizvodnje posameznih proizvodov, razlike v stroških pa so osnova za proizvodno specializacijo. Država bo posledično izvažala tiste proizvode, v proizvodnji katerih bo intenzivno uporabljala produkcijske faktorje, ki jih ima v obilju, uvažala pa tiste, v proizvodnji katerih bo intenzivno uporabljala redke produkcijske faktorje. Posredno bo izvažala obilne produkcijske faktorje, uvažala pa redke. Intenzivna uporaba obilnega produkcijskega faktorja zagotavlja nizke proizvodne stroške, nizko relativno ceno in posledično možnost izvoza proizvoda. Kateri proizvod je primerno proizvajati, je odvisno od stopnje tehnologije v proizvodnji. Model predpostavlja, da vse države uporabljajo eno vrsto tehnologije ter da med navadami in okusi potrošnikov ni razlik (Kumar 1999, 121–123).

Koristi od mednarodne menjave v opisanem modelu niso enakomerno porazdeljene. Posledica intenzivne uporabe obilnih produkcijskih faktorjev je višje povpraševanje po teh faktorjih, rast njihovih relativnih cen in zvišanje dohodkov lastnikov relativno obilnih produkcijskih faktorjev. Njihovi dohodki se povečujejo relativno hitreje kot dohodki drugih lastnikov produkcijskih faktorjev. Zaradi različnega obsega koristi lahko država uvede zunanjetrgovinsko zaščito, ki zniža celotne koristi mednarodne menjave in dohodek lastnika relativno obilnega produkcijskega faktorja, medtem ko na drugi strani zviša dohodek lastnika redkega produkcijskega faktorja (Kumar 1999, 132–134).

2.3 Alternativne teorije

Klasične teorije so temeljile na popolni konkurenci in konstantnih donosih obsega, kar je vodilo v nastanek modelov, po katerih se trgovina odvija na podlagi primerjalnih prednosti. Neoklasični ekonomisti so bili zagovorniki svobodnega delovanja proizvajalcev na trgu. Vsaka intervencija države predstavlja tveganje za poslabšanje elastičnosti prilagajanja tržnih udeležencev tržnim spremembam (Jaklič 2009, 134–135).

V stvarnosti je državna intervencija pomembnejša od popolne konkurence. V ekonomskih modelih mednarodne menjave ta dejstva niso bila upoštevana vse do 70. let prejšnjega stoletja, ko je prišlo do združitve teoretikov mednarodne trgovine in tistimi, ki so se osredotočili na preučevanje tržne neučinkovitosti in nepopolne konkurence. Nastali so ekonomski modeli, v katerih nepopolna konkurenca in ekonomija obsega vodita k popolni specializaciji držav za proizvode znotraj monopolno konkurenčnih sektorjev. Naraščajoči donosi so postali osnovni dejavnik mednarodne trgovine (Jaklič 2009, 134–136).

2.3.1 Ekonomija obsega

Ekonomija obsega ali naraščajoči donosi obsega lahko prinesejo primerjalne prednosti z znižanjem proizvodnih stroškov (Gupta 2009, 5).

Heckscher-Ohlinov model predpostavlja proizvodnjo proizvodov v obeh državah v okoliščinah konstantnih donosov obsega, ne uspe pa pojasniti vzajemno-koristne trgovine med dvema državama, ki sta v vseh pogledih enaki, v okoliščinah naraščajočih donosov obsega. Z naraščajočimi donosi obsega opisujemo položaj, ko proizvod raste sorazmerno bolj od produkcijskih faktorjev. Pojavijo se zato, ker sta pri večji proizvodnji mogoča večja delitev dela in specializacija, kar posledično vpliva na večjo produktivnost. Z naraščanjem obsega ustvarjenih proizvodov v družbi se zmanjšujejo njeni povprečni proizvodni stroški (Salvatore 2001, 174–175). Notranje ekonomije obsega se pojavijo tam, kjer obstaja velik domač trg oziroma politike, ki omogočajo dostop do velikih zunanjih trgov (Gupta 2009, 5)

Ekonomije obsega ali naraščajoče donose obsega je treba ločiti od zunanjih ekonomij (Salvatore 2001, 175). Te prav tako delujejo na zniževanje povprečnih proizvodnih stroškov v družbah v pogojih naraščanja proizvoda na ravni industrije. Nastanejo pa zaradi industrijske politike ali proaktivne vloge vlade, ki si prizadeva za boljšo infrastrukturo oziroma bolj izobraženo ali usposobljeno delovno silo (Gupta 2009, 5).

2.3.2 Vzorci povpraševanja

Steffan Linder je poudaril pomen domačega povpraševanja za uspeh na mednarodnih trgih (Gupta 2009, 6), s katerim je opozoril na pomanjkljivosti Heckscher-Ohlinovega modela, po katerem država izvažata proizvode, pri proizvodnji katerih intenzivno uporablja produkcijske faktorje (Investopedia 2015). Model naj namreč ne bi zadovoljivo pojasnjeval vzrokov in sestave mednarodne menjave industrijskih proizvodov (Kumar 1999, 151). Ker je proizvodnja kapitalsko-intenzivnih proizvodov v primerjavi z delovno-intenzivnimi proizvodi povezana z višjimi prihodki, med seboj trgujejo države z neenakimi dohodki (Investopedia 2015). Linder nasprotno dokazuje, da daje državi konkurenčno prednost proizvodnja novega proizvoda za domači trg in učenje spretnosti, da bi proizvod proizvedli čim bolj učinkovito (Gupta 2009, 6). Domače povpraševanje je nujni pogoj, da bi določen domači proizvod postal potencialni izvoz. Na drugi strani določa tudi proizvode, ki jih država uvažata (Kumar 1999, 151–152).

Proizvod se izvažata v države s podobnimi okusi in vzorci (Gupta 2009, 6) oziroma strukturo povpraševanja. Struktura povpraševanja vpliva tudi na intenzivnost trgovine med državama:

intenzivnejša je v primeru podobne strukture povpraševanja (Kumar 1999, 152).

2.3.3 Proizvodna diferenciacija proizvodov in znotraj panožna trgovina

Velik delež svetovnega proizvoda sestavljajo diferencirani proizvodi (Salvatore 2001, 177). Diferenciacija proizvodov ustvari v očeh kupcev občutek različnosti med istovrstnimi proizvodi, zaradi česar ti povprašujejo po proizvodih, za katere menijo, da se razlikujejo od podobnih proizvodov. Pri tem so razlike med proizvodi lahko le navidezne (Kumar 2007, 145).

Velik del svetovne trgovine zavzema znotraj panožna trgovina diferenciranih proizvodov. Od večjega asortimenta diferenciranih proizvodov, ki so zaradi ekonomije obsega v proizvodnji dostopni po nižjih cenah, imajo potrošniki številne koristi. Na drugi strani svetovna konkurenca pritiska na družbe, da proizvajajo eno ali največ nekaj različic oziroma modelov istega proizvoda. Slednje je ključno za ohranjanje nizkih stroškov na enoto (Salvatore 2001, 177).

V primerjavi z Heckscher-Ohlinovim modelom, ki temelji na primerjalni prednosti ali razlikah v obilju produkcijskih faktorjev med državami, je za znotraj panožno trgovino značilna proizvodna diferenciacija in ekonomije obsega. Če je za trgovino, ki temelji na primerjalni prednosti, verjetno, da bo večja v primeru večje razlike v obilju produkcijskih faktorjev med državami, pa je za znotraj panožno trgovino značilno, da bo večja med državami s podobnimi razmerji v velikosti in produkcijskimi faktorji. Poleg tega velja, da s cenami proizvodov pred trgovanjem v okolju diferenciranih proizvodov, proizvedenih v okviru ekonomij obsega, ni več mogoče točno napovedati vzorca trgovanja. V modelu diferenciranih proizvodov in znotraj panožne trgovine lahko pridobijo vsi produkcijski faktorji (Salvatore 2001, 179).

2.3.4 Tehnološki prepad

Za industrijsko-razvite države je v splošnem značilno, da so začele prve proizvajati večino proizvodov in storitev, kar jim je omogočilo izkoriščanje velikih nacionalnih in mednarodnih trgov. Nove proizvode so lahko izvažale, dokler niso začele proizvode proizvajati države z nizkimi stroški produkcijskih faktorjev (Gupta 2009, 5). Vzrok mednarodne menjave je časovni zamik v proizvodnem posnemanju. Inovativna država izkorišča monopol v proizvodnji, dokler konkurenčno proizvodnjo ne razvijejo druge države. Pri tem pa prednosti izkorišča dlje časa v tisti tuji državi, v katerih je doba posnemanja daljša. S časom se povečuje število držav, sposobnih posnemanja. Na svetovnem trgu se pojavijo novi izvozniki. Prvotno inovativna država postopno zmanjša proizvodnjo in izvoz proizvoda, saj je medtem že razvila nov proizvod. Te proizvode uvaža manj dinamična država, ki na drugi strani izvažata tradicionalne proizvode. Zaradi izvoza tradicionalnih

proizvodov po vse manj ugodnih cenah in nesposobnosti modernizacije svoje proizvodnje se manj dinamična država ujame v past vse manjše dinamičnosti (tehnološki prepad) (Kumar 1999, 145–147).

2.3.5 Življenjski cikel proizvodov

Teorija življenjskih ciklov proizvodov Raymonda Vernona poudarja pomen značilnosti in velikosti domačega povpraševanja po novih proizvodih v visoko-industrializiranih državah. Ker nov proizvod vključuje preizkušanje novih značilnosti proizvoda kot tudi proizvodnega procesa, lahko takšen proizvod proizvajajo in izvažajo le države z zadostnim domačim povpraševanjem (Gupta 2009, 5–6). Tako bo v fazi predstavitve proizvoda proizvodnja verjetno locirana na trgu, na katerem bo mogoče proizvod tudi prodati (Kumar 2007, 150). Proizvodnja proizvoda običajno zahteva visoko usposobljeno delovno silo (Salvatore 2001, 185). Po uveljavitvi na domačem trgu sledi prodor na tuje trge. V fazi zrelosti se odpira možnost prodaje licence tujim proizvajalcem ali neposredne investicije v drugi razviti državi. V tretji fazi je proizvod že popolnoma standardiziran. Proizvodnjo se poskuša locirati v manj razvite države s čim nižjimi stroški delovne sile, varovanja naravnega okolja idr. V končni fazi postane država inovatorka uvoznica proizvodov iz manj razvitih držav (Kumar 2007, 150–151).

2.3.6 Konkurenčne prednosti družbe in države

Nacionalna konkurenčnost je po Porterju (1990, 76) ena od osrednjih področij zanimanja vsake države in industrije. Za nekatere je nacionalna konkurenčnost makroekonomski pojav, ki ga poganjajo menjalni tečaj, obrestna mera in proračunski primanjkljaj, drugi povezujejo konkurenčnost z obiljem poceni delovne sile oziroma naravnim bogastvom, vladnimi politikami spodbujanja uvoza, subvencij, pa tudi načini upravljanja družb.

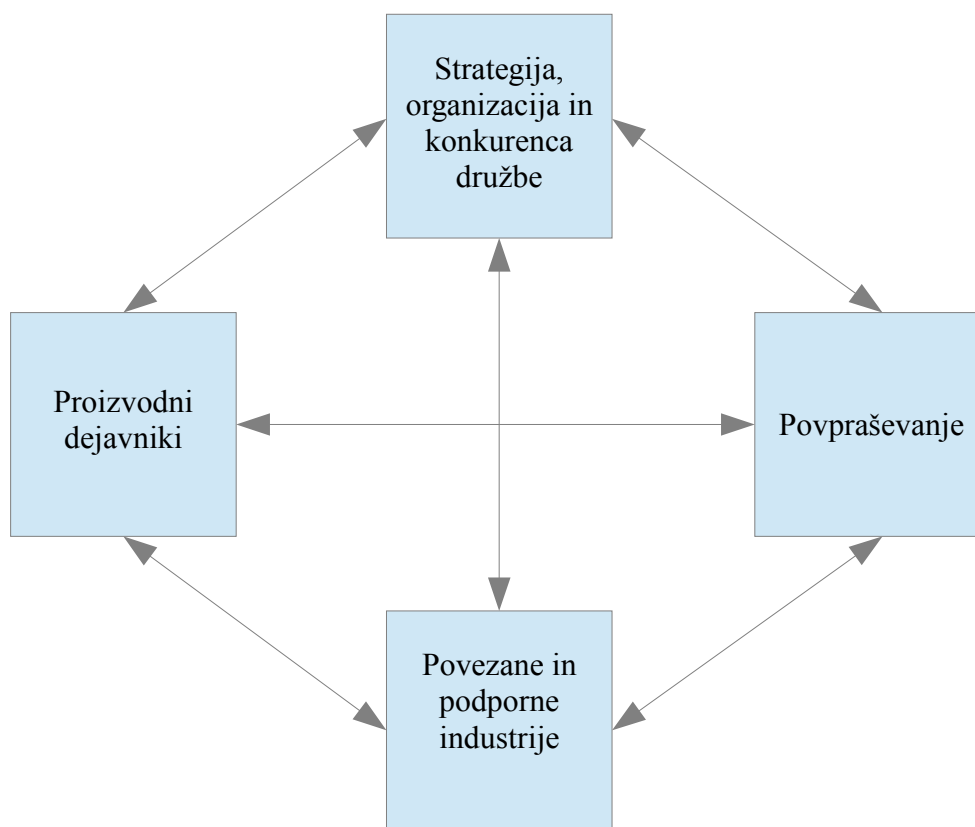
Po Porterju (1990, 76) ne obstaja prepričljiva teorija nacionalne konkurenčnosti. Edini smiseln koncept nacionalne konkurenčnosti je produktivnost, ki je ključni dejavnik dolgoročnega življenjskega standarda državljanov, glavnega cilja države.

Produktivnost je vrednost proizvoda, ustvarjenega z enoto dela ali kapitala. Produktivnost dela vpliva na plače delavcev, medtem ko produktivnost kapitala določa donos na kapital, ki ga prejmejo njegovi imetniki. Produktivnost je odvisna od kvalitete in značilnosti proizvodov ter učinkovitosti, s katero so proizvedeni, medtem ko je življenjski standard odvisen od sposobnosti družb, da dosežajo visoke stopnje produktivnosti in povečujejo produktivnost skozi čas. To pa je mogoče, če družbe zvišujejo kvaliteto proizvodov, jim dodajajo želene lastnosti, izboljšujejo tehnologijo ali večajo

učinkovitost proizvodnje in razvijejo sposobnost tekmovanja tako v visoko razvitih industrijskih segmentih kot tudi v novih, razvitih industrijah (Porter 1990, 76–77).

Produktivnost lahko pospešita ali ogrozita vpetost v mednarodno trgovino in tuje investicije, ki na eni strani omogočata specializacijo tam, kjer so družbe najbolj produktivne, na drugi strani pa industrijo izpostavita mednarodnemu testu produktivnosti. Za uspeh na mednarodnih trgih družbe uporabljajo različne strategije, vsem pa je skupno, da inovirajo. Z inoviranjem dosežejo konkurenčno prednost, ki se kaže v novem videzu proizvoda, proizvodnem procesu, trženjski strategiji ali na primer v novem načinu usposabljanja. Konkurenčno prednost družba ohrani le z nenehnimi izboljšavami (Porter 1990, 75, 77). Te pa so po Porterju (1990, 78) mogoče, če so zagotovljene konkurenčne prednosti države na področju produkcijskih faktorjev, domačega povpraševanje po proizvodih in storitvah, mednarodno-konkurenčne verige dobaviteljev ter pogojev ustanavljanja in vodenja družb ter konkurence (glej Sliko 2.1).

Slika 2.1: Dejavniki konkurenčne prednosti države

Vir: Porter (1991, 72).

Dejavniki, posamezno in skupaj, kot sistem, ustvarijo domače okolje, v katerem družba nastane in se nauči konkurirati:

1. Za doseganje konkurenčne prednosti v industriji je najprej potrebna dostopnost produkcijskih faktorjev in spretnosti. Pri tem je pomembno, da domače okolje omogoča in podpira hitro akumulacijo specializiranih sredstev in spretnosti (Porter 1991, 71).

V visoko razvitih industrijah, ki so hrbtenica vsake razvite države, država ne podeduje najpomembnejših produkcijskih faktorjev proizvodnje, ampak jih ustvari. V primerjavi s primarnimi produkcijskimi faktorji, kot so surovine in delovna sila, ki sami po sebi še ne zagotavljajo konkurenčne prednosti, je značilnost produkcijskih faktorjev v industrijah, temelječih na znanju, da zahtevajo velike in konstantne investicije. Država uspe v industrijah, v katerih je posebej dobra pri ustvarjanju in izboljševanju produkcijskih faktorjev. Ti zagotavljajo konkurenčno prednost, če so visoko specializirani in ustrezajo potrebam industrije. Ker so redki, jih tuji konkurenti težje posnemajo. Po drugi strani pa zahtevajo neprestane investicije (Porter 1990, 79).

Družbe spodbudijo k inoviranju in njihovem izboljševanju tudi slabosti primarnih produkcijskih faktorjih, kot je na primer visoka cena zemljišč, pomanjkanje surovin in delovne sile. V teh primerih lahko družbe tekmujejo le tako, da inovirajo in izboljšujejo ter spreminjajo slabosti primarnih produkcijskih faktorjev v konkurenčne prednosti (Porter 1990, 79).

2. Informacije vplivajo na zaznavanje priložnosti ter usmerjanje produkcijskih faktorjev in spretnosti. Družba doseže konkurenčno prednost v industrijah, za katere je značilno, da na domačem trgu omogočajo boljši pretok informacij in vpogled v potrebe po proizvodih in procesih. Gre za pogoje domačega povpraševanja po proizvodih in storitvah v določeni industriji, kjer ima največji vpliv mešanica in značaj potreb domačega kupca. Značilnosti domačega povpraševanja vplivajo, kako družba zaznava, si razlaga in odgovarja na potrebe kupca. Država doseže konkurenčno prednost v industrijah ali industrijskih segmentih, v katerih dobijo družbe na domačem trgu jasnejšo ali zgodnejšo sliko potreb kupcev kot pa tuji konkurenti in kadar domači kupci pritiskajo na družbe, da hitreje inovirajo in dosežejo bolj razvite konkurenčne prednosti (Porter 1991, 71, 86).
3. Tretji dejavnik nacionalne konkurenčnosti v industriji je prisotnost industrij dobaviteljev (*supplier industry*) ali povezanih industrij (*related industry*), ki so mednarodno konkurenčne. Industrije dobaviteljev ustvarijo konkurenčne prednosti v industrijah na koncu proizvodne verige (*downstream industry*) na več načinov: najprej preko učinkovitega, hitrega in prednostnega dostopa do stroškovno učinkovitih vstopnih produkcijskih faktorjev,

zagotavljanja stalnega usklajevanja z dobavitelji in tesnih odnosov z dobavitelji na svetovni ravni. Podobno lahko tudi svetovno uspešne povezane industrije (npr. komplementarnih proizvodov) ustvarijo priložnosti za pretok informacij in tehnično izmenjavo. Bližina in kulturna podobnost lahko proces še olajšata. Prisotnost povezanih industrij povečuje tudi verjetnost zaznavanja novih priložnosti v industriji (Porter 1991, 101–103, 105–106).

4. Četrty dejavnik konkurenčne prednosti je kontekst, v katerem so družbe ustanovljene, organizirane in vodene, ter značilnosti domače konkurence. Nacionalna konkurenčnost je posledica dobrega ujemanja ciljev, strategij in načinov vodenja družb ter virov konkurenčne prednosti v določeni industriji. Na cilje družbe vplivajo lastniška struktura, motivacija lastnikov in posojilodajalcev, značilnosti korporativnega upravljanja in sistem spodbud za poslovanje. Cilji posameznikov lahko spodbujajo ali zavirajo uspeh v določeni industriji. Med njimi so pomembni cilji lastnikov, poslovanja in zaposlenih, ki sodelujejo v konkurenčnem boju, saj spodbujajo močno predanost in neprekinjeno investiranje. Cilji družbe in posameznikov se odražajo v predanosti kapitala in človeških virov industriji ter družbi in v primeru zaposlenih poklicu. Globoko vlogo pri inoviranju in obetih za mednarodni uspeh imajo tudi vzorci domače konkurence. Domača konkurenca, tako kot katera koli druga konkurenca, pritiska na družbo, da investira in inovira. Konkurenti silijo drug drugega k zniževanju stroškov, izboljševanju kakovosti in storitev ter ustvarjanju novih proizvodov in procesov. Država uspe v določeni industriji, kadar je domače okolje kar najbolj dinamično in zahtevno ter spodbuja družbe, da izboljšujejo in širijo svoje prednosti (Porter 1991, 71, 107, 110, 113, 115, 118).

Družba bo po Porterju (1990, 79) dosegla konkurenčno prednost, kadar ji bo uspelo v domačem okolju kar najhitreje zbrati specializirana sredstva, znanje in spretnosti ter bo domače okolje zagotavljalo tekoče informacije in vpogled, katere so potrebe po proizvodih in procesih, ter pritiskalo na družbo, da inovira in investira. Država pa bo verjetneje uspela v tistih industrijah ali industrijskih segmentih, kjer bodo dejavniki konkurenčne prednosti kot sistem najbolj ugodni (Porter 1991, 72).

Porterjevo delo je pomembno, saj pokaže na pomen, ki jih imajo dejavniki konkurenčne prednosti na ravni države za doseganje konkurenčne prednosti na ravni družbe, s pomočjo katerih te dosežajo in ohranjajo produktivnost, po Porterju ključnemu dejavniku dolgoročnega življenjskega standarda državljanov. Dejavniki konkurenčne prednosti države, med katere Porter šteje tudi kontekst, v katerem so družbe ustanovljene, organizirane in vodene, ustvarijo domače poslovno okolje, v

katerem družba nastane in se nauči konkurirati.

3 Vloga države ter nacionalnih in mednarodnih politik

Konkurenčno prednost lahko po mnenju Gupte (2009, 6–7) dolgoročno ustvarijo in ohranijo tudi politike države na področju infrastrukture, spodbujanja izvoza, izobraževanja in usposabljanja ter politike raziskav in razvoja, povezane z izvozno usmerjenimi industrijami. Industrijske politike, kot so na primer subvencije, davčne ugodnosti, omejitve na področju javnih naročil, protimonopolna politika in druge politike, se pogosto uporabljajo za zaščito domače industrije. Na drugi strani trgovinske politike, ki so namenjene omejevanju uvoza, ustvarjajo prednost domače industrije pred uvozom. Dobički družb, ki jih omogočajo različne politike, lahko na dolgi rok postanejo vir primerjalnih prednosti. Z razvojem postaja delovanje države in vlade po mnenju Ferfile v Ferfila in drugi (2002, 14) vse bolj specializirano in usmerjeno, pri čemer poskuša strukturiranje vlade slediti strukturiranju družbe in gospodarstva.

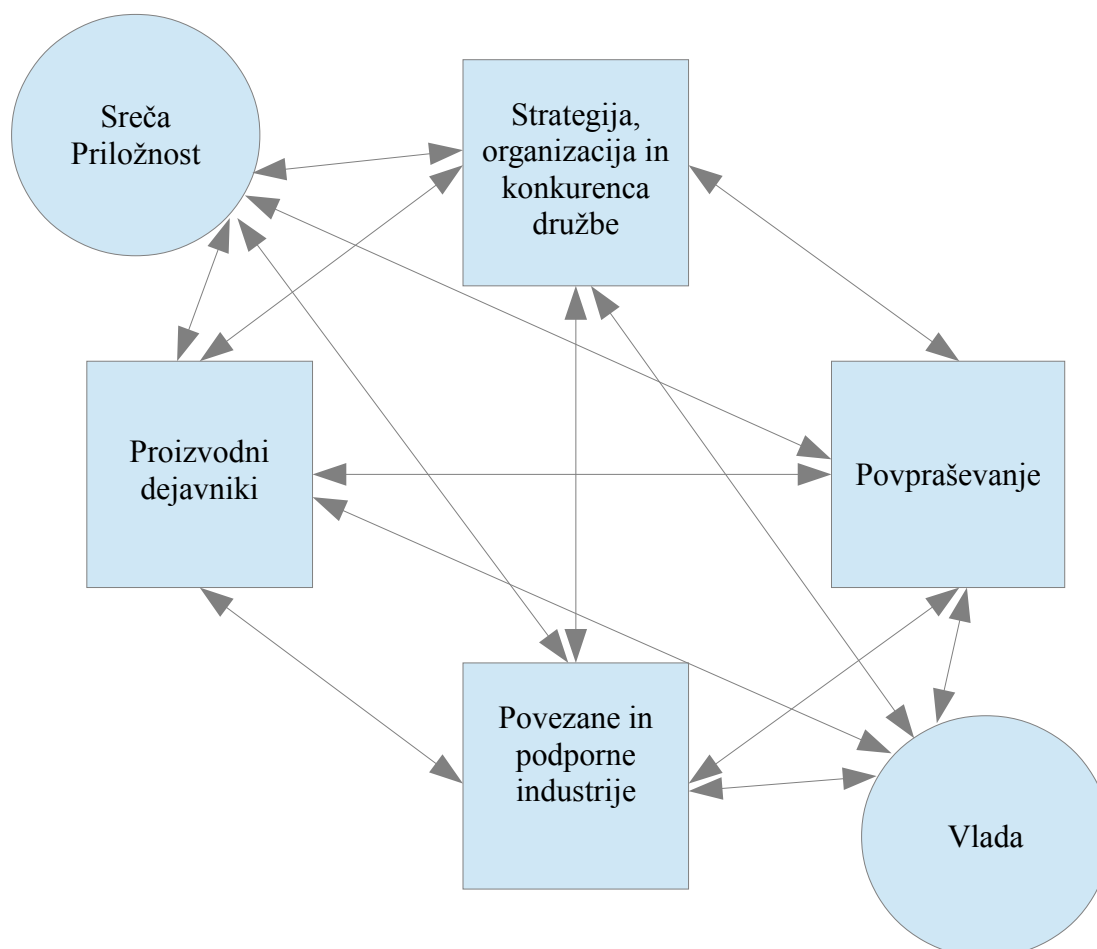
Porter (1990, 87) na drugi strani zagovarja drugačno, in sicer dvojno vlogo države oziroma vlade pri nacionalni konkurenčnosti: vlada je katalizator (*catalyst*) in izzivalec (*challenger*), ki spodbuja oziroma žene družbe, da krepijo svoja prizadevanja in dvignejo raven svojega delovanja. Vlada ne more ustvariti konkurenčne industrije, to lahko storijo samo družbe. Delovanje vlade lahko prinese rezultate le v povezavi z dejavniki, ki oblikujejo konkurenčne prednosti države. Vlada vpliva na te dejavnike bodisi pozitivno bodisi negativno (glej Sliko 3.1) (Porter 1991, 127).

Uspešne vladne politike so tiste, ki sooblikujejo pogoje, v katerih družba razvije konkurenčne prednosti, medtem ko so politike, ki predvidevajo neposredno sodelovanje vlade v procesu razvijanja konkurenčnih prednosti, manj uspešne. Vladno spodbujanje nacionalne konkurenčnosti pogosto spremljajo tudi napake. Na eni strani delovanje vlade ni usklajeno z delovanjem družb. Vlada je usmerjena na kratek rok, medtem ko potrebuje industrija več kot desetletje, da doseže konkurenčno prednost. Poleg tega prinašajo vladne politike očitne kratkoročne koristi, kot so na primer subvencije, zaščita industrije in dogovorjeni prevzemi, ki inovacije še upočasnijo. Zato velja, da so politike, ki prinašajo statične, kratkoročne stroškovne prednosti, na drugi strani pa nezavedno slabijo inovacije in dinamičnost, najpogostejše napake vladnih industrijskih politik (Porter 1990, 87).

Posledično bi se morale vlade okleniti temeljnih načel spodbujanja nacionalne konkurenčnosti: spodbujanja sprememb, krepitev domače konkurence in pospeševanja inovacij. Kot prvo bi se morale osredotočiti na ustvarjanje specializiranih produkcijskih faktorjev. Vlada je odgovorna za

sistem primarnega in sekundarnega izobraževanja, osnovno nacionalno infrastrukturo, raziskave širšega nacionalnega pomena, kot je npr. zdravstveno varstvo, vendar ti faktorji redko privedejo do konkurenčne prednosti. Producerski faktorji, ki se pretvorijo v konkurenčno prednost, so napredni, specializirani in povezani s posebnimi industrijami ali industrijskimi skupinami. Vlade bi se morale izogibati poseganju na valutnih trgih in trgih producerskih faktorjev, s katerimi dosežejo ugodnejše menjalne tečaje, nižje stroške producerskih faktorjev in posledično učinkovitejše konkuriranje svojih družb na mednarodnih trgih, na drugi strani pa ne delujejo v smeri izboljševanja industrije in iskanja trajnejše konkurenčne prednosti. Nadalje bi morale vlade dosledno uveljaviti standarde za proizvode ter varnostne in okoljske standarde, s katerimi pospešujejo in izboljšujejo domače povpraševanje ter spodbujajo družbe k boljši kvaliteti, izboljševanju tehnologije in zagotavljanju značilnosti proizvodov, ki upoštevajo družbene zahteve in zahteve potrošnikov. Omejiti bi morale oblike neposrednega sodelovanja med konkurenti, na primer na področju raziskav, ki izhajajo iz prepričanja, da so samostojne raziskave konkurentov drage in se podvajajo. Hkrati bi morale spodbujati cilje, usmerjene k trajnemu investiranju. Vlade lahko s politikami, kot je davčna politika in dolgoročne spodbude na področje kapitalskih dobičkov, oblikujejo cilje investitorjev, posloводства in delavcev (Porter 1990, 87–89).

Slika 3.1: Vloga vlade v nacionalni konkurenčni prednosti

Vir: Porter (1991, 127).

Odnos med vladnimi politikami in dejavniki konkurenčne prednosti ni enosmeren. Močno domače povpraševanje po proizvodu lahko npr. vpliva na sprejem varnostnih standardov za ta proizvod ipd. (Porter 1991, 128).

Vir primerjalnih prednosti in slabosti industrij lahko postanejo tudi politike mednarodnih organizacij (Gupta 2009, 7). Zaradi izjemnega pomena mednarodne menjave za blaginjo je po drugi svetovni vojni glavno vodilo mednarodnega urejanja skrb za ekonomski razvoj vseh sodelujočih ekonomskih prostorov oziroma držav. Pravila različnih mednarodnih organizacij so podlaga številnim državnim ukrepom neposrednega zunanjetrgovinskega usmerjanja, ki vsaj delno vplivajo na pogoje mednarodnega ekonomskega sodelovanja (Kumar 1999, 178–179).

Državni ukrepi nihajo med željo po liberalizmu in uporabo omejitev zunanje-ekonomskih tokov. Državo vodi načelo zaščite nacionalnega gospodarstva, ki ga uveljavlja v skladu s svojimi obveznostmi do mednarodnih organizacij. Na eni strani želi izkoristiti pozitivne učinke mednarodne menjave, na drugi pa preprečiti nevarnosti negativnih posledic mednarodne menjave, kot je padec realnih dohodkov, občasen padec gospodarske rasti, začasna nezaposlenost idr. (Kumar 1999, 177, 179).

Kumar (1999, 179) razvršča ukrepe glede na vrsto zunanje-ekonomskih tokov, na katere ti ukrepi primarno učinkujejo, v tri skupine:

1. zunanjetrgovinski ukrepi oziroma ukrepi za neposredno usmerjanje tokov blaga in storitev preko meja ekonomskega prostora,
2. devizni ukrepi oziroma ukrepi za neposredno usmerjanje tokov denarja preko meja ekonomskega prostora in
3. ukrepi za neposredno usmerjanje tokov gibljivih produkcijskih faktorjev preko meja ekonomskega prostora.

Države lahko zunanje-ekonomske tokove usmerjajo tudi s pomočjo oblikovanja bilateralnih in multilateralnih mednarodnih ekonomskih zvez.

Predstavljeni pogledi postavljajo državo in vlado med ključne nosilce, ki sooblikujejo pogoje, v katerih družbe razvijajo konkurenčne prednosti. Na družbe vplivajo z različnimi vladnimi oziroma javnimi politikami, ki prinesejo rezultate le v povezavi z dejavniki, ki oblikujejo konkurenčno prednost države. Vlade bi morale s svojim delovanjem spodbujati družbe, da krepijo svoja prizadevanja in dvignejo raven svojega delovanja. Pri tem pa bi se morale izogibati vsakršnemu

neposrednemu sodelovanju v procesu razvijanja konkurenčnih prednosti družb.

4 Spremljanje konkurenčnosti držav

Raziskave in poučevanje konkurenčnosti držav je relativno novo in datira v začetek 80. let 20. stoletja. Področje temelji na ekonomskih konceptih, ki segajo vse do klasičnih ekonomistov Adama Smitha in Davida Ricarda. Konkurenčnost je danes eden od najmočnejših konceptov sodobne ekonomske misli. Koncept pomeni marsikomu položaj, v katerem ena oseba, družba ali narod premaga drugega. Tekmovalna oseba, družba ali narod si prizadeva razviti primerjalno prednost na področju, v katerem je boljši od drugih. Slabosti na enem področju lahko nadomesti s spretnostmi drugje. Koncept predstavlja podlago za teorijo specializacije Davida Ricarda, v novejšem času pa tudi za teorijo² zunanjega izvajanja (*outsourcing*) in delokalizacije (*off-shoring*) (Garelli 2006, 1–3).

Ne samo posamezniki in družbe, tudi narodi morajo razvijati in spodbujati primerjalne prednosti na različnih področjih³. Slednje je danes predvsem posledica liberalizacije mednarodne trgovine in odprtosti trgov. Pri tem pa države nimajo na voljo samo enega recepta. Če so v preteklosti spodbujale konkurenčnost predvsem z agresivnim izvozom in tujimi neposrednimi investicijami, pa želijo danes pri tujih in domačih družbah vzbuditi privlačnost za aktivnosti, ki ustvarjajo blaginjo. Država mora ovrednotiti različne politike in jih prilagoditi svojemu okolju. Pri tem so pomembne predvsem družbene zahteve države, ki jih je oblikovala zgodovina, vrednostni sistem in tradicija (Garelli 2006, 1–3).

Med avtorji in organizacijami, ki preučujejo konkurenčnost, ni enotnega pogleda na pojem »konkurenčnost«. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD) (2015) je leta 2001 opredelila konkurenčnost kot mero prednosti in slabosti države pri prodaji svojih proizvodov na mednarodnih trgih. Aiginger in drugi (2013, 14) so konkurenčnost definirali kot sposobnost države, da prispeva k ciljem, ki niso vezani le na bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP). Evropska komisija (2001, 31) povezuje konkurenčno gospodarstvo s sposobnostjo trajnega povečevanja življenjskega standarda in zagotavljanja služb ljudem, ki želijo delati. Po Buckleyu in drugih (1988, 195) vključuje konkurenčnost tako učinkovitost, tj. dosežati cilje z najnižjimi možnimi stroški, kot tudi uspešnost, tj. imeti prave cilje. Konkurenčnost je relativni koncept, ki se ga lahko opredeli relativno glede na neko drugo stanje. Po Feurerju in Chaharbaghiju (1997) je

² Zunanje izvajanje pomeni pridobivanje določenih storitev (npr. računovodskih storitev) in proizvodov (npr. določenih vhodnih proizvodov) od zunanjih izvajalcev. V primeru delokalizacije gre za pridobivanje storitev in proizvodov iz drugih držav. Delokalizacija vključuje tudi oddajanje proizvodnje drugi družbi in prenašanje določenih vidikov poslovanja v drugo državo (BusinessDictionary 2016).

³ Na politiko izobraževanja je mogoče gledati kot na proračunski izdatek. Na drugi strani politika povečuje splošno raven pismenosti, ki posledično dviguje spretnosti in veščine, ki so na voljo v gospodarstvu (Garelli 2006, 1).

treba na konkurenčnost gledati kot na večdimenzionalni konstrukt, sestavljen iz vrednot potrošnikov in delničarjev ter sposobnosti organizacije, da deluje in se odziva. Vsako do navedenih dimenzij je treba gledati v relativnem in ne v absolutnem smislu. Organizacije lahko ostanejo konkurenčne, če uspejo ohraniti skrbno ravnatežje med vsemi dimenzijami.

Ne glede na navedeno pa je spremljanje konkurenčnosti držav vedno bolj razširjeno (Chiautta 2007, iv). Chiautta v UMAR (2002, 104) govori o konceptu nacionalne konkurenčnosti, ki se uveljavlja kot celovit sistem, »ki poskuša s širokim izborom indikatorjev zajemati družbene razvojne možnosti ter stanje strukture in odnosov v družbi in s tem preseči osredotočenost na gospodarske aktivnosti in rezultate, izražene z rastjo BDP«.

Konkurenčnost držav se meri z različnimi sistemi ekonomskih in neekonomskih kazalnikov, ki se stalno razvijajo. Na podlagi kazalnikov se ocenjujejo agregatni indeksi konkurenčnosti držav, ki omogočajo mednarodno primerjavo gospodarstev, učinkovitost in uspešnost družb in gospodarstev. Agregatni indeksi primerjajo enakost, razliko in spremembo dejavnikov v času in prostoru. Pri tem vključujejo spremljanje institucij, vrednot in vzorcev ravnanja ter drugih področij, ki jih preučujejo druge vede. Cilj sistemov ocenjevanja konkurenčnosti je ocenjevanje dejavnikov in strukture rasti ter razvoja države v času in v primerjavi z drugimi državami. Agregatne indekse spremljajo in uporabljajo privatni in javni inštituti, nevladne organizacije, vlade in interesne skupine (Chiautta 2007, iv–2).

Chiautta (2007, 2) se v analizi sistemov ocenjevanja konkurenčnosti držav sprašuje, ali je »"konkurenčnost države" ustrezen kazalec razvoja družbe in ali z doseganjem visokih stopenj konkurenčnosti družbe vodijo svoj razvoj "učinkovito" in "uspešno"«. Izpostavi tri bistvene pomanjkljivosti:

1. neskladje med imenom in vsebino sistemov ocenjevanja konkurenčnosti. Ime naj bi navajalo na procese mednarodne tekme na svetovnem trgu, kar pa ne ustreza klasičnemu pojmovanju konkurence, kot tekme na trgu ter bojem zmagovalcev in poražencev. Sistemi ocenjevanja konkurenčnosti naj bi ponujali le dodaten pogled na družbeni razvoj, ne pa tudi celovite ocene razvojnih dejavnikov;
2. številne definicije konkurenčnosti držav in njihovo spremljanje, kar vpliva na stalno spreminjanje izbora ekonomskih in neekonomskih indikatorjev ter sistem merjenja in
3. način pridobivanja podatkov, vrsta podatkov, vzorčenje in interpretacija. Zlasti razvrščanje držav zabriše vsebinske razlike, uporabniki pa analizirajo indikatorje le v smislu opredeljevanja zmagovalcev in poražencev.

Ne glede na opisane pomanjkljivosti ima ocenjevanje konkurenčnosti držav danes že več kot petintridesetletno tradicijo. Vodilni instituciji na tem področju sta po mnenju Gmeinerja in drugih (2001, 23) Inštitut za razvoj managementa (*Institute for Management Development*) (v nadaljevanju IMD) iz Luzane v Švici in Svetovni ekonomski forum (*World Economic Forum*) (v nadaljevanju WEF) iz Ženeve v Švici.

IMD od leta 1989 dalje izdaja letopis svetovne konkurenčnosti (*World Competitiveness Yearbook*), ki analizira in meri, kako države in družbe upravljajo celoto svojih kompetenc za doseganje večje blaginje (IMD 2015a, 1).

Sistem ocenjevanja svetovne konkurenčnosti sloni na krajši, zgoščeni in akademski definiciji konkurenčnosti. Konkurenčnost po prvi definiciji IMD analizira, kako narodi in družbe upravljajo s celoto svojih kompetenc pri doseganju blaginje ali dobička. Pomembni značilnosti konkurenčnosti sta na eni strani celovitost v smislu globalnega in holističnega pogleda na narode in družbe ter kompetence in spretnosti na drugi. Prednost druge definicije IMD je, da zaobjema vse vidike konkurenčnosti, zlasti na strani narodov. V skladu z njo je konkurenčnost narodov področje ekonomske teorije, ki analizira dejstva in politike, ki oblikujejo sposobnost naroda, da ustvari in ohranja okolje, ki podpira ustvarjanje večje vrednosti za družbe in večje blaginje za svoje prebivalce. Letopis svetovne konkurenčnosti preučuje odnos med nacionalnim okoljem države, kjer ima ključno vlogo država, in procesom ustvarjanja vrednosti s strani posameznikov in družb (Garelli 2006, 1–3).

Metodologija za ocenjevanje konkurenčnosti držav se je v zadnjih dveh desetletjih nenehno izboljševala, ob upoštevanju razvoja globalnega okolja in novih raziskav na tem področju. Konkurenčnosti gospodarstva ni več mogoče omejiti le na BDP in produktivnost, saj se morajo družbe soočati tudi s politično, družbeno in kulturno razsežnostjo. Država pa mora zagotavljati okolje, ki vsebuje najbolj učinkovito strukturo, institucije in politike, ki spodbujajo konkurenčnost družb. Metodologija IMD zato loči nacionalno okolje na štiri dejavnike konkurenčnosti, ki so nadalje razčlenjeni v pet podskupin dejavnikov, ki poudarjajo različne vidike konkurenčnosti. Nekatere izmed podskupin dejavnikov so razdeljene v kategorije, ki še bolj natančno razložijo posamezna vprašanja konkurenčnosti (IMD 2015a, 1–2).

Statistični kazalniki prispevajo dve tretjini k skupni razvrstitvi konkurenčnosti države. Tretjino predstavljajo anketni podatki na podlagi opravljene raziskave, ki dopolnjujejo statistične podatke iz mednarodnih, nacionalnih in regionalnih virov. Raziskava je zasnovana tako, da oceni vprašanja, ki jih ni lahko izmeriti, kot so na primer: prakse upravljanja, delovna razmerja, korupcija, skrb za

okolje ali kakovost življenja. Odgovori na anketo odražajo sedanje in prihodnje dojemanje konkurenčnosti s strani poslovnežev, ki delujejo v mednarodnem poslovnem okolju. Razvrstitev konkurenčnosti držav skupno temelji na 342 kazalnikih, od tega se 256 kazalnikov uporablja za izračun razvrstitve, preostalih 86 pa pomaga pojasniti ozadje (IMD 2015a, 2, 4).

Dejavniki svetovne konkurenčnosti so: uspešnost gospodarstva, učinkovitost države, poslovna učinkovitost in infrastruktura.

Tabela 4.1: Dejavniki svetovne konkurenčnosti po IMD

Dejavniki konkurenčnosti	Uspešnost gospodarstva	Učinkovitost države	Poslovna učinkovitost	Infrastruktura
Podskupine dejavnikov	domače gospodarstvo	javne finance	produktivnost	osnovna infrastruktura
	mednarodna trgovina	fiskalna politika	trg dela	tehnološka infrastruktura
	mednarodne investicije	institucionalno okolje	finance	znanstvena infrastruktura
	zaposlenost	poslovna zakonodaja	prakse vodenja	zdravje in okolje
	cene	družbeni okvir	odnos in vrednote	izobraževanje
Število kazalnikov	84	71	71	116

Vir: IMD (2015a, 1–2).

Uspešnost gospodarstva zajema 7 vidikov konkurenčnosti, ki so izraženi v obliki trditev:

1. konkurenčnost države se močno opira na preteklo uspešnost gospodarstva,
2. konkurenca, na katero vplivajo tržne sile, izboljšuje uspešnost gospodarstva države,
3. več je konkurence na domačem trgu, bolj verjetno bodo domače družbe konkurenčne na tujem,
4. uspešnost države v mednarodni trgovini oziroma investicijah odraža konkurenčnost domačega gospodarstva,
5. odprtost za mednarodno sodelovanje povečuje uspešnost gospodarstva države,
6. mednarodne investicije učinkovito razporejajo ekonomske vire po svetu,
7. izvozna konkurenčnost je pogosto povezana z usmerjenostjo rasti v domačem gospodarstvu (Bris in Caballero 2015, 500).

Učinkovitost države na drugi strani temelji na naslednjih predpostavkah:

1. posredovanje države v poslovanje družb mora biti z izjemo ustvarjanja pogojev za njihovo poslovanje minimalno,
2. vlada bi morala zagotoviti predvidljive makroekonomske in družbene pogoje ter čim bolj zmanjšati zunanja tveganja za družbe, hkrati bi morala biti fleksibilna pri prilagajanju ekonomskih politik v spreminjajočem se mednarodnem okolju,

3. vlada bi morala oblikovati tudi družbeni okvir, ki spodbuja poštenost, enakost in pravico ob zagotavljanju varnosti prebivalstva (Bris in Caballero 2015, 500).

Pri poslovni učinkovitosti je pomembnih 8 predpostavk:

1. učinkovitost in sposobnost prilagajanja spremembam v konkurenčnem okolju sta lastnosti vodenja, ki sta ključni za konkurenčnost družb,
2. odgovorno financiranje podpira aktivnosti z dodano vrednostjo,
3. dobro razvit, mednarodno integriran finančni sektor v državi podpira njeno mednarodno konkurenčnost,
4. ohranjanje visokega življenjskega standarda zahteva povezanost z mednarodnim gospodarstvom,
5. podjetništvo je ključno za gospodarsko aktivnost pri njenem zagonu,
6. usposobljena delovna sila povečuje konkurenčnost države,
7. visoka produktivnost kaže na optimalno uporabo virov,
8. odnos delavcev vpliva na konkurenčnost države (Bris in Caballero 2015, 500).

Tudi infrastruktura zajema več vidikov konkurenčnosti. Velja, da:

1. je osnovna infrastruktura, kot je energetika, transport, bistvena za gospodarski razvoj,
2. je sodobna tehnologija, kot so informacijska tehnologija, okoljske znanosti, zdravstvene vede, pomembna in lahko privede do preskoka v razvoju,
3. je mogoče konkurenčne prednosti graditi tudi z učinkovito in inovativno uporabo obstoječih tehnologij,
4. so investicije v osnovne raziskave in inovativne aktivnosti, ki ustvarjajo znanje, ključne za države v zreli dobi gospodarskega razvoja,
5. bodo dolgoročne investicije v raziskave in razvoj zelo verjetno izboljšale konkurenčnost družb,
6. je kakovost življenja del privlačnosti države ter
7. lahko zadostni in dostopni viri izobraževanja pomagajo razvijati gospodarstvo znanja (Bris in Caballero 2015, 500).

Uspešnost na navedenih področjih ustvari nacionalno okolje, ki omogoča svetovno konkurenčnost države. Država lahko upravlja to okolje v skladu s 4 temeljnimi silami oziroma dimenzijami, ki so rezultat tradicije, zgodovine in vrednostnega sistema ter so globoko zakoreninjene v načinu delovanja države:

1. privlačnost nasproti agresivnosti, ki pojasnjuje, kakšen je odnos države do svetovne

- poslovne skupnosti,
2. bližina nasproti globalnosti, kjer gre za sobivanje dveh gospodarstev znotraj ene države: gospodarstva z obrtjo, osebnimi in upravnimi storitvami, ki zagotavljajo dodano vrednost končnim potrošnikom, in gospodarstva z družbami, ki delujejo v mednarodnem okolju,
 3. sredstva nasproti procesom, ki razlikuje med državami z veliko zemlje, prebivalcev in naravnih virov in državami, ki se v veliki meri naslanjajo na procese preobrazbe, in
 4. individualno prevzemanje tveganja nasproti povezanosti družbe, kjer so na eni strani države, v katerih spodbujajo individualno prevzemanje tveganja, na drugi pa države, ki ohranjajo povezanost družbe ljudi (Garelli 2006, 3–5).

Na podlagi predstavljene teoretične podlage, metodologije za ocenjevanje konkurenčnosti in zbranih podatkov so na zadnji razvrstitvi svetovne konkurenčnosti 2015 najbolj konkurenčne države, kot je navedeno v tabeli 4.2.

Tabela 4.2: Razvrstitev svetovne konkurenčnosti držav 2015

Razvrstitev	Država	Indeks [v %]	Razvrstitev	Država	Indeks [v %]
1	ZDA	100	17	Nova Zelandija	81.81
2	Hong Kong	96.04	18	Avstralija	80.45
3	Singapur	94.95	19	Združeno Kraljestvo	79.93
4	Švica	91.92	20	Finska	78.45
5	Kanada	90.41	21	Izrael	77.45
6	Luksemburg	89.41	22	Kitajska	76.99
7	Norveška	87.92	23	Belgija	75.44
8	Danska	87.08	24	Islandija	74.12
9	Švedska	85.92	25	Republika Koreja	73.92
10	Nemčija	85.64	26	Avstrija	72.88
11	Tajvan	85.41	27	Japonska	72.83
12	Združeni arabski emirati	84.75	28	Litva	71.74
13	Katar	84.64	29	Češka Republika	70.83
14	Malezija	84.11	30	Tajska	69.79
15	Nizozemska	83.62	31	Estonija	69.21
16	Irska	82.97	49	Slovenija	56.76

Vir: IMD (2015b).

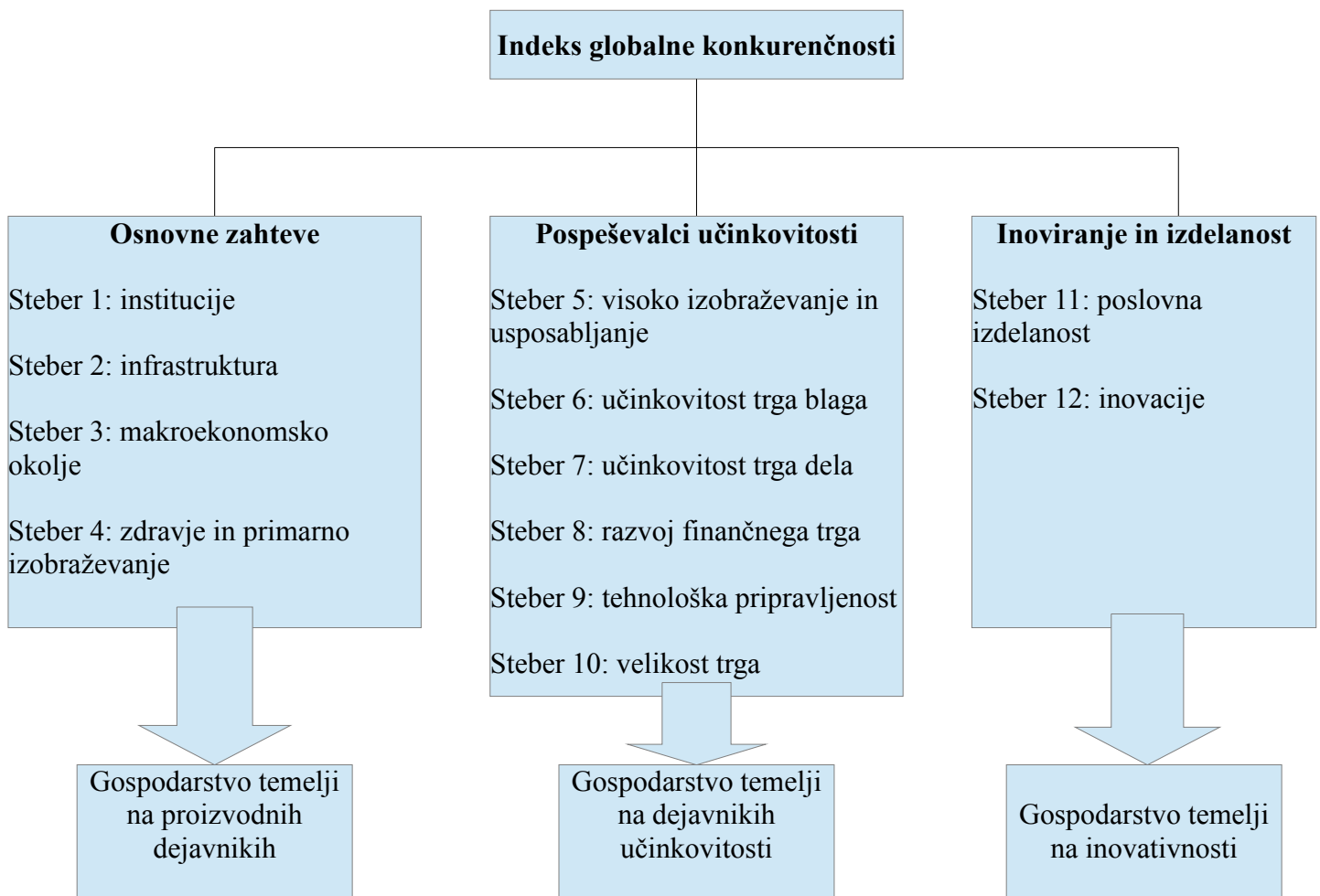
Na drugi strani imajo vsakoletna poročila o globalni konkurenčnosti (*Global Competitiveness Report*) WEF že 36-letno tradicijo in predstavljajo najbolj celovito oceno nacionalne konkurenčnosti (WEF 2015a). Zadnje poročilo 2015 – 2016 vključuje 140 gospodarstev (WEF 2015b, 5).

Konkurenčnost po WEF (2015b, 4) je opredeljena »kot skupek institucij, politike in dejavnikov, ki določajo raven produktivnosti gospodarstva, kar posledično določa raven blaginje, ki si jo država lahko zasluži«. Raven produktivnosti določa tudi stopnjo donosa na investicije v gospodarstvu, ki predstavljajo temeljno gonilo rasti. Bolj konkurenčno gospodarstvo bo v daljšem časovnem obdobju verjetno hitreje raslo (WEF 2015b, 35). Ta zakonitost je zajeta v indeksu globalne konkurenčnosti, ki ga WEF objavlja od leta 2005 dalje.

V indeks so vključeni statistični podatki iz mednarodno priznanih agencij, kot je Mednarodni denarni sklad, Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo in Svetovna zdravstvena organizacija. Vsebuje tudi podatke iz letne raziskave WEF, cilj katere je zajeti koncepte, ki zahtevajo bolj kvalitativno oceno, ali za katere celoviti in mednarodno primerljivi podatki niso na voljo (WEF 2015b, 5).

Indeks globalne konkurenčnosti (glej Sliko 4.1) je razvil Xavier Sala-i-Martin v sodelovanju z WEF na podlagi osnovne zamisli Klause Schwaba iz leta 1979 (WEF 2015b, 4).

Slika 4.1: Okvir indeksa globalne konkurenčnosti

Vir: WEF (2015b, 6).

Indeks združuje 114 kazalnikov, ki vsebujejo koncepte, pomembne za produktivnost. Kazalniki so razvrščeni v 12 stebrih, ki niso neodvisni, ampak stremijo k temu, da se vzajemno krepijo. Ti stebri so: institucije, infrastruktura, makroekonomsko okolje, zdravje in primarno izobraževanje, visoko izobraževanje in usposabljanje, učinkovitost trga blaga, učinkovitost trga dela, razvoj finančnega trga, tehnološka pripravljenost, velikost trga, poslovna izdelanost in inovacije. Stebri oziroma dejavniki so v skladu z glavnimi fazami razvoja urejeni v treh podindeksih:

1. osnovne zahteve,
2. pospeševalci učinkovitosti in
3. dejavniki inoviranja ter izdelanosti.

Posamezni podindeksi imajo različno utež glede na fazo razvoja gospodarstva, ki je približek BDP na prebivalca in deleža izvoza surovin (WEF 2015b, 4–5, 37).

Faze razvoja temeljijo na teoriji razvoja nacionalne konkurenčnosti⁴ Michaela Porterja. V prvi fazi razvoja gospodarstvo temelji na proizvodnih dejavnikih. Države tekmujejo med seboj na podlagi obilja proizvodnih dejavnikov, predvsem neusposobljene delovne sile in naravnih virov. Ohranjanje konkurenčnosti v tej fazi je odvisno od dobro delujočih javnih in zasebnih institucij (1. steber), dobro razvite infrastrukture (2. steber), stabilnem makroekonomskem okolju (3. steber) in zdrave delovne sile, ki se ji zagotavlja vsaj osnovno izobraževanje (4. steber). Z večjo konkurenčnostjo države se povečuje produktivnost, medtem ko z razvojem rastejo tudi plače. Država se pomakne v naslednjo fazo razvoja gospodarstva, ki temelji na dejavnikih učinkovitosti. Ker zaradi zvišanja plač ni mogoče dvigniti cen, morajo države začeti razvijati bolj učinkovite proizvodne procese in povečati kakovost svojih proizvodov. Konkurenčnost poganjajo visoko izobraževanje in usposabljanje (5. steber), učinkoviti trgi blaga (6. steber), dobro delujoči trgi dela (7. steber), razviti finančni trgi (8. steber), sposobnost izkoriščanja obstoječih tehnologij (9. steber) in velik domač ali tuji trg (10. steber). Ko država preide v fazo razvoja, ki temelji na inovacijah, se plače toliko povečajo, da je mogoče njihovo višino in z njimi povezan življenjski standard vzdrževati, samo če gospodarstvo tekmuje z najbolj kompleksnimi proizvodnimi procesi (11. steber) in inoviranjem novih (12. steber) (WEF 2015b, 4–5, 37).

Pri izračunu indeksa globalne konkurenčnosti se določijo višje relativne uteži tistim stebrom, ki so bolj pomembni za državo v določeni fazi razvoja. Stebri so urejeni v treh podindeksih. Vsak od njih

⁴ Porter (1991, 546) opredeli štiri faze razvoja nacionalne konkurenčnosti: faza, ki temelji na proizvodnih dejavnikih, faza, ki temelji na investicijah, faza, ki temelji na inovacijah in faza, ki temelji na bogastvu.

je odločilen za eno fazo razvoja. V podindeks »osnovne zahteve« so vključeni stebri, ki so najbolj odločilni za države v fazi razvoja, ki temelji na proizvodnih dejavnikih. Podindeks »pospeševalci učinkovitosti« vključuje stebre, kritične za države v fazi razvoja, ki temelji na učinkovitosti. Medtem ko je podindeks »inoviranje in izdelanost« odločilen za države, ki so v inovacijski fazi razvoja. Uteži, določene vsakemu podindeksu v posamezni fazi razvoja, so prikazane v tabeli 4.3 (WEF 2015b, 4–5, 37).

Tabela 4.3: Uteži podindeksov, dohodkovni prag faz razvoja in število držav v posamezni fazi razvoja

	Faza razvoja				
	Faza razvoja, ki temelji na proizvodnih dejavnikih	Prehodno obdobje med prvo in drugo fazo razvoja	Faza razvoja, ki temelji na dejavnikih učinkovitosti	Prehodno obdobje med drugo in tretjo fazo razvoja	Faza razvoja, ki temelji na inovativnosti
BDP na prebivalca [v USD]	< 2.000	2.000 – 2.999	3.000 – 8.999	9.000 – 17.000	> 17.000
Utež za podindeks »osnovne zahteve«	60 %	40 – 60 %	40 %	20 – 40 %	20 %
Utež za podindeks »pospeševalci učinkovitosti«	35 %	35 – 50 %	50 %	50 %	50 %
Utež za podindeks »inoviranje in izdelanost«	5 %	5 – 10 %	10 %	10 – 30 %	30 %
Število držav v posamezni fazi razvoja	35	16 Azerbajdžan Moldavija	31 Albanija BiH Bolgarija Črna Gora Makedonija Srbija	20 Hrvaška Madžarska Latvija Litva Poljska Romunija Rusija Turčija	38 Slovenija večina evropskih držav ZDA

Vir: WEF (2015b, 38).

Večina evropskih držav, med katerimi je tudi Slovenija, in ZDA, je razvrščenih v skupino držav, ki so v zadnji, tretji fazi razvoja, ki temelji na inovativnosti (glej Tabelo 4.4).

Tabela 4.4: Razvrstitev držav po indeksu globalne konkurenčnosti 2015 – 2016

Razvrstitev [t]	Država	Razvrstitev [t-1]	Razvrstitev [t]	Država	Razvrstitev [t-1]
1	Švica	1	22	Francija	23

2	Singapur	2	23	Avstrija	21
3	ZDA	3	24	Irska	25
4	Nemčija	5	30	Estonija	29
5	Nizozemska	8	31	Češka Republika	37
6	Japonska	6	33	Španija	35
8	Finska	4	36	Litva	41
9	Švedska	10	38	Portugalska	36
10	Združeno Kraljestvo	9	41	Poljska	43
12	Danska	13	43	Italija	49
13	Kanada	15	44	Latvija	42
14	Katar	16	53	Romunija	59
17	Združeni Arabski Emirati	12	54	Bolgarija	54
19	Belgija	18	59	Slovenija	70
20	Luksemburg	19	63	Madžarska	60
21	Avstralija	22	77	Hrvaška	77

Vir: WEF (2015b, xv).

Z ocenjevanjem in primerjavo konkurenčnih prednosti države se poleg IMD in WEF ukvarjajo tudi druge institucije, ki v svojih poročilih prikazujejo stanje družbenega razvoja z različnih zornih kotov (na primer s sociološkega, ekonomskega, pravnega, političnega ipd.). Med poročili izpostavljam:

- »Raziskavo enostavnosti poslovanja« (*Doing Business Report*) Svetovne banke,
- poročilo »Ekonomska svoboda sveta« Cato inštituta,
- »Indeks ekonomske svobode« Heritage fundacije,
- »Mednarodni vodič tveganosti države« (*International Country Risk Guide*) PRS skupine,
- »Poročilo o razvoju sveta« (*World Development Report*) Svetovne banke,
- »Indeks zaupanja tujih neposrednih investicij« A.T. Kearney,
- »Indeks globalne inovativnosti« Univerze Cornell, INSEAD in Svetovne organizacije za intelektualno lastnino.

Raziskava enostavnosti poslovanja Svetovne banke preučuje zakonodajo, ki spodbuja ali omejuje poslovanje družb (Svetovna banka 2015, v).

Izhodišče raziskave je ugotovitev, da družbe brez pravil, ki omogočajo njihovo ustanovitev, poslovanje in prenehanje, danes ne morejo obstajati. Za ustanovitev in poslovanje so potrebne številne transakcije. Zakonodaja lahko te transakcije pospeši in posledično omogoči učinkovitejše poslovanje družb ali pa jih oteži. Raziskava Svetovne banke ugotavlja, ali ima država vzpostavljen

sistem pravil in postopkov, ki daje dobre rezultate. Vpliv zakonodaje preučuje na 11 področjih: poleg postopkov ustanavljanja so v ospredju še pridobivanje gradbenih dovoljenj, priklop električne energije, pridobivanje virov financiranja, varstvo manjšinskih investitorjev, plačilo davkov, mednarodno poslovanje, sodna uveljavitev pogodb, reševanje insolventnosti in delovno-pravna zakonodaja. V ta namen je vsako leto zbranih 21.800 kazalnikov in 110.000 podatkovnih točk (Svetovna banka 2015, 1–3, 122), ki zapolnjujejo pomemben del vrzeli ocenjevanja institucionalne konkurenčnosti poslovnih okolij različnih držav (Chiaiutta 2008, 5, 38).

Po raziskavi enostavnosti poslovanja predstavlja enostavnost ustanavljanja družb enega izmed kazalnikov, s katerimi v Svetovni banki merijo reguliranost poslovnega okolja in varstvo lastninskih pravic ter njun učinek na poslovanje družb, zlasti na majhne in srednje velike družbe (Svetovna banka 2015, 119).

Na področju ustanavljanja se v raziskavi zajemajo vsi formalni postopki, ki se zahtevajo ali običajno izvajajo v praksi za ustanovitev in uradni začetek poslovanja družb v industriji ali trgovini, kot tudi čas in stroški teh postopkov ter zahteve glede vplačila osnovnega kapitala. Postopek je opredeljen kot vsakršna interakcija ustanovitelja in zunanje stranke (na primer vladne agencije, odvetnika, revizorja ali notarja). Med postopke so vključene zahteve glede potrebnih licenc in dovoljenj ter obveščanja, preverjanja in vpisovanja družb in delavcev pri pristojnih institucijah. V raziskavo je zajeto tudi obdobje pred in po registraciji (Svetovna banka 2015, 122–123).

Kazalniki enostavnosti ustanavljanja družb merijo:

1. število potrebnih postopkov za zakonito ustanovitev in začetek poslovanja družbe v obdobju pred registracijo, v času registracije in po registraciji. V obdobju pred registracijo so na primer zajeti postopki preverjanja firme družbe, registracija nameravane firme in notarske storitve, medtem ko postopki v obdobju po registraciji vključujejo prijavo v sistem zdravstvenega zavarovanja, pridobitev žiga družbe idr.;
2. čas v koledarskih dnevih, potreben za dokončanje vseh postopkov, pri čemer velja, da se na en dan lahko začne le en postopek in da je postopek registracije zaključen, ko družba prejme dokument o registraciji in lahko začne poslovati. Čas, potreben za zbiranje informacij, se ne upošteva;
3. stroške, potrebne za dokončanje postopkov (kot odstotek od dohodka na prebivalca), ki vključujejo uradne stroške, izvzeta pa so plačila za podkupnine in storitve, ki niso običajne oziroma po zakonu niso potrebne;
4. vplačani osnovni kapital (kot odstotek od dohodka na prebivalca), kot sredstva, položena na

banki ali deponirana pri notarju bodisi pred registracijo bodisi največ tri mesece po ustanovitvi (Svetovna banka 2015, 122–123).

Po zadnji raziskavi enostavnosti poslovanja so bile po tem kazalniku med 189 preučevanimi državami najboljše uvrščene Nova Zelandija, Republika Makedonija, Kanada, Hong Kong, Armenija, Gruzija, Azerbajdžan, Litva, Jamajka in Singapur. Med državami EU so bile najboljše ocenjene Litva (8. mesto), Portugalska (13. mesto), Estonija (15. mesto), Švedska (16. mesto) in Združeno Kraljestvo (17. mesto) (glej Tabelo 4.5).

Tabela 4.5: Razvrstitev držav po enostavnosti ustanavljanja družb in mesto v skupni razvrstitvi

Država	Enostavnost ustanavljanja družb	Enostavnost poslovanja družb
Nova Zelandija	1	2
Republika Makedonija	2	12
Kanada	3	14
Hong Kong	4	5
Armenija	5	35
Gruzija	6	24
Azerbajdžan	7	63
Litva	8	20
Jamajka	9	64
Singapur	10	1
Avstralija	11	13
Belorusija	12	44
Portugalska	13	23
Malezija	14	18
Estonija	15	16
Švedska	16	8
Združeno Kraljestvo	17	6
Slovenija	18	29
Burundi	19	152
Belgija	20	43
Kazahstan	21	41
Tajvan	22	11
Republika Koreja	23	4
Norveška	24	9
Irska	25	17
Moldavija	26	52
Latvija	27	22
Nizozemska	28	28
Danska	29	3

Ukrajina	30	83
Sao Tome in Principe	31	166
Francija	32	27
Finska	33	10
Afganistan	34	177
ZDA	49	7

Vir: Svetovna banka (2016a).

Slovenija je bila leta 2015 na 18. mestu po enostavnosti ustanavljanja družb ali 9 mest višje glede na skupno razvrstitev. V primerjavi z drugimi državami EU je zasedla 5. mesto za Litvo, Estonijo, Švedsko in Združenim Kraljestvom. Primerjava gibanja razvrstitve Slovenije po kazalniku enostavnosti ustanavljanja družb v obdobju 2003 – 2015 kaže na velik napredek Slovenije na področju ustanavljanja družb (glej Tabelo 4.6). Pomemben prelom se je zgodil leta 2008, ko je Slovenija napredovala za 79 mest. Glede na izhodiščno leto 2003 se je čas ustanovitve družbe⁵ v Sloveniji skrajšal iz 60 na 6 dni, število postopkov, ki jih je potrebno opraviti, se je zmanjšalo iz 9 na 2, stroški ustanovitve so minimalni, medtem ko predstavlja vplačani osnovni kapital družbe 41,8 % dohodka na prebivalca.

Tabela 4.6: Razvrstitev Slovenije po enostavnosti ustanavljanja v raziskavah enostavnosti poslovanja v obdobju 2003 – 2015

Letnik raziskave	Enostavnost poslovanja družb	Enostavnost ustanavljanja družb				
		Mesto	Število postopkov	Čas v koledar. dnevih	Stroški kot odstotek v dohodku na prebivalca	Vplačani osnovni kapital kot odstotek v dohodku na prebivalca
2004	-	-	9	60	14.8	19.9
2005	-	-	9	60	13.5	19
2006	63	-	9	60	12	17
2007	61	98	9	60	9.5	54
2008	55	120	9	60	8.5	49.8
2009	54	41	5	19	0.1	46.8
2010	53	26	3	6	0	43.3
2011	42	28	2	6	0	45
2012	37	28	2	6	0	43.6
2013	35	30	2	6	0	43.9
2014	38	33	2	6	0	44.1
2015	35	14	2	6	0	44.1

⁵ Rezultati temeljijo na primeru ustanovitve enostavne eno- ali več-osebne družbe z omejeno odgovornostjo s 7.500 evrov osnovnega kapitala.

2016	29	18	2	6	0	41.8
------	----	----	---	---	---	------

Vir: Svetovna banka (2016a).

41. mesto Slovenije na lestvici enostavnosti ustanavljanja družb leta 2008 glede na 120. mesto leta 2007 je povezano s sistemom e-VEM za samostojne podjetnike in družbe. Projekt je bil zasnovan leta 2004 in realiziran leta 2005 (Tanko 2015, 6). Sistem se je najprej uporabljal za registracijo samostojnih podjetnikov (Chiaietta 2008, 29), od februarja 2008 pa tudi za družbe (Tanko 2015, 6). Nudi enostavne, hitre in brezplačne postopke registracije samostojnih podjetnikov in družb ter druge postopke (Vlada Republike Slovenije 2015, 10).

Tabela 4.7: Razvrstitev ZDA po enostavnosti ustanavljanja v raziskavah enostavnosti poslovanja v obdobju 2014 – 2015

Letnik raziskave	Enostavnost poslovanja družb	Enostavnost ustanavljanja družb				
		Mesto na lestvici	Število postopkov	Čas v koledar. dnevih	Stroški kot odstotek v dohodku na prebivalca	Vplačani osnovni kapital kot odstotek v dohodku na prebivalca
2015	7	44	6	5,6	1,1	0,0
2016	7	49	6	5,6	1,2	0,0

Vir: Svetovna banka (2016a).

Podatki za ZDA (glej Tabela 4.7) v skladu z metodologijo Svetovne banke⁶ temeljijo na podlagi podatkov za mesti New York in Los Angeles (glej Tabela 4.8). ZDA so na 7. mestu po enostavnosti poslovanja, medtem ko so po enostavnosti ustanavljanja družb po podatkih za leto 2015 šele na 49 mestu med 189. državami.

Tabela 4.8: Razvrstitev mest New York in Los Angeles po enostavnosti ustanavljanja v raziskavah enostavnosti poslovanja v obdobju 2014 – 2015

Letnik raziskave	New York / Los Angeles	Enostavnost ustanavljanja družb			
		Število postopkov	Čas v koledar. dnevih	Stroški kot odstotek v dohodku na prebivalca	Vplačani osnovni kapital kot odstotek v dohodku na prebivalca
2010	New York	6	5	0,7	0,0
	Los Angeles	-	-	-	-
2011	New York	6	5	1,4	0,0
	Los Angeles	-	-	-	-
2012	New York	6	5	1,4	0,0

⁶ Kazalniki se nanašajo na določeno obliko poslovnega subjekta, običajno lokalno družbo z omejeno odgovornostjo, ki posluje v največjem gospodarskem središču države (Svetovna banka 2016b).

	Los Angeles	-	-	-	-
2013	New York	6	5	1,4	0,0
	Los Angeles	-	-	-	-
2014	New York	6	5	1,5	0,0
	Los Angeles	6	8	0,8	0,0
2015	New York	6	5	1,4	0,0
	Los Angeles	6	8	0,8	0,0
2016	New York	6	5	1,3	0,0
	Los Angeles	6	8	0,8	0,0

Vir: Svetovna banka (2016a).

Registracijo družbe v New Yorku in Los Angelesu je možno opraviti v 6 korakih, za kar je v New Yorku potrebnih 5, v Los Angelesu pa 8 dni. Postopek v New Yorku se začne z registracijo nameravane firme, ki pa ni obvezna, nadaljuje s posredovanjem akta o ustanovitvi registrskemu organu, sprejemom družbene pogodbe, posredovanjem zahteve za dodelitev identifikacijske številke za davčne in delovnopravne namene, registracijo za pobiranje prometnega davka, registracijo kot delodajalca pri Uradu za zavarovanje za primer brezposelnosti in prijavo delavcev v sistem socialnega zavarovanja. Postopek registracije se konča z javno objavo akta o ustanovitvi oziroma obvestila o ustanovitvi v časopisih, ki jih določi uradnik okrožja, v katerem je sedež družbe, in posredovanjem izjave o javnih objavah Uradu državnega sekretarja New Yorka (Svetovna banka 2016a).

Stroški ustanovitve, povezani s pristojbinami za posredovanje akta o ustanovitvi in izjave o javnih objavah, so višji v New Yorku in znašajo med 675 in 750 ameriških dolarjev (Svetovna banka 2016a).

Na podlagi predstavljenih sistemov ekonomskih in neekonomskih kazalnikov IMD, WEF in Svetovne banke, s katerimi danes merimo konkurenčnost držav po svetu, lahko potrdimo prvo hipotezo iz uvoda tega magistrskega dela. Njena ustreznost se je intuitivno nakazovala že v poglavju 2.3.6 o konkurenčnih prednostih družbe in države ter 3. poglavju o vlogi države pri ustvarjanju in ohranjanju konkurenčnih prednosti. Učinkoviti poslovni registri, kot del infrastrukture države, skupaj s pravili vpisa vanj, ki jih določi država, so eno izmed področij, ki sooblikujejo domače poslovno okolje oziroma eden izmed kontekstov, v katerem so družbe ustanovljene. Pri tem so v skladu s predpostavkami, na katerih temeljijo sistemi ekonomskih in neekonomskih kazalnikov, uspešnejše oziroma bolj konkurenčne države z dobro delujočimi javnimi in zasebnimi institucijami, dobro razvito infrastrukturo idr., kjer je urejanje področja poslovanja družb omejeno zlasti na ustvarjanje pogojev za njihovo poslovanje. Mednje po Raziskavi

enostavnosti poslovanja Svetovne banke štejemo tudi postopke za ustanovitev in uradni začetek poslovanja družbe, čas in stroške teh postopkov ter zahteve države glede vplačila osnovnega kapitala družbe.

5 Pomen ustanovitve družb, pravil ustanavljanja in poslovnih registrov

Uspešne, inovativne in konkurenčne družbe so temelj blaginje države in glavni motor konkurenčnosti (Jaklič in Zagoršek 2005, 4). Zato ima vzpostavitev okolja, ki tem družbam omogoča, da delujejo in so ustvarjalna, velik pozitiven vpliv na ustvarjanje delovnih mest in gospodarstvo kot celoto (Svetovna banka 2015, v). Poslovno okolje je po Chiaiutti (2008, 1)

eden od dejavnikov institucionalne konkurenčnosti države in trga. Učinkovita institucionalna ureditev in v njenem okviru poslovno okolje z nizkimi transakcijskimi stroški podpirata ustvarjalnost poslovnega jedra iz nacionalnih potencialov (uspešnost), učinkovitost produkcijskih procesov in tržnih mehanizmov ter posredno določata višino konkurenčnosti vseh udeležencev na trgu.

Na drugi strani imajo omejitve v poslovnem okolju, kot je na primer dostop do financ, pomanjkanje vodstvenih in tehnoloških zmogljivosti ter kakovosti zakonodajnega okolja, negativen vpliv na rast in učinkovitost družb. Kar zadeva samega zakonodajnega okolja je napačno prepričanje, da je najboljše okolje tisto z najmanj pravil. Po raziskavi Svetovne banke so v ospredju države z dobrimi pravili, ki omogočajo učinkovito in pregledno poslovanje družb in trgov ter zaščito javnega interesa (Svetovna banka 2015, v–vi).

5.1 Ustanovitev družbe in pravila ustanavljanja

Ustanovitev, registracija družbe oziroma njena formalizacija v poslovnem okolju ima veliko pomembnih učinkov. Za ustanovitelja je ustanovitev dejanje vere. Mnogi v poslovni načrt in družbo vložijo svoje osebne prihranke (Svetovna banka 2013, 72). Uradna registracija omogoči družbam dostop do storitev in institucij, kot tudi do novih trgov (Svetovna banka 2011, 1). Uradno registrirane družbe imajo običajno večje dobičke, investicije in produktivnost, medtem ko so delavci v družbah upravičeni do socialnega zavarovanja in drugega pravnega varstva. Koristi ima tudi država, saj se z vstopom družbe v formalni sektor širi davčna osnova države, ki prinaša dodatne prihodke za izvajanje prioritet gospodarske in socialne politike (Svetovna banka 2015, 55).

Od novo registriranih družb je po Porterju (2001, 122) odvisna tudi intenzivna domača konkurenca in izboljšanje konkurenčne prednosti. Novo registrirane družbe so vir inovacij. Preskušajo nove pristope, ki so jih starejši konkurenti bodisi spregledali bodisi so bili preveč nefleksibilni, da bi se

nanje odzvali. Nastajanje novih konkurentov v obliki novih družb ali izčlenitve dela iz že obstoječih družb je del zgodbe o uspehu skoraj vseh mednarodno uspešnih industrij.

Pomembne ekonomske posledice ima tudi enostavnost oziroma zahtevnost ustanovitve družb. Enostavni postopki so povezani z večjim številom novo registriranih družb, višjo stopnjo zaposlenosti in produktivnostjo (Svetovna banka 2014, 47).

Ne glede na koristi pa se podjetniki marsikje po svetu soočajo s prekomerno obremenjujočimi pravili ustanavljanja, ki obsegajo nepotrebne birokratske korake, dolge zamude, vključevanje zunanjih strank in drugo (Svetovna banka 2015, 55). Zapletene postopke spremljajo višja stopnja koruptivnosti in neformalnost dela gospodarstva (Svetovna banka 2014, 47).

S preučevanjem postopkov registracije je mogoče osvetliti potrebnost posameznih korakov, zamud, stroškov in drugih ovir. Po raziskavi vstopnih pogojev Djankova in drugih (2002, 1) obstajajo med državami velike razlike pri urejanju ustanavljanja novih družb. Vsaka država sprejme zakonske zahteve, ki jih je treba izpolniti pred uradnim začetkom poslovanja, z njimi pa so povezani stroški in potreben čas. Avtorji raziskave so preučili zahtevane postopke ustanovitve, stroške in čas v 85 državah ter z zbranimi podatki ovrednotili ekonomske teorije regulacije (*Economic Theories of Regulation*)⁷. Pri tem sta jih zanimali dve vprašanji:

1. kakšne so posledice vstopnih pogojev, zlasti kdo dobi rente? Če so vstopni pogoji namenjeni javnemu interesu, bi morali biti povezani z višjo kvaliteto proizvodov, manj škodljivimi eksternalijami in večjo konkurenco. Teorija javnega interesa⁸ predvideva, da so strožja pravila povezana z višjo blaginjo potrošnikov. Na drugi strani teorija javne izbire⁹ predvideva, da bodo imela strožja pravila za posledico manj konkurence in več korupcije;
2. katere vlade urejajo vstopne pogoje? Model javnega interesa predpostavlja, da bodo vlade, ki imajo podoben interes kot potrošniki, sprejele strožje vstopne pogoje. Na drugi strani

⁷ Pojem »ekonomska teorija regulacije« je prvič uporabil George Stigler leta 1971. Teorija temelji na predpostavki, da je ekonomska regulacija pod vplivom zasebnih interesov političnih skupin (Posner 1974, 343). Pravila (*regulation*) so dobrine kot katere koli druge, po katerih obstaja ponudba in povpraševanje, in dajejo zaščito tistim skupinam, ki jim pripisujejo največjo vrednost (Posner v Butler in Macey 1994, 1436). Tako kot iščejo ljudje kar najbolj racionalne načine za maksimiranje svojih lastnih koristi (Posner 1974, 343), poskušajo tudi politični akterji maksimirati svoje lastne osebne koristi. Teorija analizira odločitve politikov, uradnikov in interesnih skupin z vidika splošnih načel racionalnega ekonomskega obnašanja (Posner v Butler in Macey 1994, 1436–1437).

⁸ Teorija javnega interesa regulacije (*Public-interest Theory of Regulation*), ki jo je razvil angleški ekonomist Arthur Cecil Pigou, pojasnjuje, da pravila koristijo javnosti, saj rešujejo probleme, kjer so potrebni kolektivni ukrepi in kadar trg ne uspe pravilno razporediti virov (Pigou v Butler in Macey 1994, 1436). Država bi morala popraviti te nepopolnosti s pravili, ki potisnejo trg proti družbeno-optimalnemu ravnotežju. Pri tem velja predpostavka o »dobrohotni« in »vsevedni« državi, ki lahko brez stroškov opredeli in odpravi nepopolnosti trga (McCormick in Tollison v Butler in Macey 1994, 1436).

⁹ Po teoriji javne izbire je država »manj prijazna«, pravila pa družbeno neučinkovita (Djankov in drugi 2002, 2). Pravila namreč »naroči« industrija in so oblikovana tako, da služijo njihovim koristim (Stigler v Djankov in drugi 2002, 2).

teorija javne izbire predvideva, da bodo vlade sprejele strožja pravila, ki bodo v korist njim samim in obstoječim družbam na trgu (Djankov in drugi 2002, 2–4, 22).

Analiza vstopnih pogojev, stroškov in časa v 85 državah je pokazala, da sta za ustanovitev družbe predpisana 2 postopka v Kanadi in 21 postopkov v Dominikanski republiki, v povprečju pa je za ustanovitev potrebnih dobrih 10 postopkov. Minimalni uradni čas ustanovitve se giba med 2 poslovnima dnevoma v Kanadi in 152 poslovnimi dnevi na Madagaskarju, v povprečju pa je za ustanovitev potrebnih 47 poslovnih dni. Uradni stroški postopka ustanovitve enostavne družbe se gibajo med 0,5 % BDP na prebivalca v ZDA in 4,6-kratnikom BDP na prebivalca v Dominikanski republiki, medtem ko znaša povprečni strošek 47 % letnega dohodka na prebivalca (Djankov in drugi 2002, 4).

Kot drugo je analiza pokazala na visoko pozitivno povezanost med številom postopkov na eni ter stroški in časom na drugi strani. Povezanost med številom postopkov in stroški znaša 0,64, med številom postopkov in časom pa 0,83. Rezultati po posameznih kvartilih BDP na prebivalca so razkrili dva vzorca:

1. stroški naraščajo s padanjem BDP na prebivalca,
2. države v najvišjem kvartilu BDP na prebivalca imajo predpisanih manj postopkov, medtem ko je za ustanovitev potreben krajši čas. V povprečno bogati državi je določenih povprečno 6,8 postopkov, za razliko od preostalih držav, kjer je potrebnih v povprečju 11,8 postopkov. Za bogate države je tudi značilno, da imajo določenih manj postopkov s področja varnosti, zdravja, davkov in dela. Podobno je v bogatih državah potrebnih 24,5 poslovnih dni za izpolnitev vseh zakonskih obveznosti, kar je precej manj kot v preostalih treh kvartilih, kjer postopki trajajo 55,4 poslovne dni (Djankov in drugi 2002, 15, 22).

Končno je raziskava prinesla tudi odgovor na zastavljeni raziskovalni vprašanji. Glede prvega so avtorji raziskave ugotovili, da rezultati ne podpirajo predpostavk teorije javnega interesa. S številom vstopnih pogojev pada skladnost z mednarodnimi standardi kakovosti, hkrati bolj regulirano okolje ne prispeva k nižji onesnaženosti in manj smrtnim izidom zaradi slučajne ali črevesne zastrupitve. Večje število vstopnih pogojev je povezano tudi z večjim neformalnim delom gospodarstva, manj intenzivno konkurenco in večjo stopnjo korupcije¹⁰ (Djankov in drugi 2002, 23, 26).

V zvezi z drugim vprašanjem so rezultati pokazali, da imajo manj vstopnih pogojev države z več

¹⁰ Avtorji opozarjajo, da je treba rezultate interpretirati z določeno mero previdnosti. Smrtni izidi zaradi zastrupitve imajo v revnih državah verjetno večji pomen. Vstopni pogoji v bogatih državah na drugi strani verjetno ne vplivajo na smrtne izide zaradi zastrupitve (Djankov in drugi 2002, 25).

političnimi pravicami, kjer imajo vlade omejeno moč in so bolj naklonjene konkurenci. Reguliranost narašča v avtokratičnih državah, npr. v Vietnamu in Mozambiku, vendar strožji vstopni pogoji ne prinašajo posebnih družbenih koristi. Medtem je za demokratične države, kot je npr. Avstralija, Kanada, Nova Zelandija in ZDA, značilno, da imajo manj predpisanih postopkov. Rezultati so v skladu s predpostavkami teorije javne izbire, ki v regulaciji vidijo zgolj mehanizem za ustvarjanje rent za politike in družbe, ki jih podpirajo (Djankov in drugi 2002, 33–35).

5.2 Poslovni registri

Postopki registracije družb so neločljivo povezani s poslovnimi registri. Poslovni registri so običajno prvi vmesnik, ki omogoča vstop novo registriranim družbam v formalni del gospodarstva. Z vpisom v poslovni register družbe dobijo pravno sposobnost¹¹ in opolnomočenje za delovanje v okviru zakona. Šele v poslovne registre vpisane družbe lahko izpolnijo svoje obveznosti, ki jim jih nalaga pravni okvir, zlasti zakoni s področja prava družb (Svetovna banka 2014, 47).

Institucionalna učinkovitost poslovnih registrov je po mnenju Svetovne banke kritični element zdravega gospodarstva. Poslovni registri so javne knjige, kjer se izvajajo vpisi in izbrisi družb ter dodeljujejo enolični identifikatorji. Med storitve poslovnega registra štejemo tudi iskanje firme družbe, registracijo nameravane firme in obravnavo vlog za pridobitev različnih dovoljenj (Svetovna banka 2014, 47).

V poslovnih registrih se hranijo in posodablajo podatki o novih ali obstoječih družbah (Svetovna banka 2014, 47), kot so npr. podatki o firmi, pravno-organizacijski obliki, sedežu, kapitalu in zastopnikih družbe (Evropska komisija 2009a, 2). Gre za podatke o pravno pomembnih dejstvih, ki jih Plavšakova (2007, 15) opredeli kot »dejstva, ki se nanašajo na pravne značilnosti subjekta vpisa, ki so pomembne za varnost pravnega prometa¹²«.

Zanesljivi in posodobljeni podatki v poslovnih registrih so ključni za potrošnike, poslovne partnerje, javnost, davčne ter pravosodne organe (Evropska komisija 2010, 11).

Podatki iz poslovnega registra omogočajo merjenje obsega izpolnjevanja ali izogibanja davčnim obveznostim in druge poslovne statistike na primer po institucionalnem sektorju, velikosti družbe ali vrsti lastništva. S pomočjo podatkov se lahko določijo kriteriji za sodelovanje družb na javnih razpisih in z javnimi ponudbami. Podatki o dovoljenjih spodbujajo tudi varstvo potrošnikov, saj

¹¹ Pravna sposobnost je po Pavčniku (2007, 165) abstraktno predvidena možnost, da je pravni subjekt nosilec pravic in dolžnosti.

¹² Pravni promet je »skup vseh pravnih dejanj pravnega subjekta, katerih pravne posledice so nastanek, sprememba ali prenehanje določenega pravnega razmerja« (Plavšak 2007, 15).

lahko kažejo na izpolnjevanje zdravstvenih, varnostnih in okoljskih standardov (Svetovna banka 2014, 47–48).

6 Trgovinsko in gospodarsko pravo

Vprašanja, povezana z registracijo družb in poslovnimi registri, sistematično preučuje registrsko pravo kot posebna pravna disciplina, ki se je razvila iz trgovinskega prava.

6.1 Razvoj trgovinskega prava

Pravna pravila za trgovce in trgovino so se začela oblikovati že v srednjem veku na podlagi prakse in običajev. Trgovci so se začeli ukvarjati z različnimi dejavnostmi zaradi ustvarjanja presežka in manj zaradi zadovoljitve lastnih potreb. Z oblikovanjem trgovcev kot nove družbene skupine se je začel postopek izločevanja določenih pravnih norm iz takratnega civilnega pravnega sistema ter ustvarjanja novih, trgovskim običajem in trgovini prilagojenih moralnih norm (Ivanjko in Kocbek 2001, 29–30).

Razvoj trgovinskega prava se je začel v Italiji v 12. stoletju. Stanovsko pravo trgovcev je slonelo na mestnih statutih in statutih cehovskih trgovinskih korporacij. V tem obdobju nastanejo prvi temelji trgovinskih družb, razvoj dosežejo vrednostni papirji, zlasti menica, pojavijo se prve oblike registrov, pravo firme in blagovne znamke. Spore med trgovci so obravnavala posebna trgovska sodišča, ki so s svojimi sodbami prav tako prispevala k razvoju prava. Z vse večjim obsegom in širitvijo trgovanja na nova tržišča pride do izenačevanja pravnih pravil. Pri tem so imeli pomembno vlogo tudi sejmi in trgovska mesta z mednarodnimi zvezami (Pretnar 1953, 18).

Pomen trgovine sčasoma spozna tudi vladajoči razred in jo izkoristi v boju za centralizacijo oblasti. Trgovinsko pravo se začne v 16. stoletju urejati na državni ravni. Najprej se je urejalo posamezna pravna področja, kot na primer menično pravo, pomorsko pravo, urejanje trgovinskih družb, borz, firm, trgovinskih pooblastil idr. V 17. stoletju pride v Franciji v času Jean-Baptista Colberta, ministra za finance, do prvega poskusa kodifikacije trgovinskega prava, ki vsebuje prve sledove objektivnega sistema trgovinskega prava: to je prava trgovine v najširšem pomenu oziroma prava trgovinskih poslov, ne glede na to, ali jih sklene trgovec ali druga oseba, za razliko od subjektivnega trgovinskega prava, ki je veljalo le med trgovci (Pretnar 1953, 18–20).

K oblikovanju posebnega prava za trgovce je po mnenju Ivanjka in Kocbeka (2001, 30) najbolj prispevala prva kodifikacija prava v Franciji v začetku 19. stoletja. Trgovinski zakonik iz leta 1807, kot izraz zmage meščanskega liberalizma, obravnava pravo trgovine in ne več trgovinskega prava,

kot stanovskega prava trgovcev (Pretnar 1953, 20). Z njim je dokončno prišlo do ločitve civilnega prava na pravo trgovcev in pravo državljanov, ki se ne ukvarjajo s trgovino (Ivanjko in Kocbek 2001, 30). Njegove določbe so bile sprejete v mnoge poznejše zakone drugih držav (Pretnar 1953, 20–21).

Leta 1861 je bil sprejet splošni nemški trgovinski zakonik, ki ga je sestavljalo pet knjig in sicer o trgovinskem registru, o trgovinskih družbah, o tihi družbi in združbah za posamezne trgovinske posle za skupni račun, o trgovinskih poslih in o pomorski trgovini. Navedeni zakonik je z izjemo pete knjige o pomorski trgovini leta 1862 sprejela tudi Avstrija. Na ozemlju Slovenije je ostal v veljavi do uveljavitve Zakona o razveljavitvi pravnih predpisov, izdanih pred 6. aprilom 1941 in med sovražnikovo okupacijo¹³ (Pretnar 1953, 20–21).

6.2 Razvoj gospodarskega prava

V 20. stoletju so na razvoj trgovinskega prava vplivali hiter in vsestranski gospodarski razvoj, družbene spremembe, predvsem pa poseg države na področju gospodarjenja. Samostojno se začnejo oblikovati posamezne pravne discipline v zvezi s pravnimi razmerji v novih pogojih družbenega in gospodarskega življenja. Razenotenje je prisotno zlasti v nemški teoriji, kjer poznamo poleg trgovinskega, gospodarskega in podjetniškega prava, tudi posebej razvito pravo družb (Ivanjko in Kocbek 2001, 32).

Sodobno gospodarsko pravo kot posebna panoga civilnega prava v slovenskem pravnem redu ne zajema samo predpisov o statusu družb, ampak tudi vrsto drugih predpisov s področja gospodarstva, kot na primer predpise o pogodbenih razmerjih v gospodarstvu, registraciji, varstvu konkurence, varstvu pravic intelektualne lastnine in posebnih ureditvah posameznih gospodarskih dejavnosti (Ivanjko in Kocbek 2001, 35–36).

6.3 Razvoj registrskega prava

Po Pretnarju (1953, 116) je bila uporaba registrov razširjena že v fevdalizmu. Vanje so cehi vpisovali svoje člane. Vpis v cehovski register je pomenil pripadnost cehu. V 18. stoletju je v Nemčiji prišlo do razvoja posebnih registrov za trgovce, kamor so zapisovali predvsem družbena razmerja in pooblastila. Pozneje so bili vzpostavljeni tudi registri za vpis firm trgovcev posameznikov oziroma firmske knjige. Po Ivanjku in Kocbeku (2001, 119) je registrsko področje pravno prvič uredil nemški trgovinski zakonik iz leta 1861. Zakonik je določil obvezen vpis trgovcev v splošni trgovinski register. Z vpisom je trgovec dobil ustrezen status in možnost

¹³ Ur. l. FLRJ 86/46.

opravljanja dejavnosti.

Čeprav se je registrsko pravo najbolj razvilo in uveljavilo v Nemčiji, so se registri sčasoma razvili tudi v drugih razvitih državah (Pretnar 1953, 116). Registracijo pravnih in drugih subjektov in vpis podatkov o njih v posameznih pravnih sistemih danes urejajo številni predpisi. Glede na pomen registracije se je oblikovalo registrsko pravo kot posebna pravna disciplina, ki sistematično proučuje vprašanja, povezana z registracijo pravnih in drugih subjektov (Ivanjko in Kocbek 2001, 119). Države lahko glede na vsebino njihove ureditve registrskega prava razvrstimo v tri pravne skupine: nemško, romansko in anglosaksonsko (Pretnar 1953, 116).

6.4 Načela registrskega prava

V okviru registrskega prava se je v izoblikovalo pet načel (Ivanjko in Kocbek 2001, 120), na katerih temelji tudi pravna ureditev poslovnih registrov (Plavšak 2007, 34) kot registrov družb:

1. načelo obveznosti vpisa pomeni, da mora biti vsaka družba in drug poslovni subjekt vpisan v poslovni register (Ivanjko in Kocbek 2001, 120). Subjekti so dolžni vložiti predlog za vpis ustanovitve, kot tudi predlog sprememb podatkov. Z obveznostjo vpisa lahko poslovni register opravlja temeljno funkcijo javne knjige, v katero se vpisujejo podatki o družbah in drugih poslovnih subjektih, ki so pomembni za pravni promet (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 232);
2. načelo javnosti vpisa pomeni, da je javno vse, kar je vpisano v poslovnem registru. Podatki poslovnega registra so dostopni vsakomur, ne da bi za to moral izkazati poslovni ali kakšen drugi interes (Ivanjko in Kocbek 2001, 120). Posledično se ne more nihče sklicevati, da mu vsebina posameznega vpisa ni znana (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 232);
3. publicitetno načelo pomeni, da so v poslovnem registru vpisana in javno objavljena vsa dejstva in podatki. Gre za t.i. pozitivno publiciteto, ki pomeni, da se lahko proti tretji osebi uveljavijo vsa, v poslovnem registru vpisana dejstva. Negativna publiciteta na drugi strani pomeni, da določenega dejstva ni, če ni vpisano in javno objavljeno, bi pa po zakonu moralo biti vpisano in objavljeno;
4. načelo zaupanja pomeni, da ne more biti oškodovana oseba, ki se v dobri veri zanese na podatke v poslovnem registru in
5. načelo ažurnosti pomeni, da morajo biti dejstva in podatki vpisani v poslovni register v določenem roku (Ivanjko in Kocbek 2001, 121).

6.5 Učinki in vrste vpisov v poslovni register

V registrskem pravu poznamo vpise, ki se razlikujejo glede na pomen, značaj ter posledice oziroma učinek vpisa v poslovni register (Ivanjko in Kocbek 2001, 122). Učinek vpisa so po Plavšakovi (2007, 35) pravne posledice, ki jih povzroči vpis podatka v poslovni register. Vpis ima lahko:

1. oblikovalni (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 235), dokončni (Ivanjko in Kocbek 2001, 122) oziroma konstitutivni učinek,
2. začasni oziroma pogojni učinek ali
3. obvestilni učinek (Ivanjko in Kocbek 2001, 122), učinek javne objave, deklaratorni oziroma publicitetni učinek (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 235).

Oblikovalni pravni učinek vpisa v poslovni register je tisti, na podlagi katerega nastane ali preneha določena pravica ali pravno razmerje. Nastanek ali prenehanje pravice ali pravnega razmerja je neposredna posledica vpisa v poslovni register (Plavšak 2007, 40). Brez vpisa ne more nastati ali prenehati pravica oziroma posledica določenega dejstva (Ivanjko in Kocbek 2001, 122). Oblikovalni učinki nastanejo na različnih pravnih področjih. Tipični nastanejo na področju korporacijsko-pravnih razmerij (Plavšak 2007, 40).

Začasni so vpisi, ki se vpisujejo pogojno, kot predznanba v poslovni register. Vpis učinkuje kot dokončen, ko je izpolnjeno določeno dejstvo. Zato je vpis tudi začasen, saj se pričakuje nastanek določenega dejstva, zaradi katerega postane začasni vpis dokončen (Ivanjko in Kocbek 2001, 122).

O publicitetnem učinku vpisa govorimo takrat, ko se »z dnem vpisa ali z dnem objave tega vpisa šteje, da je vpisani podatek javno objavljen in s tem vsakomur znan« (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 235). Vpisi podatkov se nanašajo na že obstoječe dejstvo oziroma že nastalo pravico. Vpisano dejstvo postane z vpisom javno in z objavo znano vsakomur (Ivanjko in Kocbek 2001, 122). Publicitetni učinek vpisa je lahko negativni ali pozitiven. Negativni publicitetni učinek pomeni, da tretja oseba ni dolžna vedeti za podatek, pomemben za pravni promet, ki ni vpisan. Družba lahko uveljavlja podatek proti tretji osebi, samo če dokaže, da je oseba zanj vedela. Po drugi strani se lahko tretja oseba sklicuje oziroma uveljavlja pravno dejstvo, ki je vsebina podatka, ki ni vpisan oziroma še ni objavljen, razen če ima vpis oblikovalni učinek. Pozitivni publicitetni učinek pomeni, da se od dneva, ko je bil vpisani podatek objavljen, nihče ne more sklicevati, da tega podatka ni poznal. Velja neizpodbojna domneva, da je tretja oseba vedela za vpisani podatek od dneva njegove objave (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 236).

6.6 Delitev poslovnih registrov

Po Dujiću (1995, 7) se poslovni registri delijo z vidika:

1. subjektov, ki jih vodijo,
2. načina vodenja in vzdrževanja registra in
3. pravnih posledic, ki jih predstavlja akt registracije za poslovne subjekte.

Glede na subjekte vodenja razlikujemo sodne registre in registre, ki jih upravljajo drugi javnopravni organi (državni organi, nosilci javnih pooblastil idr.). Glede na način vodenja in vzdrževanja registrov ločimo registre na kartoteke in druge klasične oblike zbirk podatkov ter računalniško vodene zbirke podatkov. Glede na pravne posledice registracije ločimo konstitutivne in nekonstitutivne registre. Za konstitutivne registre je značilno, da se vpisom oziroma izbrisom pridobijo oziroma prenehajo določene pravice, medtem ko za nekonstitutivne registre velja, da vpis nima materialnopravnih posledic, ampak gre zgolj za beleženje nekaterih pravno-pomembnih dejstev (Dujić 1995, 7).

6.7 Institucionalna učinkovitost poslovnih registrov

Pri ocenjevanju učinkovitosti poslovnih registrov so po mnenju Svetovne banke (2014, 48) ključni trije elementi: elektronska baza podatkov, točke »vse na enem mestu« (v nadaljevanju točka VEM) in spletna platforma za registracijo družb.

Učinkovita baza podatkov zagotavlja posodobljene podatke in dokumente o novo registriranih in obstoječih družbah ter enostaven dostop do njih bodisi elektronsko bodisi pri registrskem organu. Če so se zapisi o družbah v preteklosti vodili v papirni obliki, pa je danes v porastu informatizacija poslovnih registrov, ki omogoča elektronsko hrambo ter vzdrževanje podatkov in dokumentov. Slednje zmanjšuje verjetnost napak pri vnašanju in posodabljanju podatkov ter omogoča hitrejše iskanje. Zapisi v elektronski obliki omogočajo tudi enostaven izvoz in analizo podatkov za statistične namene (Svetovna banka 2014, 48).

Tudi točke VEM postajajo vse bolj običajne. Poznajo jih že v 100 državah, od tega v 64 državah z nizkimi in srednjimi dohodki. Na točki VEM je mogoče na enem mestu opraviti več postopkov registracije. Točka VEM je lahko organizirana v obliki več okenc ali pisarn različnih organov. Nekateri točke VEM imajo samo eno okence, ki omogoča sodelovanje z vsemi organi, pristojnimi za posamezne postopke registracije. Na njem lahko ustanovitelj vloži vse potrebne dokumente, ki se posredujejo v reševanje pristojnim organom (Svetovna banka 2014, 48).

Spletna platforma za registracijo družb je razširjena že v 144 od 189 analiziranih držav. Spletne storitve se množično uporabljajo v 95 državah, od tega 60 % ponuja spletno vlogo za registracijo družbe in 58 % registracijo na daljavo. Najbolj pogoste spletne funkcionalnosti vključujejo iskanje firme, elektronsko vlaganje dokumentov in vlog, spletno oddajo letnih poročil in izmenjavo podatkov med različnimi organi. Učinkovit spletni sistem registracije bi moral obsegati digitalizirano papirno zbirko podatkov poslovnega registra v elektronski bazi podatkov, spletno iskanje firme, elektronsko oddajo dokumentov in spletno plačilo pristojbin. Učinkovita izmenjava podatkov med organi z namenom vključitve v davčni sistem in sistem socialnega zavarovanja lahko še skrajša trajanje postopkov. Sistem potrebuje učinkovite varnostne mehanizme za varstvo podatkov ter zanesljivo spletno in električno povezavo za delovanje spletne platforme (Svetovna banka 2014, 48–49).

Uporaba spletnih storitev za registracijo družb prinaša številne prednosti. Postopki so hitrejši in učinkovitejši, ker podjetnikom ni treba obiskati vseh organov, čakati v vrstah in se ponovno vračati v primeru nepopolnih ali nepravilnih podatkov. Spletna registracija je tudi bistveno cenejša od registracije v papirni obliki ali je celo brezplačna. Na drugi strani uporaba spletnih storitev zelo zmanjša priložnosti za korupcijo in podkupovanje (Svetovna banka 2014, 49).

Analize so pokazale na močen pozitiven odnos med mednarodnimi ocenami transparentnosti ali kakovosti upravljanja in uporabo spletnih sistemov registracije družb (Svetovna banka 2014, 49). Slednje velja tudi za Slovenijo, ki je na zadnji lestvici enostavnosti ustanavljanja družb raziskave enostavnosti poslovanja 2016 Svetovne banke (2015, 233) uvrščena na 18. mesto med 189. državami. Na visokem 28. mestu med 102. preučevanimi državami je tudi po poročilu Projekta svetovne pravičnosti (*World Justice Project*) (Projekt svetovne pravičnosti 2015, 139) o indeksu vladavine prava¹⁴ (*Rule of Law Index*) v letu 2014. Po drugi strani so ZDA, ki so na 49. mestu na lestvici enostavnosti ustanavljanja, po poročilu Projekta svetovne pravičnosti (2015, 6) uvrščene na 19. mesto.

7 Ureditev poslovnih registrov po svetu

Preučevanje poslovnih registrov po svetu se sistematično izvaja od leta 2001 z letnimi primerjalnimi raziskavami Evropskega foruma trgovinskih registrov (*European Commerce Registers` Forum*) (v nadaljevanju ECRF). Raziskava, ki je bila sprva namenjena zbiranju podatkov

¹⁴ Indeks vladavine prava sestavlja 9 dejavnikov: omejitev moči vlade, odsotnost korupcije, odprtost in preglednost vlade, temeljne pravice, red in varnost, izvrševanje zakonov, civilno in kazensko pravosodje. Deveti dejavnik, neformalno pravosodje, ni vključen v izračun indeksa, meri pa vpliv tradicionalnih, plemenskih in verskih sodišč (Projekt svetovne pravičnosti 2015, 12–13).

o evropskih poslovnih registrih, je z vključevanjem poslovnih registrov izven Evrope postopno prerasla v mednarodni projekt, rezultati katere so zajeti v mednarodnem poročilu o poslovnih registrih. Pri projektu sodelujejo štiri mednarodne organizacije, v katerih se povezujejo upravljavci poslovnih registrov: Združenje registrov Latinske Amerike in Karibov (*Association of Registers of Latin America*) (v nadaljevanju ASORLAC), Forum registrov družb (*Corporate Registers Forum*) (v nadaljevanju CRF), Mednarodno združenje trgovinskih skrbnikov (*International Association of Commercial Administrators*) (v nadaljevanju IACA) in ECRF (ASORLAC in drugi 2015, 3–6).

Predmet raziskave je zakonodajni in institucionalni okvir, trajanje postopkov registracije, uporaba elektronskih storitev, financiranje in pristojbine, dinamika ustanavljanja družb ter dostopnost in zanesljivost podatkov v poslovnih registrih. V nadaljevanju podajamo najpomembnejše zaključke zadnje raziskave, ki je bila izvedena konec leta 2014 in v kateri je sodelovalo 93 držav (ASORLAC in drugi 2015, 6–11).

7.1 Zakonodajni in institucionalni okvir poslovnih registrov

Poslovne registre v 82 % primerov upravljajo državni organi, sledijo javno-zasebna partnerstva s 7 %, sodišča in gospodarske zbornice s po 5 % in v 1 % zasebne družbe. Sistem upravljanja poslovnih registrov je najbolj raznolik v Evropi. Na Hrvaškem, v Estoniji in Nemčiji registre na primer upravljajo sodišča, v Italiji in na Nizozemskem gospodarske zbornice, v Gibraltarju in Luksemburgu javno-zasebna partnerstva, v Moldaviji pa zasebna družba. Na področju Severne Amerike je najpogostejši upravljavec državni organ, ki mu sledi upravljanje v obliki javno-zasebnih partnerstev (ASORLAC in drugi 2015, 14–15).

Poslovni registri po svetu so v veliki večini centralizirani (v 75 % primerov). Posamične države imajo uveljavljen sistem decentraliziranih poslovnih registrov z bodisi avtonomnimi (12 %) bodisi neavtonomnimi pisarnami (13 %). V Evropi so poslovni registri centralizirani v 68 % primerov, medtem ko so v Ameriki centralizirani poslovni registri navzoči v 80 % primerov (ASORLAC in drugi 2015, 16–17).

Poslovni registri po svetu se razlikujejo tudi po pravno-organizacijskih oblikah družb in drugih oblikah poslovnih subjektov, ki se lahko vpišejo v poslovni register. V 67 % primerov se v poslovne registre vpisujejo družbe z omejeno odgovornostjo¹⁵ (*limited company, corporation*), sledijo osebne družbe (*general partnership*) s 64 %, samostojni podjetniki (*sole trader*) s 63 %, javne (*public*

¹⁵ V to skupino sodijo v ZDA delniške družbe, v Evropi pa poleg delniških družb tudi družbe z omejeno odgovornostjo.

limited) in nejavne (*private limited*) družbe z omejeno odgovornostjo z 59 % ter družbe z omejeno odgovornostjo¹⁶ (*LLC*) s 44 %. Z vpisom v poslovni register poslovni subjekti v večini primerov dobijo enolični identifikator (ASORLAC in drugi 2015, 21–23).

Za vpis poslovnega subjekta v poslovni register se zahteva vloga, prošnja, zahteva ipd., ki ji je treba priložiti različne dokumente. V Evropi se za registracijo (nejavne) družbe z omejeno odgovornostjo v 94 % primerih zahteva firma družbe, akt o ustanovitvi (91 %), seznam ustanoviteljev (88 %) in članov posloводства (88 %), plačilo pristojbine registrskemu organu (79 %), dokazilo o istovetnosti članov posloводства (62 %) in kapitalu družbe (59 %), ime predsednika uprave družbe (53 %) idr. V Ameriki je treba v vlogi za registracijo (nejavne) družbe z omejeno odgovornostjo navesti oziroma vlogi priložiti firmo družbe (v 98 % primerov), akt o ustanovitvi (90 %), plačilo pristojbine registrskemu organu (88 %), seznam ustanoviteljev (50 %) in članov posloводства (48 %) idr. (ASORLAC in drugi 2015, 27–28).

Dokumenti so priloženi v uradnem – nacionalnem ali v tujem jeziku. Zahteva po prevodu dokumentov v uradni jezik predstavlja na eni strani oviro, ki podaljša čas ustanavljanja družbe, po drugi strani lahko uradne osebe potrdijo istovetnost vsebine dokumenta, samo če je v jeziku, ki ga razumejo. Zadnja raziskava je pokazala, da je mogoče oddati dokumente v tujem jeziku le na Danskem, Kosovu in Pakistanu. V nekaterih, predvsem evropskih državah, je dovoljeno v tujem jeziku oddati le nekatere dokumente (npr. v Belgiji, Franciji, Italiji, Luksemburgu, Nizozemskem, Norveškem, Španiji, Švedskem in Švici). Sledi skupina držav, ki dovolijo predložitev dokumentov v tujem jeziku, če jih spremljajo sodno overjeni prevodi v nacionalnem jeziku. Takšno ureditev poznajo v 56 % primerov v državah Azije in Pacifika, Afriki in Srednjem Vzhodu (v 50 % primerov), državah Amerike (v 41 % primerov) in Evropi (v 47 % primerov). V preostalih primerih je dovoljeno dokumente oddati samo v nacionalnem jeziku (ASORLAC in drugi 2015, 31–32).

7.2 Trajanje postopka vpisa

Trajanje postopka vpisa je opredeljeno kot čas, potreben za vpis dokumenta, ki se začne meriti od trenutka prejema vloge. Rezultati raziskave so pokazali na relativno močno povezanost med časom, potrebnim za vpis ustanovitve, in časom, potrebnim za vpis spremembe podatkov o družbi, kar kaže na podobnost postopkov. Ne glede na navedeno pa je bilo po podatkih iz raziskave za ustanovitev potrebnih povprečno 18 ur, medtem ko je bilo za vpis spremembe podatkov potrebnih povprečno 23

¹⁶ LLC je hibridna oblika med samostojnim podjetnikom, osebno družbo in delniško družbo. V ZDA je LLC pravno-organizacijska oblika, ki združuje značilnosti omejene odgovornosti kot pri korporaciji oziroma delniški družbi ter poenostavljenega davčnega režima in prožnosti pri poslovanju kot pri samostojnem podjetniku.

ur. Razlogov za razliko je več: od prioritetenosti postopkov, rutinskosti postopka vpisa sprememb podatkov do obstoja elektronskih storitev. Ponekod je vpis sprememb povezan z zapletenimi pravnimi postopki npr. pri združitvah in delitvah. Registrski organi, ki dosegajo najkrajše povprečne čase vpisa ustanovitve in sprememb podatkov, imajo še bolj enotne postopke ustanovitve in sprememb podatkov v poslovnem registru. Ti registrski organi lahko vpišejo ustanovitev družbe in spremembe podatkov v poslovni register že v 8 urah (ASORLAC in drugi 2015, 63–64).

Razlike v trajanju postopkov so posledica različnih oblik vlog, načinov pošiljanja in obdelave vlog, izvedenih kontrol, preverjanja zakonskih pogojev idr. Vloga je lahko pripravljena na papirju, v obliki slike (npr. v pdf obliki, kot skeniran dokument ali faks sporočilo), na elektronskem obrazcu ali v obliki podatkov (npr. v XML jeziku, ki omogoča komuniciranje med sistemi). Po rezultatih raziskave je vloga na papirju še vedno najpogostejša oblika vloge, saj je oddaja vloge na papirju dovoljena v 85 % primerov. Najmanj pogosta oblika vloge je v obliki podatkov (24 %). Elektronska vloga je relativno razširjena oblika vloge, saj jo uporabljajo že v 65 % primerov. Analiza odvisnosti povprečnega časa obdelave vloge in oblike vloge kaže na to, da je povprečni čas obdelave vloge krajši tam, kjer uporabljajo vlogo v elektronski obliki. Povprečni čas obdelave vloge v papirni obliki tako znaša 27,9 ure, vloge v elektronski obliki pa samo 8,5 ure (ASORLAC in drugi 2015, 65–67).

Čas obdelave vloge je odvisen tudi od načina pošiljanja vlog. Analiza 10 držav z najkrajšim časom obdelave vloge je pokazala, da ima 8 od njih predpisano obvezno elektronsko pošiljanje vlog. Povprečni čas obdelave vloge je v primeru obveznega elektronskega pošiljanja vlog znašal 8,8 ure, v primeru, da elektronsko pošiljanje ni obvezno, pa 21,2 ure (ASORLAC in drugi 2015, 71–72).

Ustanovitev družbe ne zajema samo postopkov pred registrskimi organi, ampak tudi aktivnosti pred tem, ki prav tako vplivajo na trajanje postopka registracije. Aktivnosti pred registracijo so povezane z registracijo nameravane firme družbe, notarskimi storitvami, potrdili banke, predpisanimi dovoljenji in drugimi postopki. Registracija nameravane firme je najbolj značilna za Azijo in Pacifik, notarske storitve, potrdila bank in dovoljenja za Evropo, drugi postopki pa za Afriko in Srednji Vzhod. Za Ameriko je v 65 % primerov značilno, da posebne aktivnosti pred registracijo niso določene (ASORLAC in drugi 2015, 73).

7.3 Uporaba elektronskih storitev

Elektronske storitve poslovnih registrov pripomorejo k racionalizaciji postopkov, zmanjšanju administrativnih bremen in skupnim storitvam z drugimi organi. Kljub navedenim prednostim pa je

papirna vloga še vedno najširše sprejeta oblika vloge. V Evropi je mogoče papirno vlogo oddati v 82 % primerov, v Afriki in na Bližnjem Vzhodu v 80 % primerov, sledi Azija in Pacifik s 75 % in Amerika s 56 %. Uporabi papirne vloge sledi uporaba vloge v elektronski obliki, kjer prevladuje Evropa, ki ji sledijo Azija in Pacifik ter Amerika. V Evropi je oddaja vloge v elektronski obliki mogoča že v 61 % držav, ki so sodelovale v raziskavi. Postopek registracije je v celoti informatiziran v 34 % držav v Evropi in Ameriki, sledijo države Azije in Pacifika s 30 % ter Afrike in Srednjega Vzhoda z 22 %. Od 93 držav, ki so sodelovale v raziskavi, jih je 22 odgovorilo, da je uporaba elektronskih storitev obvezna vsaj pri eni pravno-organizacijski obliki družbe. Glede na leto 2014 je bila obvezna uporaba elektronskih storitev uvedena v Južnoafriški Republiki, Pakistanu, Danskem, Guernsayju, Luksemburgu, Makedoniji in Ukrajini (ASORLAC in drugi 2015, 77–80).

Elektronske storitve poslovnega registra, kot je npr. elektronsko preverjanje identitete vlagatelja, lahko pomagajo preprečevati potencialne goljufije pri vlaganju vlog in dokumentov ter izboljšajo zanesljivost podatkov v poslovnem registru. Pri Evropi in Ameriki se je leta 2015 ponovil vzorec iz leta 2014: za Evropo je značilno, da se pri preverjanju identitete običajno zahteva uporaba elektronskih certifikatov, medtem ko za Ameriko ni značilna. V Evropi sta samo Španija in Moldavija navedli, da ne zahtevata preverjanja identitete. V Ameriki preverjanje identitete ni običajno zaradi zakonodaje, ki predložitev lažnih podatkov šteje za kaznivo dejanje (ASORLAC in drugi 2015, 81–82).

Poslovni registri se razlikujejo tudi glede obravnave letnih računovodskih izkazov in letnih obračunov, ki vsebujejo splošne finančne in druge podatke o poslovnem subjektu, poslovanju v preteklem poslovnem letu idr. Posodobljeni finančni podatki so ključni za sprejem informirane odločitve o sodelovanju s poslovnim subjektom. Registrski organi, ki so pristojni za upravljanje poslovnih registrov, pogosto zbirajo letne računovodske izkaze in letne obračune. V Evropi, kjer so uveljavljeni letni računovodski izkazi, registrski organi zbirajo letne računovodske izkaze v 71 % primerov, letne obračune pa v 37 % primerov. V Ameriki je za zbiranje letnih obračunov pristojnih 78 % registrskih organov, medtem ko letne računovodske izkaze sprejema le 22 % registrskih organov. Kar zadeva načina pošiljanja letnih računovodskih izkazov oziroma letnih obračunov prevladuje pošiljanje v papirni obliki. Evropa je vodilna pri spodbujanju elektronskega pošiljanja letnih računovodskih izkazov v XML jeziku za elektronsko pošiljanje poslovnih in finančnih podatkov XBRL, saj je njegova uporaba določena v 21 % primerov, za razliko od Amerike, kjer je pošiljanje v XBRL jeziku mogoče le v 9 % primerov (ASORLAC in drugi 2015, 85–86).

7.4 Financiranje poslovnih registrov in pristojbine

Za upravljanje in vzdrževanje poslovnih registrov so potrebna finančna sredstva. Poslovni registri po svetu se danes v večini primerov financirajo iz dveh virov: s pristojbinami predlagateljev vpisov ali z javnimi sredstvi. Pristojbine so glavni vir 52 % poslovnih registrov, medtem ko se z javnimi sredstvi financira 48 % poslovnih registrov. Pristojbine so najpogostejši vir financiranja v Evropi (53 %), Ameriki (56 %), Aziji in Pacifiku (60 %). V Afriki in na Srednjem Vzhodu v veliki meri prevladuje financiranje z javnimi sredstvi (83 %). Pri določitvi višine pristojbine prevladuje stroškovni pristop (44 % primerov), v skladu s katerim pokriva pristojbina le stroške postopka registracije. Stroškovni pristop je najbolj pogosto uporabljen v Evropi, Aziji in Pacifiku, kjer je 82 % držav odgovorilo, da zasleduje pristop bodisi v celoti bodisi delno (ASORLAC in drugi 2015, 89–91).

Ne glede na vir financiranja upravljanja in vzdrževanja poslovnih registrov ima kar 98 % registrskih organov določeno pristojbino vsaj za nekatere svoje storitve. Najpogosteje, v 86 % primerov, se plačuje vpis ustanovitve poslovnega subjekta in spremembe podatkov (77 %) ter zahteva za informacije (68 %). Čile je edini odgovoril, da so vse storitve brezplačne (ASORLAC in drugi 2015, 93–95).

Vir financiranja vpliva tudi na višino stroška vpisa ustanovitve poslovnega subjekta. Strošek je nižji v sistemu pristojbin in znaša povprečno 94 eurov, medtem ko je povprečen strošek vpisa ustanovitve v primeru javnega financiranja 127 eurov. V zadnjem primeru so pristojbine višje od povprečja na Norveškem, Izraelu, Švici, Massachusettsu, Avstraliji, Belgiji, Teksasu, Nevadi in Connecticutu. Na drugi strani so v sistemu pristojbin stroški vpisa ustanovitve višji od povprečja na Finskem, Hong Kongu, Washingtonu DC, Kansasu, zvezni državi Washington, Manitobi, Kanadi, Švedskem in Jerseyju. Primerjava s stroški vpisa ustanovitve družbe z omejeno odgovornostjo kaže, da je treba za vpis ustanovitve družbe v sistemu pristojbin plačati povprečno 20 eurov več in sicer 114 eurov, v sistemu javnega financiranja poslovnih registrov pa celo 39 eurov več oziroma v povprečju 166 eurov. Stroški vpisa ustanovitve družbe z omejeno odgovornostjo so za razliko od pričakovanj še nekoliko višji v sistemih, kjer pri določitvi pristojbin upoštevajo stroškovni pristop. Ti znašajo povprečno 174 eurov, kjer delno zasledujejo stroškovni pristop, za razliko od povprečno 130 eurov, kjer zasledujejo stroškovni pristop v celoti (ASORLAC in drugi 2015, 96–101).

7.5 Dinamika ustanavljanja družb

Dinamika ustanavljanja družb je pokazatelj poslovnega okolja, v katerem poslovni register deluje.

Visoke stopnje so pokazatelj dinamičnega poslovnega okolja, ki prispeva k inovacijam in spremembam ter posledično rasti gospodarstva. V svetovnem merilu se je število novih ustanovitev družb leta 2014 v povprečju povečalo za 9 %, kar je za 0,3 odstotne točke več kot leta 2013, medtem ko se je število družb, ki so prenehale, v povprečju povečalo za 4,6 %, kar za 0,9 odstotne točke manj kot leta 2013. Najvišje stopnje rasti ustanovitev in prenehanja družb so bile ugotovljene za 16 držav, od tega 7 ameriških, 7 evropskih ter 2 državi Azije in Pacifika. Na drugi strani je bila nizka stopnja dinamike s podpovprečnimi stopnjami novih ustanovitev in nadpovprečnimi stopnjami prenehanja družb ugotovljena za 12 držav, od tega je bilo 9 evropskih, 3 ameriške in 1 državo Azije in Pacifika. Za vse države so bile značilne stopnje rasti ustanovitev, ki so presegale stopnje rasti prenehanja družb. Najvišja povprečna stopnja rasti ustanovitev je bila izračunana za Azijo in Pacifik (13 %), ki ji je sledila Afrika in Srednji Vzhod z 12 % ter Evropa in Amerika s po 8 %. Na drugi strani je bila za Evropo značilna najvišja povprečna stopnja prenehanja družb (6 %). Med družbami, ki so prenehale, so z 58 % prevladovale prostovoljne oblike prenehanja. Odstotek prostovoljnega prenehanja v letu 2014 je bil v primerjavi s predhodnim letom 2013 nižji za 5 odstotnih točk (ASORLAC in drugi 2015, 108–113).

7.6 Dostopnost in zanesljivost podatkov v poslovnih registrih

Podatki poslovnega registra so pomembni za udeležence v pravnem prometu. Digitalizacija je omogočila in spodbudila širši dostop do podatkov, ki so danes običajno na voljo na spletnih straneh. Najpogosteje so na voljo storitve, povezane z zagotavljanjem podatkov o firmah obstoječih poslovnih subjektov oziroma družb. Sledijo storitve iskanja in zgodovinski podatki o poslovnih subjektih oziroma družbah. Zagotavljanje podrobnejših podatkov je manj pogosto. Običajen je tudi elektronski ali papirni dostop do računovodskih izkazov in letnih obračunov (ASORLAC in drugi 2015, 119, 121–122).

Za evropske poslovne registre je značilno, da omogočajo iskanje po poslovnih subjektih oziroma družbah (v 100 % primerov), podatke v zvezi s postopki insolventnosti (91 %) in obstoječo firmo poslovnega subjekta oziroma družbe (85 %), potrdila o ustanovitvi (76 %), objavo akta o ustanovitvi (74 %) in zgodovino poslovnega subjekta oziroma družbe (74 %), iskanje zastopnika poslovnega subjekta oziroma družbe (68 %) in sezname podružnic, poslovnih enot (68 %). Posebnost evropskih poslovnih registrov so razkritja podatkov o ekonomskih oziroma dejanskih lastnikih javnosti oziroma pooblaščenim javnim institucijam. Med evropskimi poslovnimi registri, ki nudijo omenjene podatke, je 30 % takšnih, ki zagotavljajo podatke javnosti, 80 % pa pooblaščenim javnim institucijam. Ameriški registri na drugi strani zagotavljajo omejen nabor

storitev in podatkov o poslovnih subjektih oziroma družbah. Obiskovalci spletnih strani so leta 2014 najpogosteje iskali podatke o poslovnih subjektih oziroma družbah, letna poročila in letne obračune ter podatke o pristožbinah (ASORLAC in drugi 2015, 120, 130).

Upravljalci registrov zagotavljajo podatke tudi drugim organom oziroma prevzemajo njihove podatke. Pri tem je bolj običajno prevzemanje podatkov poslovnega registra s strani drugih organov, kot pa obratno. V Evropi zagotavljajo poslovni registri podatke v 67 % primerov, medtem ko prevzemajo podatke v 24 % primerov, za razliko od Amerike, kjer upravljalci registrov zagotavljajo podatke drugim organom v 64 % primerov in prevzemajo podatke v 5 % primerov. Najpogostejši prejemniki podatkov poslovnih registrov so davčni organi (ASORLAC in drugi 2015, 131).

Razpoložljivost podatkov v poslovnih registrih pa ne pomeni nujno tudi njihovega enostavnega dostopa. Dostop do podatkov lahko spremljajo različne ovire, kot je npr. oblika informacije, plačilo pristojbine za dostop, registracija uporabnika in plačilo pristojbine ob registraciji. Pogosta oblika omejevanja dostopa je zlasti plačilo pristojbine za dostop do informacije. Po raziskavi se plačilo vsaj nekaterih storitev zahteva v kar 98 % primerih. V večini primerov je dostop do iskalnika o poslovnih subjektih oziroma družbah in njihovih zastopnikih, potrjena o vpisu in akta o ustanovitvi možen le proti plačilu, z izjemo Afrike in Srednjega Vzhoda, kjer je dostop do omenjenih storitev možen izključno proti plačilu pristojbine (ASORLAC in drugi 2015, 138–139).

Za podatke poslovnega registra je zelo pomembno, da se uporabniki lahko na njih zanesejo in zaradi njihove uporabe niso oškodovani. Upravljalci poslovnih registrov lahko zagotavljajo kakovost podatkov z ukrepi za preprečevanje kraje identitete¹⁷ poslovnih subjektov npr. z vzpostavitvijo nadzornih sistemov, obveščanjem poslovnih subjektov o spremembah njihovih podatkov v poslovnem registru, uporabo elektronskega podpisa, notarskimi overitvami podatkov in drugimi ukrepi. Eden izmed kazalnikov, ki kaže na kakovost in zanesljivost podatkov, je tudi način preverjanja identitete osebe, ki pošilja podatke za vpis v poslovni register, in elektronski podpis podatkov. Najbolj pogost način preverjanja je s pomočjo uporabniškega imena in gesla ter elektronskega potrdila. V Evropi se najbolj množično uporablja elektronsko potrdilo (v 69 %

¹⁷ Po podatkih spletnega portala BusinessIdTheft, ki se sklicuje na ameriško Ministrstvo za pravosodje, predstavlja kraja identitete najpogostejše dobičkonosno kriminalno dejanje (*profit crime*). Oblike kraje identitete obsegajo npr.:

1. skrivanje nepoštenih posameznikov in kriminalnih združb za na videz dobro stoječimi in verodostojnimi družbami s preverljivimi poslovnimi podatki, ki so potrebni za goljufanje trgovcev, dobaviteljev, posojilodajalcev, finančnih institucij in drugih poslovnih subjektov z namenom pridobitve nedovoljene koristi,
2. goljufiva dejanja v imenu poslovnega subjekta,
3. nezakonito uporabo identitete ustanoviteljev in zastopnikov,
4. ustanovitev poslovnega subjekta z namenom prevare, sprememba lastništva in zastopnikov ter poslovnega naslova družba brez vednosti pravih lastnikov in zastopnikov družbe,
5. registracijo podobnih firm oziroma imen poslovnih subjektov idr. (BusinessIdTheft 2016).

primerov), v Aziji in Pacifiku uporabniško ime in geslo (v 67 % primerov), medtem ko v Ameriki preverjanje običajno ni vzpostavljeno (v 53 % primerov). Elektronski podpis se lahko dopušča ali zahteva. V Evropi prevladuje obvezna uporaba izpolnjenega elektronskega podpisa (v 39 % primerov), v Aziji in Pacifiku se običajno zahteva uporaba elektronskega podpisa (v 30 % primerov), medtem ko je v Ameriki uporaba elektronskega podpisa v 25 % primerov možnost, v 28 % primerov pa obveznost. Končno je kazalnik kakovosti tudi politika posodabljanja podatkov v poslovnem registru, kjer po raziskavi prevladuje sprotno posodabljanje podatkov. V Evropi se podatki posodablajo sproti v 82 % odgovorov, Ameriki 80 %, Aziji in Pacifiku v 60 %, v Afriki pa v celoti (ASORLAC in drugi 2015, 58, 132–136).

7.7 Prevladujoče značilnosti poslovnih registrov po svetu

Za poslovne registre po svetu veljajo na podlagi predstavljenih rezultatov naslednje prevladujoče značilnosti:

1. Poslovne registre upravljajo državni organi. Organi, ki so pristojni za upravljanje poslovnih registrov, pogosto zbirajo tudi letne računovodske izkaze in letne obračune.
2. Registri so centralizirani in najpogosteje namenjeni vpisu družb in samostojnih podjetnikov.
3. Glavni vir financiranja poslovnih registrov so pristojbine. Pri določitvi višine pristojbine prevladuje stroškovni pristop, v skladu s katerim pokriva pristojbina le stroške postopka. V sistemu pristojbin so stroški vpisa ustanovitve poslovnega subjekta nižji in znašajo povprečno 94 eurov. Ne glede na vir financiranja ima večina registrskih organov določene pristojbine vsaj za nekatere svoje storitve, npr. za ustanovitev poslovnega subjekta, spremembe podatkov, posredovanje informacije o pristojbinah in letnega poročila.
4. Postopek registracije sledi aktivnostim pred registracijo, ki so v povprečju manj običajne.
5. Vloga na papirju je najpogostejša oblika vloge. Dokumenti morajo biti priloženi bodisi v uradnem – nacionalnem jeziku bodisi v tujem jeziku, ki jih spremljajo sodno overjeni prevodi v nacionalnem jeziku. Za vpis poslovnega subjekta v poslovni register se najpogosteje zahteva plačilo pristojbine registrskemu organu, seznam ustanoviteljev in članov posloводства, akt o ustanovitvi in firma poslovnega subjekta. Za ustanovitev je potrebnih povprečno 18 ur, medtem ko je za vpis spremembe podatkov potrebnih povprečno 23 ur. Z vpisom v poslovni register je poslovnim subjektom v veliki večini primerov določen enolični identifikator.
6. Elektronske vloge se uporabljajo v približno dveh tretjinah primerov. Med njimi so elektronski obrazci najbolj pogost način elektronskega pošiljanja vloge za ustanovitev.

Elektronska vloga se v povprečju bolj uporablja za spremembe podatkov kot za ustanovitev družb. Najbolj pogost način preverjanja identitete oseb je s pomočjo uporabniškega imena in gesla ter elektronskega potrdila. Elektronski podpis se običajno omogoča in ne pa tudi zahteva.

7. Poslovni registri najpogosteje omogočajo storitve, povezane z zagotavljanjem podatkov o firmah obstoječih poslovnih subjektov oziroma družb. Sledijo storitve iskanja po poslovnih subjektih oziroma družbah, zgodovinski podatki o poslovnih subjektih oziroma družbah, medtem ko je zagotavljanje drugih podatkov manj pogosto. Običajen je tudi elektronski ali papirni dostop do računovodskih izkazov in letnih obračunov. Dostop do iskalnika o zastopnikih poslovnih subjektov oziroma družb, potrdil o vpisu in aktov o ustanovitvi je v večini primerov možen proti plačilu pristojbine.
8. Za poslovne registre je značilno sprotno posodabljanje podatkov.
9. Na področju ponovne uporabe podatkov je bolj pogosto prevzemanje podatkov poslovnega registra s strani drugih organov, kot pa obratno.

8 Ureditev poslovnih registrov v Severni, Srednji in Južni Ameriki

Iz zadnje primerjalne raziskave ECFR o poslovnih registrih po svetu, v kateri je bilo zajetih 41 poslovnih registrov iz držav Severne, Srednje in Južne Amerike, od tega 26 poslovnih registrov iz 25 ameriških zveznih držav in Okrožja Kolumbija, izhaja, da večino, tj. 83 % poslovnih registrov, upravljajo državni organi, v 10 % primerov gospodarske zbornice in v 7 % javno-zasebna partnerstva. V državah Severne Amerike 91 % poslovnih registrov upravljajo državni organi, v 9 % primerov pa javno-zasebna partnerstva. Ta upravljajo poslovne registre v ameriški zvezni državi Missouri ter v kanadski Alberti in Saskatchewanu (ASORLAC in drugi 2015, 15).

Poslovni registri v Ameriki so v splošnem centralizirani. Takšnih poslovnih registrov je 80 %. Preostali poslovni registri so decentralizirani v obliki neavtonomnih (v 10 % primerov) ali avtonomnih (v 10 % primerov) lokalnih pisarn. V Severni Ameriki so centralizirani poslovni registri navzoči v 91 % primerov. Decentralizirane pisarne poznajo v kanadski Alberti in ameriški Georgiji (ASORLAC in drugi 2015, 17).

Poslovni registri v Ameriki se financirajo pretežno iz dveh virov: iz javnih sredstev in s pristojbinami predlagateljev vpisov. S 56 % prevladuje financiranje s pristojbinami. Pri določanju njihove višine prevladuje v 32 % stroškovni pristop, v 43 % pa delno stroškovni pristop. V ameriškem Oregonu določi višino stroška vlaganja dokumentov zakonodajalec na podlagi ciljnih prihodkov, ki so potrebni za financiranje drugih programov in storitev. V kanadski Novi Škotski

uporabljajo stroškovni pristop samo določeno obdobje. Nekatere pristojbine so določene na podlagi stroškovnega pristopa, medtem ko se druge štejejo med davke, njihova višina pa presega stroške opravljene storitve. Ne glede na vir financiranja ima večina ameriških poslovnih registrov plačljive vsaj nekatere storitve. Med njimi so v 83 % primerov vpisi poslovnih subjektov, spremembe podatkov (v 80 % primerov), hramba vpisa v poslovnem registru (v 66 % primerov), posredovanje informacije o pristojbinah (v 59 % primerov) idr. V celoti so storitve poslovnih registrov brezplačne v 5 % primerov (ASORLAC in drugi 2015, 90–94).

Povprečni stroški ustanovitve znašajo v primeru financiranja s pristojbinami 96 eurov, v primeru financiranja z javnimi sredstvi pa 133 eurov (ASORLAC in drugi 2015, 98), kar kaže na to, da je financiranje s pristojbinami za poslovne subjekte v Ameriki stroškovno bolj optimalno od financiranja z javnimi sredstvi. Enak vzorec je razviden pri povprečnih stroških ustanovitve delniške družbe (korporacije), kjer znašajo povprečni stroški v primeru financiranja z javnimi sredstvi 168 eurov ali 72 eurov več kot v primeru financiranja s pristojbinami (ASORLAC in drugi 2015, 100).

V poslovne registre se v 95 % primerov vpisujejo delniške družbe (korporacije) oziroma nejavne delniške družbe, ki jim sledijo družbe z omejeno odgovornostjo (LLC) (v 73 % primerov), osebne družbe (splošna partnerstva) (v 59 % primerov), samostojni podjetniki (v 51 % primerov) in javne delniške družbe (korporacije) (v 32 % primerov). V Severni Ameriki je registracija nejavnih in javnih delniških družb (korporacij) opazno manj razširjena kot v Južni Ameriki. Poslovnim subjektom je ob vpisu v večini primerov določen enotni identifikator (ASORLAC in drugi 2015, 24–26).

Subjekti registracije so običajno tudi podružnice tujih poslovnih subjektov, ki se lahko registrirajo v 65 % primerov, medtem ko enotni identifikator pridobijo v 57 % primerov (ASORLAC in drugi 2015, 44).

Minimalni osnovni kapital delniških družb (korporacij) in družb z omejeno odgovornostjo (LLC) znaša do 1 euro. Izjema je Surinam, ki je minimalni osnovni kapital družbe z omejeno odgovornostjo (LLC) določil pri 250 eurih (ASORLAC in drugi 2015, 50–55).

Za registracijo družbe z omejeno odgovornostjo (LLC) morajo ustanovitelji najpogosteje plačati ustrezno pristojbino, posredovati akt o ustanovitvi in sporočiti ime firme. Pogosto se zahteva tudi seznam članov upravnega odbora oziroma posloводства in ustanoviteljev. Dokumente, potrebne za registracijo, je v 56 % primerov mogoče oddati samo v uradnem jeziku. V 41 % primerov

sprejemajo dokumente v tujem jeziku, če so jim priloženi overjeni prevodi. Kanadska Nova Škotska je edina država, kjer je mogoče nekatere dokumente posredovati v tujem jeziku (ASORLAC in drugi 2015, 26–27).

Po drugi strani poslovni registri v Ameriki v večini primerov niso pristojni za odločanje in vpis stečaja poslovnih subjektov v register. 29 % poslovnih registrov stečaj le evidentira. Situacija je drugačna v primeru izbrisov poslovnih subjektov iz poslovnih registrov, kjer 56 % poslovnih registrov odloči o izbrisu, po odločitvi pa poslovni subjekt iz poslovnega registra tudi izbriše. 29 % poslovnih registrov je pristojnih samo za izbris, medtem ko 15 % poslovnih registrov o izbrisu le odloča (ASORLAC in drugi 2015, 41–43).

Za ameriške poslovne registre je še značilno, da v 66 % primerov omogočajo vpis pravice iz zavarovanja (*security interest*) na premičnem premoženju (ASORLAC in drugi 2015, 60).

Vloga v papirni obliki je s 56 % najpogosteje sprejeta oblika vloge za vpis nejavne delniške družbe (korporacije) v poslovni register, sledi jim vloga v elektronski obliki, ki jo omogoča 36 % sodelujočih poslovnih registrov, vloga v obliki slike (v 24 % primerov) in podatkov (v 12 % primerov). Ne glede na navedeno pa je postopek vpisa v Ameriki, ki zajema vhodne podatke, podpis, plačilo in izdajo potrdila o vpisu, v celoti informatiziran že v 34 % primerov. Elektronske storitve so obvezne pri vpisu nekaterih poslovnih subjektov v kanadski Alberti in Britanski Kolumbiji, ameriškem Koloradu in New Jerseyju, v brazilskem Riu de Janeiru, Čilu in Paragvaju (ASORLAC in drugi 2015, 78–79, 81).

Vloga za vpis se v Ameriki v povprečju obravnava dlje kot v preostalih regijah. V povprečju se obravnava 21 ur, kar je 3 ure več od svetovnega povprečja. Pri tem se vloga na papirju obravnava v povprečju 31 ur ali 3 ure več kot v Evropi, vloga v obliki slike se povprečno obravnava 21 ur, kar je enako kot v Evropi, medtem ko je povprečni čas obravnave vlog v obliki elektronskih obrazcev ali podatkov bistveno krajši (povprečno 9 ur pri prvi obliki in 4 ure pri drugi obliki vloge). Na trajanje postopka ustanovitve vplivajo tudi obvezne aktivnosti pred registracijo, ki pa za Ameriko v 65 % primerov niso značilne. V manjši meri so aktivnosti pred registracijo povezane z rezervacijo nameravane firme oziroma imena (v 25 % primerov), storitvami pri notarju (v 10 % primerov), pridobitvijo dovoljenj (v 5 % primerov), potrdil bank (v 3 % primerov) in drugimi aktivnostmi (v 18 % primerov) (ASORLAC in drugi 2015, 65–66, 74).

Poslovni registri v Ameriki nudijo tudi možnost sprejemanja letnih davčnih obračunov in letnih računovodskih izkazov. Sprejemanje letnih davčnih obračunov nudi 78 % poslovnih registrov, ki so

sodelovali v raziskavi, letnih računovodskih izkazov pa 22 %. Letne davčne obračune, ki so v Ameriki najbolj uveljavljeni, lahko poslovni subjekti največkrat posredujejo v elektronski obliki (v 49 % primerov), papirni obliki (v 36 % primerov), XBRL obliki (v 12 % primerov) in obliki slike (v 3 % primerov) (ASORLAC in drugi 2015, 85, 87).

Načelo javnosti poslovnih registrov se v Ameriki uresničuje s številnimi storitvami, ki se običajno zagotavljajo na spletnih straneh upravljavcev poslovnih registrov. Uporabnikom so najpogosteje na voljo informacije o obstoječih firmah poslovnih subjektov oziroma družb (v 93 % primerov) ter iskalniki poslovnih subjektov oziroma družb (v 90 % primerov). Sledijo podatki o zgodovini poslovnih subjektov oziroma družb (v 80 % primerov), iskanje zastopnikov poslovnih subjektov oziroma družb (v 68 % primerov), potrdila o ustanovitvi (v 63 % primerov), objava aktov o ustanovitvi (v 54 % primerov), sezname podružnic poslovnih subjektov oziroma družb (v 37 % primerov) in podatki v zvezi s postopki insolventnosti (v 17 % primerov). Med poslovnimi registri, ki so odgovorili, da razkrivajo podatke o delničarjih, jih 69 % daje podatke na voljo javnosti, 31 % pa pooblaščenim javnim institucijam. Razkritje podatkov o ekonomskih oziroma dejanskih lastnikih ni pogosto. Med poslovnimi registri, ki so odgovorili, da razkrivajo podatke o ekonomskih oziroma dejanskih lastnikih, jih 40 % daje podatke na voljo javnosti, 30 % pa pooblaščenim javnim institucijam (ASORLAC in drugi 2015, 120–121).

Uporaba podatkov iz poslovnih registrov je odvisna od njihove kakovosti in zanesljivosti, ki jih upravljavci lahko zagotavljajo z ukrepi za preprečevanje kraje identitete poslovnih subjektov. V Ameriki so v 35 % primerov vzpostavljeni nadzorni sistemi, sledi uporaba elektronskega podpisa (v 28 % primerov), izrekanje kazni (v 20 % primerov), v 10 % primerov mora identiteto preveriti notar, 38 % je drugih vrst ukrepov. Šest držav, med katerimi so ameriške zvezne države Oregon, Wisconsin, Teksas in Severna Dakota, nima posebnih ukrepov, čeprav je verjetno, da imajo vzpostavljene druge varnostne sisteme. Za ameriške poslovne registre je tudi značilno, da običajno (v 53 % primerov) ne preverjajo identitete vlagatelja podatkov v poslovni register. V 39 % primerov se zahteva uporabniško ime in geslo, v 2 % primerov elektronsko potrdilo, 18 % je drugih načinov preverjanja identitete (ASORLAC in drugi 2015, 58, 132–133).

Podatki iz poslovnih registrov so na voljo brezplačno ali za plačilo. Najpogosteje so plačljiva potrdila o ustanovitvi (v 73 % primerov), akti o ustanovitvi (v 56 % primerov), sezname podružnic (v 53 % primerov) in iskanje po zastopnikih (v 50 % primerov) (ASORLAC in drugi 2015, 138).

Med poslovnimi registri in drugimi organi poteka izmenjava podatkov, ki jih oboji potrebujejo za vodenje svojih registrov in evidenc. Ameriški poslovni registri, ki so odgovorili na vprašanje,

zagotavljajo podatke drugim organom oziroma prevzemajo podatke iz njihovih registrov in evidenc v 64 % primerov, v 31 % primerov izmenjava ni vzpostavljena, medtem ko v 5 % primerov poslovni registri podatke le prevzemajo (ASORLAC in drugi 2015, 131).

Na koncu umeščamo poslovne registre v Severni, Srednji in Južni Ameriki v poslovno okolje, v katerem delujejo in ki vpliva na dinamiko ustanavljanja in prenehanja družb. Po raziskavi ECRF delujejo ameriški poslovni registri glede na poslovne registre drugod po svetu v dinamičnih okoljih, ki jih zaznamuje visoko število novih ustanovitev. V skupini 16 najbolj dinamičnih držav, za katere so značilne visoke stopnje ustanovitev in prenehanja družb, je 7 oziroma 44 % ameriških držav, med katerimi je 5 zveznih držav ZDA (Rhode Island, Wisconsin, Severna Karolina, Oregon in Teksas). V skupini še vedno dinamičnih držav z visokimi stopnjami ustanovitev na eni in nizkimi stopnjami prenehanja družb na drugi strani je 12 držav, od tega je 5 oziroma 42 % držav iz Amerike. Med njimi so tudi ameriške zvezne države Vermont, Georgia in Havaji (ASORLAC in drugi 2015, 108, 110).

9 Ureditev poslovnih registrov v ZDA

9.1 Pravo družb v ZDA

V ZDA je v veljavi zvezni sistem prava družb (Jones 2004, 630). V skladu z ameriško ustavo ima kongres pristojnost urejanja področja družb, ki sodelujejo v trgovini med zveznimi državami. Na podlagi doktrine notranjih zadev (*internal affairs doctrine*) je bila njegova pristojnost omejena na zunanje poslovanje družb, kot je npr. trgovanje z delnicami družbe, delovnoppravna zakonodaja in varstvo potrošnikov (Roe v Jones 2004, 630).

Zvezne države določajo pravila, ki urejajo odnos med najpomembnejšimi subjekti v družbi: direktorji, izvršnimi direktorji in investitorji. Vsaka država določi tudi svoj statut. Družbe se lahko ustanovijo na podlagi zakonov katerekoli zvezne države, ne glede na to, ali imajo v zvezni državi sredstva ali na njenem ozemlju poslujejo. V skladu z doktrino notranjih zadev se zakon izbrane zvezne države uporablja v vseh notranjih sporih družbe ne glede na sodišče, pred katerim se spori rešujejo. Ker družbe plačujejo dajatve državi, v kateri so ustanovljene, države tekmujejo za čim več vloženih ustanovitvenih aktov oziroma statotov družb in posledično davčnih prihodkov (Jones 2004, 630). V tem primeru govorimo o normativni konkurenci (*regulatory competition*) med zveznimi državami.

9.2 Normativna konkurenca med zveznimi državami na področju prava družb

Normativna konkurenca med zveznimi državami je predmet diskusije že več kot 40 let (Jones 2004, 629). V teoriji ločimo horizontalno in vertikalno normativno konkurenco.

V okoliščinah horizontalne normativne konkurence delujejo zvezne države in Okrožje Kolumbija kot normativni laboratorij za pospeševanje inovacij v razvoj pravil, ki izboljšujejo vsebino prava družb. Sistem zveznih držav krepi razvoj prava družb na konkurenčnih mehanizmih, ki bi jih intervencija na zvezni ravni lahko le ogrozila. Zvezne države, ki si konkurirajo, opazujejo uspešne poskuse v inovativnih državah in sprejemajo podobna pravila, kar privede do optimalnih pravil na področju prava družb, ki sčasoma prevladujejo po vsej državi. Zakonodaja na zvezni ravni bi ta konkurenčni proces prekinila. Zvezna vlada, ki ima monopolno moč, bi namreč izničila sposobnost konkurenčnih sil, da oblikujejo optimalna pravila (Romano v Jones 2004, 633).

Pri vertikalni normativni konkurenci gre za tekmovanje med vladami zveznih držav in zvezno vlado, ki prepričujejo javnost, katera je bolj usposobljena pri urejanju določenega področja (Pettys v Jones 2004, 635). Javnost spremlja, katera vlada ima primat pri urejanju določenega področja in ocenjuje njeno uspešnost. Če z njenim delovanjem ni zadovoljna, lahko volivci vplivajo na druge vlade k posredovanju bodisi na ravni zveznih držav ali zvezni ravni in obratno (Jones 2004, 635). V današnjem kontekstu model predpostavlja, da kadar zvezne države primerno urejajo področje prava družb, je spoštovanje oblasti v zveznih državah politično priljubljeno. V zvezne urade so v tem primeru izvoljeni politiki, ki se vzdržijo prekomernega urejanja na zvezni ravni. Kadar pa zvezna država ne uspe primerno urediti področja, ali dovoli pravno praznino, vstopi na področje urejanja zvezna vlada, ki pridobi javno zaupanje in zapolni praznino s pravili, ki jih zahtevajo volivci. V tem primeru postanejo pravila na zvezni ravni politično koristna, politiki, ki so jih podprli, pa lahko pričakujejo ponovno izvolitev (Pettys v Jones 2004, 635).

V ospredju normativne konkurence je diskusija o »pravi« vsebini prava družb. Pri tem prevladujeta dva pogleda. Po prvem gre za tekmo proti dnu (*race to the bottom*). Normativna konkurenca naj bi negativno vplivala na razvoj prava družb. Pravila naj bi bila bolj v korist poslovodstva kot pa delničarjev (Jones 2004, 630). Po drugi strani so zagovorniki tekme proti vrhu (*race to the top*) mnenja, da lahko tržne sile zadovoljivo uravnavajo preračunljivost in prekomerno delovanje poslovodstva družb v lastno korist. Konkurenčni trg na področju prava družb usmerja zvezne države, da sprejemajo pravila, ki so za poslovodstvo in delničarje enako privlačna. Hkrati tržne sile silijo poslovodstvo družb, da iščejo pravila, ki so privlačna za investitorje. To pa na drugi strani spodbuja zvezne države, da sprejemajo pravila, ki optimizirajo odnos med delničarji in družbo

(Winter v Jones 2004, 631).

Po zadnjih ugotovitvah med zveznimi državami ni normativne konkurence. Študiji Bebchuka in Hamdanija ter Kahana in Kamarja sta pokazali, da je konkurenca med zveznimi državami, ki naj bi poganjala konkurenco na področju prava družb, zgolj navidezna (Jones 2004, 628, 631). V realnosti je zvezna država Delaware vodilna ne samo pri ustanavljanju javnih družb, ampak tudi pri ustanavljanju družb, ki poslujejo v drugih državah (Kahan in Kamar v Jones 2004, 631).

Pomanjkanje konkurence med državami na področju prava družb kaže na potrebo po primerni vlogi zvezne vlade kot regulatorja (Jones 2004, 627). Po Roeju v Jones (2004, 635) si zvezna vlada pridrži tista področja v pravu družb, ki jih želi urejati, zveznim državam pa pušča preostali del. Kadar se ne strinja s politiko zveznih držav, lahko napove zvezni zakon. Po Jonesu (2004, 625, 627) je stvarna grožnja s federalizacijo potrebna za zdrav razvoj prava družb na ravni zveznih držav. Federalizacija oziroma vsaj grožnja z njo bi zagotovila primerno obravnavanje problemov nacionalnega pomena namesto zasledovanja izključno lokalnih interesov.

Zvezna vlada bi lahko postala verodostojni konkurent zveznim državam (Jones 2004, 625, 628, 636), kar se je pokazalo v primeru sprejema federalnega Sarbanes-Oxleyevega zakona¹⁸ (*Sarbanes-Oxley Act*), ki je zakonodajalca v zvezni državi Delaware spodbudil k sprejemu zakonskih sprememb na področju prava družb, s katerimi si je želel povrniti zaupanje javnosti. Model vertikalne normativne konkurence ima zato določeno moč, saj je prepoznal potrebo zakonodajalca, da upošteva širše interese, ki se v modelu horizontalne konkurence ne zdijo pomembni. Normativna konkurenca se posledično ne bi smela meriti samo po kriterijih, kot je številčnost ustanavljanja ali pobrane dajatve, ampak bi morali zakonodajalci tekmovati za javno zaupanje, veljavo in moč pri urejanju.

9.3 Pravo družb v zvezni državi Delaware

Kadar družba izbira zvezno državo, ki ni njena domača zvezna država, kjer bo ustanovljena, bo skoraj vedno izbrala zvezno državo Delaware. Zvezna država ima danes monopolni položaj pri ustanavljanju družb, ki poslujejo v drugih zveznih državah, poleg tega je Delaware ustanovljenih več kot polovica javnih družb (Jones 2004, 625, 628, 630).

¹⁸ Zakon prepoveduje posojila družbe direktorjem in izvršnim direktorjem ter določa sestavo in odgovornost revizijske komisije upravnega odbora.

Razlog za prevlado je v zakonodaji, ki postavlja poslovodstvo v bolj ugoden¹⁹ položaj od delničarjev (Cary v Jones 2004, 630). Vrednost zakonodaje se pripisuje velikemu številu tam ustanovljenih drugih družb in posledično sodni praksi, ki se je oblikovala zaradi številčnih in raznovrstnih primerov, predloženih sodiščem (Bebchuk in Hamdani v Jones 2004, 632). Delaware ima razvito tudi institucionalno infrastrukturo s sistemom specializiranih sodišč, sodnih strokovnjakov in specializiranih odvetnikov, ki bi ga druge države v kratkem času težko kopirale (Klausner v Jones 2004, 632). Eno izmed treh ustavnih sodišč v Delawaru je »*Court of Chancery*«, pristojno za obravnavanje in odločanje o zadevah po načelu pravičnosti (*in equity*) (Delaware State Courts 2016). Sodišče, ki že več kot 200 let odloča v gospodarskih sporih, je razvilo uveljavljeno zbirko sodne prakse (*case law*) in precedensov, zaradi česar velja ob Vrhovnemu sodišču ZDA za drugo najbolj vplivno sodišče v ZDA na področju prava družb. Poleg vloge sodišča pri oblikovanju pravnega okvira za družbe imajo pri pregledu, spremembah in poenostavitvah zakonov s področja prava družb pomembno vlogo združenja odvetnikov in zakonodajalec. Delaware je kot prva zvezna država, ki je ratificirala ameriško ustavo, na čelu inovatorjev na področju prava. Bila je ena izmed prvih držav, ki je sprejela zakonodajo, ki omogoča ustanovitev družb z omejeno odgovornostjo (LLC in Series LLC) in elektronsko podpisovanje (USFormation 2016).

Zvezna država Delaware ponuja pravnim in fizičnim osebam številne davčne ugodnosti: med drugim nimajo določenega prometnega davka, davka na dodano vrednost, trošarin, davka na dohodek od blaga ali storitev družb, ustanovljenih v Delawaru, ki poslujejo zunaj zvezne države, davka od obresti ali druge prihodke družb od investicij, osebnega davka od premoženja, davka od poslovnih transakcij, davka od dedovanja delnic družb, ustanovljenih v Delawaru, ki poslujejo zunaj zvezne države, ki so v lasti nerezidentov, davka na prenos deležev ali delnic in davka od dohodka iz neopredmetenih sredstev (USFormation 2016).

9.4 Poslovni register zvezne države Delaware

Poslovni register v Delawaru je organiziran kot centralni register (ECRF 2014, 136). Upravlja ga Oddelek za družbe (*Division of Corporations*) v Uradu državnega sekretarja Zvezne države Delaware. Njegove pristojnosti so podobne pristojnostim drugih podobnih oddelkov za registracijo družb in upravljanje registrov. Oddelek obravnava vloge, ki morajo biti poslane državnemu sekretarju, upravlja uradne evidence vseh družb in drugih poslovnih subjektov, načrtuje in pobira pristojbine, registrira tuje poslovne subjekte idr. (Black 2007, 8–9).

¹⁹ Poslovodstvo ima npr. izključno pristojnost pri izbiri ali spremembi zvezne države ustanovitve (Cary v Jones 2004, 630)

Ločene administrativne enote v Uradu državnega sekretarja na drugi strani zagotavljajo strokovno obravnavo osnovnih poizvedb potrošnikov ter odgovore na vprašanja glede pristojbin in vlog poslovnih subjektov (Black 2007, 9).

Delo v oddelku traja do 24. ure. Druga izmena sprejema zlasti zahteve za pospešeno obravnavo in predhodni pregled dokumentov, ki so kasneje del vloge za registracijo. Za nujne vloge in vloge, kjer se mudi, državni sekretar ponuja za dodatno plačilo možnost koriščenja enournih, dvournih in 24-urnih storitev ter storitev v istem dnevu (Black 2007, 9).

Oddelek pri svojem delu uporablja najsodobnejšo računalniško tehnologijo. Vsi vloženi dokumenti so skenirani in shranjeni v elektronski obliki. Spletna stran oddelka: <http://corp.delaware.gov> zagotavlja enostaven dostop do različnih spletnih storitev in informacij, vključno z obrazci in cenikom pristojbin, osnovnimi informacijami o poslovnih subjektih in zakonikom Delawara (Black 2007, 9). Osnovne informacije o poslovnih subjektih zagotavlja iskalnik, ki omogoča iskanje po firmi oziroma številki vpisa. Iskalnik vrne rezultat o poslovnem subjektu s podatki o firmi, številki vpisa, pravno-organizacijski obliki, datumu ustanovitve, sedežu in podatki o registriranem zastopniku (glej Sliko 9.1).

Slika 9.1: Iskanje po poslovnih subjektih v zvezni državi Delaware

The screenshot displays the 'Entity Details' page for D.R.E.A.M.Z. GROUP INC. on the Delaware Corporate Search website. The page includes a navigation menu on the left with categories like 'HOME', 'SERVICES', and 'INFORMATION'. The main content area shows the following details:

Entity Details	
THIS IS NOT A STATEMENT OF GOOD STANDING	
File Number:	5713046
Incorporation Date / Formation Date:	3/11/2015 (mm/dd/yyyy)
Entity Name:	D.R.E.A.M.Z. GROUP INC.
Entity Kind:	Corporation
Entity Type:	General
Residency:	Domestic
State:	DELAWARE
REGISTERED AGENT INFORMATION	
Name:	GREENLIGHTGROUP CAPITAL LLC
Address:	1948 PROSPECT ROAD
City:	WILMINGTON
County:	New Castle
State:	DE
Postal Code:	19805
Phone:	

Additional Information is available for a fee. You can retrieve Status for a fee of \$10.00 or more detailed information including current franchise tax assessment, current filing history and more for a fee of \$20.00.

Would you like Status Status, Tax & History Information

For help on a particular field click on the Field Tag to take you to the help area.

Vir: State of Delaware (2016).

Na spletni strani lahko posamezniki oziroma družbe oddajo letno poročilo, plačajo pristojbine in posebni davek, preverijo razpoložljivost firme družbe, potrjujejo potrdila, pošljejo zahtevo za splošne informacije, preverijo status poslovnega subjekta itd. (State of Delaware 2016).

Registrirani zastopniki²⁰ (*registered agents*) družb, ki so hkrati registrirani za spletno poslovanje z Oddelkom za družbe, lahko neposredno vložijo dokumente, vložene dokumente pogledajo, natisnejo prazne ali overjene kopije dokumentov in dokazila o dobrem položaju družbe (*good standing certificates*) (Black 2007, 9).

Storitve oddelka, povezane z registracijo poslovnih subjektov, spremembami in izbrisom, so plačljive. Pristojbine predstavljajo glavni vir financiranja oddelka. Pri določitvi njihove višine se uporablja stroškovni pristop (ECFR 2014, 89, 136).

Oddelek ima vzpostavljen nadzorni sistem za preprečevanje kraje identitete, ki registriranega uporabnika vsakokrat obvesti o spremembi podatkov v registru oziroma vsakem vložnem dokumentu (ECFR 2014, 42).

Opisana ureditev omogoča zaposlenim, da vedno poznajo točen status in lokacijo zahteve za storitev in lahko nudijo pravočasne in ustrezne storitve. Ker zaposleni gledajo na sebe kot na zaposlene v službi poslovnih subjektov, na oddelek pa kot na posel, oddelek posluje z dobičkom (Black 2007, 9).

9.5 Postopek ustanovitve poslovnega subjekta

V poslovnem registru je bilo konec leta 2014 vpisanih 1.149.000 poslovnih subjektov, kar je 26 % več kot leta 2008. Leta 2014 se je vpisalo 169.000 novih poslovnih subjektov oziroma 4 % več od rekordnega vpisa poslovnih subjektov leta 2007. Med poslovnimi subjekti, vpisanimi leta 2014, so prevladovale družbe z omejeno odgovornostjo (LLC) s 121.592 vpisi, korporacije s 36.445 vpisi, partnerstva z 9.721 vpisi in obvezni skladi (*statutory trusts*) s 1.208 vpisi (State of Delaware 2016).

Za ustanovitev poslovnega subjekta v Delawaru je potrebnih 5 korakov:

1. izbira pravno-organizacijske oblike,
2. imenovanje registriranega zastopnika,
3. rezervacija firme,
4. priprava akta o ustanovitvi in drugih obrazcev in

²⁰ Večina zveznih držav od družb, ki so registrirane na njenem ozemlju, zahteva, da imenujejo registrirane zastopnike. Registrirani zastopnik je oseba, ki v imenu družbe prevzema uradno pošto, povezano z letnimi poročili, davki, sodnimi spori idr. Predstavlja vez med zvezno državo in njenimi institucijami ter družbo. Vloga registriranega zastopnika je pomembna zlasti v primeru družb, ki so registrirane v zvezni državi, vendar poslujejo zunaj nje. Registrirani zastopnik v tem primeru družbi pomaga pri upravnih obveznostih: spremlja zakonodajne spremembe, družbo obvešča o pomembnih rokih idr. Zvezne države običajno zahtevajo, da je registrirani zastopnik prebivalec zvezne države. V primeru, da je registrirani zastopnik poslovni subjekt, mora biti pooblaščen za poslovanje v tej zvezni državi. Družba, ki je ustanovljena in posluje v isti zvezni državi, lahko za registriranega zastopnika imenuje direktorja, izvršnega direktorja ali odvetnika (MyCorporation 2016).

5. posredovanje vloge za vpis poslovnega subjekta v poslovni register (State of Delaware 2016).

Vsi obrazci z navodili so na voljo na spletni strani oddelka: <http://corp.delaware.gov/newentit09.shtml>. Obrazci so v pdf obliki, ki omogočajo neposredno vpisovanje. Vsaki vlogi mora biti priložena naslovna stran (*cover sheet*), ki vsebuje ime vlagatelja ali ime poslovnega subjekta, naslov in telefonsko številko. Obrazci z naslovnimi stranmi so na voljo na spletni strani oddelka: <http://corp.delaware.gov/cvrmemo.shtml> (State of Delaware 2016).

Izpolnjeno vlogo se pošlje po pošti ali po faksu na naslov oddelka ali na telefaks številko. Oddelek sprejema dokumente tudi v tujem jeziku, če so jim priloženi overjeni prevodi (ECFR 2014, 24, 136). Povprečna pristojbina za registracijo družbe z omejeno odgovornostjo znaša 90 eurov (ECFR 2014, 136) in mora biti plačana ob predložitvi vloge (State of Delaware 2016).

Po podatkih raziskave ECFR (2014, 136) je bilo leta 2013 elektronsko poslanih 80 % vlog za registracijo družbe. Povprečni čas obdelave vloge je 10 do 15 poslovnih dni. Marca, junija in decembra se lahko čas obdelave podaljša na 3 do 4 tedne. Dokument, ki je poslan v predpisani obliki in s plačanimi pristojbinami, se vloži v register z datumom in časom prejema (State of Delaware 2016).

Odgovori in odločitve oddelka se pošiljajo po pošti (State of Delaware 2016).

10 Pravni okvir poslovnih registrov in registracije družb v EU

Poslovni registri in registracija družb sta bili prvi harmonizirani področji prava družb na evropski ravni (Evropska komisija 2010, 10).

10.1 Prva publicitetna direktiva

Prva direktiva Sveta z dne 9. marca 1968 o uskladitvi zaščitnih ukrepov za varovanje interesov družbenikov in tretjih oseb, ki jih države članice zahtevajo od gospodarskih družb v skladu z drugim odstavkom člena 58 Pogodbe, zato da se oblikujejo zaščitni ukrepi z enakim učinkom v vsej Skupnosti (68/151/EGS)²¹ (v nadaljevanju Direktiva 68/151/EGS) je postavila minimalne standarde

²¹ Direktiva 68/151/EGS je bila spremenjena z Direktivo 2003/58/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. julija 2003 o spremembah Direktive Sveta 68/151/EGS glede zahtev za objavo nekaterih vrst družb (v nadaljevanju Direktiva 2003/58/ES) in Direktivo Sveta 2006/99/ES z dne 20. novembra 2006 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju prava družb zaradi pristopa Bolgarije in Romunije (Ur. L 363, 20. 12. 2006) ter kodificirana in razveljavljena z Direktivo 2009/101/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009 o uskladitvi zaščitnih ukrepov za varovanje interesov družbenikov in tretjih oseb, ki jih države članice zahtevajo od gospodarskih družb v skladu z drugim pododstavkom člena 48 Pogodbe, zato da se oblikujejo zaščitni ukrepi z

za vpis in objavo poslovnih informacij z namenom varstva delničarjev in tretjih oseb (Evropska komisija 2010, 10).

Direktiva 68/151/EGS je zahtevala, da se v centralne, trgovinske registre ali registre družb vpisujejo vse družbe z omejeno odgovornostjo²² (člen 3 Direktive 68/151/EGS). Določila je dokumente in podatke o družbah, ki se vpišejo v register in javno objavijo v nacionalnem uradnem listu (člen 2 in 3 Direktive 68/151/EGS). Hkrati je omogočila dostop do prepisa celote ali dela dokumentov ali podatkov v poslovnem registru na podlagi pisne vloge in po ceni, ki ne presega upravnih stroškov (člen 3 Direktive 68/151/EGS).

Za pravni promet je bila pomembna tudi zahteva, da so na uradnih pismih in naročilnicah družbe navedeni register, pri katerem je družba registrirana, njena matična številka, pravna oblika družbe, sedež, podatek o postopku likvidacije družbe ter podatek o vpisanem in vplačanem kapitalu, če je v listinah naveden kapital družbe (člen 4 Direktive 68/151/EGS).

Direktiva 68/151/EGS ni vsebovala samo zahtev po preglednosti, ampak je prispevala k pravni varnosti, saj je ustvarila pogoje, ki tretjim osebam omogočajo, da se lahko zanesejo na informacije v poslovnih registrih (Evropska komisija 2010, 10). Gre za uveljavitev pozitivnega publicitetnega učinka, kot enega temeljnih načel registrskega prava, ki ima v Direktivi 68/151/EGS določene posebnosti (Pšeničnik v Kocbek in drugi 2014, 52). Družba se namreč lahko sklicuje na dokumente in podatke proti tretjim osebam šele potem, ko so objavljeni v nacionalnem uradnem listu, razen če družba dokaže, da so tretje osebe za te že vedele. Izjema velja za transakcije, ki so bile opravljene pred šestnajstim dnevom od objave. V tem primeru se družba ne sme sklicevati na objavljene dokumente in podatke proti tistim tretjim osebam, ki dokažejo, da tega niso mogle vedeti (negativni publicitetni učinek) (peti odstavek člena 3 Direktive 68/151/EGS).

Direktiva 68/151/EGS je zavezovala države članice, da sprejmejo vse potrebne ukrepe za preprečitev neskladij med objavljenimi dokumenti in podatki ter dokumenti in podatki shranjenimi v registru. Hkrati je določila, da neskladje objavljenih dokumentov in podatkov ne sme biti podlaga za sklicevanje proti tretjim osebam. Na drugi strani je tretjim osebam dovolila, da se lahko sklicujejo na neskladne dokumente in podatke, razen če bi družba dokazala, da so tretje osebe vedele za dokumente in podatke shranjene v registru. Tretje osebe so se lahko vedno sklicevale tudi na dokumente in podatke, v zvezi s katerimi še niso bili zaključeni postopki njihove objave, razen

enakim učinkom v vsej Skupnosti (v nadaljevanju Direktiva 2009/101/ES).

²² V Sloveniji so to 3 oblike kapitalskih družb: delniška družba, komanditna delniška družba in družba z omejeno odgovornostjo.

če bi bila njihova objava pogoj za njihovo pravno učinkovanje (šesti in sedmi odstavek člena 3 Direktive 68/151/EGS).

Na podlagi Direktive 2003/58/ES morajo države članice od 1. januarja 2007 zagotavljati vpis vseh dokumentov in podatkov v poslovni register tudi v elektronski obliki. Vlagatelj lahko vloge registru predloži v papirni ali elektronski obliki. Na glede na navedeno pa se dokumenti in podatki, vpisani po 1. januarju 2007, hranijo le v elektronski obliki (tretji odstavek člena 1 Direktive 2003/58/ES).

V zvezi z objavami dokumentov in podatkov je bilo določeno, da lahko objave v nacionalnih uradnih listih nadomestijo enako učinkoviti sistemi objav, ki omogočajo dostop do informacij prek osrednjega elektronskega vmesnika. Direktiva 2003/58/ES je omogočila dostop do prepisa celote ali katerega koli dela dokumentov in podatkov tudi v elektronski obliki na podlagi vloge, ki jo vlagatelj lahko pošlje bodisi v pisni bodisi v elektronski obliki (tretji odstavek člena 1 Direktive 2003/58/ES). Poleg obvezne javne objave dokumentov in podatkov je Direktiva 2003/58/ES naložila državam članicam, da omogočijo družbam prostovoljno objavo dokumentov in podatkov v katerem koli uradnem jeziku EU, pri čemer so lahko določile, da je prevod takih dokumentov in podatkov uradno overjen. Poleg objav v uradnem jeziku EU so države članice lahko določile prostovoljno objavo dokumentov in podatkov tudi v drugih jezikih. Hkrati je bila zagotovljena pravna varnost tretjih oseb v primeru neskladij med dokumenti in podatki, objavljenimi v uradnih jezikih registra, in prostovoljno objavljenim prevodom. V primeru neskladja se družba proti tretjim osebam ne more sklicevati na prostovoljno objavljen prevod, medtem ko se tretje osebe nanj lahko sklicujejo, razen če družba ne dokaže, da so tretje osebe poznale različico, za katero je veljala obvezna objava (tretji in četrti odstavek člena 1 Direktive 2003/58/ES).

Hkrati je Direktiva 2003/58/ES razširila zahtevo o podatkih, ki morajo biti navedeni na uradnih pismih in naročilnicah družbah, tudi na spletne strani družb (peti odstavek člena 1 Direktive 2003/58/ES).

Direktivo 68/151/EGS z vsemi njenimi spremembami je leta 2009 nadomestila Direktiva 2009/101/ES, ki pa ni prinesla vsebinskih sprememb.

10.2 Enajsta direktiva o razkritjih podružnic

Pravila glede razkritij iz Direktive 68/151/EGS so veljala le za družbe z omejeno odgovornostjo, ne pa tudi za podružnice družb, s katerimi družbe uresničujejo pravico do ustanavljanja v drugi državi članici. Odsotnost pravil na tem področju je privedla do neutemeljenih razlik pri zaščiti družbenikov in tretjih oseb med družbami, ki so v drugih državah prisotne s podružnicami, in tistimi, ki delujejo

preko odvisnih družb. Ker je v določenih pogledih gospodarski in družbeni vpliv podružnic primerljiv z vplivom odvisnih družb, je bila leta 1989 sprejeta Enajsta Direktiva Sveta z dne 21. decembra 1989 o razkritjih podružnic, ki jih v državi članici odprejo nekatere oblike družb, za katere velja zakonodaja druge države (89/666/EGS)²³ (v nadaljevanju Direktiva 89/666/EGS), ki določa zahteve za registracijo podružnic družb, registriranih v drugih državah članicah. Ta direktiva je podobno kot Direktiva 68/151/EGS opredelila dokumente in podatke, ki se vodijo v poslovnih registrih o družbah, ki odprejo tuje podružnice (Evropska komisija 2010, 11) in podatke o podružnici, njihovo razkritje in dostop.

Države članice so lahko določile, da so ustanovitveni in računovodski dokumenti družbe objavljeni v drugem uradnem jeziku EU, prevodi navedenih dokumentov pa overjeni (člen 4 Direktive 89/666/EGS). Družba, ki v državi članici odpre več podružnic, lahko ustanovitvene in računovodske dokumente razkrije le enkrat. V tem primeru mora razkritje drugih podružnic vsebovati tudi podatek o registru podružnice, v katerem je bilo razkritje omenjenih dokumentov opravljeno, in številka podružnice (člen 5 Direktive 89/666/EGS).

Za podružnice veljajo enake zahteve glede podatkov na uradnih dopisih in naročilnicah kot za matične družbe. Dodatno se od njih zahteva navedba registra podružnice in njena matična številka (člen 6 Direktive 89/999/EGS).

Direktiva 89/999/EGS je določila tudi pravila razkritja dokumentov in podatkov podružnic družb iz tretjih držav. V splošnem veljajo za podružnico, ki jo odpre družba, za katero ne velja zakonodaja države članice, ima pa pravno obliko, primerljivo z oblikami družb iz Direktive 68/151/EGS, enaka pravila razkritja kot za družbe po Direktivi 68/151/EGS (člen 7 Direktive 89/666/EGS).

Računovodski dokumenti družbe se lahko razkrijejo v obliki, določeni z zakonodajo tretje države. Če ta ni skladna ali enakovredna z evropskimi predpisi, lahko države članice zahtevajo, da se za dejavnost podružnice sestavijo in razkrijejo računovodski dokumenti, pripravljene v skladu z evropskimi predpisi (člen 9 Direktive 89/666/EGS). Za podružnice družb iz tretjih držav veljajo enaka pravila glede objav v drugih jezikih EU in overjenih prevodov ter razkritij omenjenih dokumentov v primeru več podružnic v eni državi članici kot za podružnice družb iz držav članic. Enake zahteve veljajo tudi za podatke podružnice na uradnih dopisih in naročilnicah (člen 10 Direktive 89/666/EGS).

²³ Direktiva 89/666/EGS je bila spremenjena z Direktivo 2012/17/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2012 o spremembi Direktive Sveta 89/666/EGS ter direktiv 2005/56/ES in 2009/101/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede povezovanja centralnih in trgovinskih registrov ter registrov družb (v nadaljevanju Direktiva 2012/17/EU).

10.3 Direktiva o povezovanju centralnih in trgovinskih registrov ter registrov družb

Ne glede na to, da so navedene direktive postale del nacionalnega prava družb, pa med državami članicami obstajajo številne razlike kar zadeva informacij, ki se vodijo v poslovnih registrih, pogostosti posodobitev podatkov, kontrole zakonitosti postopkov, pravne narave informacij, dostopa do dokumentov in jezikovnih različic vsebin. Nekatere razlike povzročajo uporabnikom teh informacij številne težave. Finančna kriza je opozorila tudi na pomen preglednosti na finančnih trgih, upravljanja in poslovanja družb (Evropska komisija 2010, 7, 11).

V odzivu je Svet ministrov za konkurenčnost 25. maja 2010 ocenil, da bi lahko boljši dostop do najnovejših in zanesljivih informacij o družbah spodbudil večje zaupanje v trg, pomagal pri okrevanju in povečal konkurenčnost evropskega gospodarstva. Ministri so bili mnenja, da bi bila za krepitev zaupanja v trg in pravne varnosti potrebna kakovostnejša mreža poslovnih registrov, v katero bodo vključene vse države članice EU. Evropsko komisijo so zato pozvali, da:

- sprejme ukrepe, ki bodo zagotovili centralizirani dostop do informacij v poslovnih registrih vseh držav članic EU,
- vzpostavi platformo elektronskih omrežij, ki bo povezovala mehanizme, namenjene hrambi informacij v skladu z Direktivo 2009/101/ES,
- vzpostavi jasne poti komunikacije med registri, ki bodo omogočile nemoteno sodelovanje poslovnih registrov v čezmejnih postopkih, kot so združitve, delitve, prenosi sedeža in registracija tujih podružnic in
- preuči možnosti povezave razširjene mreže poslovnih registrov z elektronskim omrežjem, vzpostavljenim na podlagi Direktive 2004/109/ES²⁴ Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. decembra 2004 o uskladitvi zahtev v zvezi s preglednostjo informacij o izdajateljih, katerih vrednostni papirji so sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu, in o spremembah Direktive 2001/34/ES, v katerem so shranjene predpisane informacije o družbah s seznama (Svet Evropske unije 2010, 4–5).

Tudi Evropski parlament je v resoluciji z dne 7. septembra 2010 o povezovanju poslovnih registrov poudaril, da nastaja zaradi nepovezanosti registrov gospodarska škoda ne le za družbe, ampak tudi za zaposlene, potrošnike in javnost, zlasti z vprašanji preglednosti, učinkovitosti in pravne varnosti. Z enotno točko dostopa do poslovnih informacij o vseh evropskih družbah bi lahko prihranili čas in stroške, prispevali k večji preglednosti ter dvigu konkurenčnosti in pretočnosti v delovanju notranjega trga. Evropski parlament je v resoluciji podprl zamisel, da se vzpostavijo obvezni

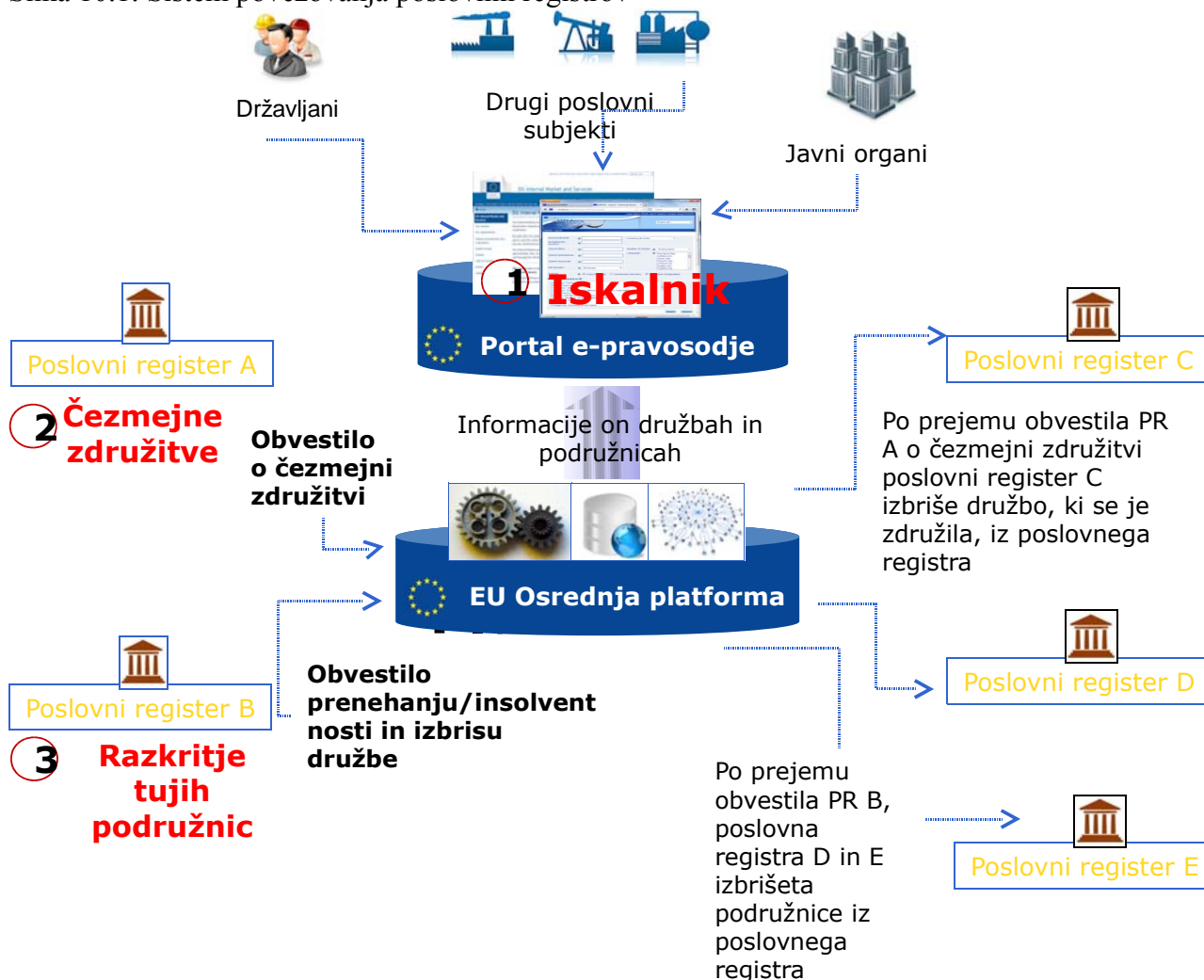
²⁴ Ur. L 390, 31. 12. 2004.

mehanizmi sodelovanja med registri. Vsakršna rešitev bi morala po mnenju poslancev upoštevati, v kolikšni meri bi se dali ukiniti, prilagoditi ali združiti nacionalni registri ali obstoječi evropski registri v nekaterih gospodarskih panogah, posledično preprečiti podvajanje dela in nadaljevati prizadevanja za zmanjšanje birokracije (Evropski parlament 2011, 2–3).

V odgovor na izpostavljene izzive in priporočila Sveta za konkurenčnost in Evropskega parlamenta je bila leta 2012 sprejeta Direktiva 2012/17/EU, ki je v drugi fazi implementacije.

Direktiva 2012/17/EU je s spremembo Direktive 2009/101/ES zagotovila podlago za vzpostavitev sistema povezovanja poslovnih registrov (glej Sliko 10.1), ki ga bodo sestavljali registri držav članic, evropska osrednja platforma in portal kot evropska elektronska točka za dostop (člen 4a Direktive 2009/101/ES).

Slika 10.1: Sistem povezovanja poslovnih registrov

Vir: Evropska komisija (2013).

Platforma bo zasnovana kot centraliziran skupek orodij informacijske tehnologije, ki bo omogočal

različne storitve (uvodna izjava 9 Direktive 2012/17/EU).

Na eni strani bo zagotavljala storitve skupnega vmesnika, ki bo razpošiljal podatke o družbah in njihovih podružnicah ter podatke v zvezi s čezmejnimi združitvami iz registrov posameznih držav članic pristojnim registrom drugih držav članic. Vsebina izmenjave podatkov med registri bodo podatki o začetku ali končanju likvidacijskih postopkov ali postopkov zaradi insolventnosti družbe ter izbrisu družbe iz registra, kadar bo imel ta izbris pravne posledice v državi članici, v kateri je register družbe. Navedeni podatki bodo morali biti posredovani oziroma na voljo registru, kjer so vpisane podružnice izbranih družb. Države članice, v katerih so registri podružnic, bodo morale v nadaljevanju zagotoviti, da se podružnice družb, ki so prenehale poslovati, brez nepotrebnega odlašanja in če je to ustrezno, po končanju likvidacijskega postopka podružnice izbrišejo iz registra. Obveznost ne bo veljala za podružnice družb, ki bodo izbrisane iz registra, bodo imele pa pravnega naslednika, kot v primeru kakršne koli spremembe pravne oblike družbe, združitve ali delitve, pa tudi čezmejnega prenosa registriranega sedeža. Direktiva 2012/17/EU se ne bo uporabljala tudi za podružnice družb iz tretjih držav, za katere zakonodaja države članice ne bo veljala (uvodna izjava 15 in 16 Direktive 2012/17/EU).

V primeru čezmejnih združitev bodo predmet elektronskega komuniciranja podatki o vpisu družbe, nastale s čezmejno združitvijo, v register. Podatke bodo prejeli vsi registri, pri katerih so morale družbe, udeležene v čezmejni združitvi, vložiti svoje dokumente, da je čezmejna združitev lahko začela veljati. Izbris vpisa teh družb se bo lahko opravil, če bo to potrebno, šele ob prejemu obvestila s podatki in ne prej (člen 2 Direktive 2012/17/EU).

Izmenjava podatkov med registri bo potekala na podlagi enotnih identifikatorjev v standardnem formatu za sporočila in v ustrezni jezikovni različici (uvodna izjava 9 Direktive 2012/17/EU).

Na drugi strani bo imela platforma funkcijo vmesnika s portalom – evropsko točko za dostop in neobveznimi točkami za dostop, ki jih bodo vzpostavile države članice. Na portalu se bodo z uporabo platforme obravnavale poizvedbe, ki jih bodo vložili posamezni uporabniki glede podatkov o družbah in njihovih podružnicah v drugih državah članicah, ki so shranjeni v nacionalnih registrih (uvodna izjava 9 in 13 Direktive 2012/17/EU).

O družbah bodo prek sistema povezovanja registrov na voljo naslednji dokumenti in podatki:

- akt o ustanovitvi oziroma statut, vse njune spremembe in zadnji čistopis,
- imenovanje, odpoklic in podatki o osebah, ki so pooblašene za zastopanje družbe v poslih s tretjimi osebami in v sodnih postopkih, ter osebah, ki so člani upravnega odbora oziroma

- nadzornega sveta,
- višina osnovnega kapitala,
- (revidirano) letno poročilo, (revidirano) konsolidirano letno poročilo,
- vsaka sprememba sedeža družbe,
- prenehanje družbe,
- odločba sodišča o ugotovitvi ničnosti družbe,
- imenovanje likvidacijskih upraviteljev, podatki o njih in pooblastila in
- ustavitev postopka likvidacije in podatki o izbrisu, če ima izbris pravne posledice (člen 2 Direktive 2009/101/ES),

medtem ko se bo o podružnicah zahtevala dostopnost dokumentov in podatkov, kot so:

- naslov in dejavnosti podružnice,
- register družbe (tuje podjetje) in njena matična številka,
- firma in pravno-organizacijska oblika družbe ter firma podružnice, če je drugačna od firme družbe,
- imenovanje, prenehanje funkcije in podatki o osebah, pooblaščenih za zastopanje družbe v poslih s tretjimi osebami in v sodnih postopkih, ki so organ ali člani organa družbe oziroma stalni predstavniki družbe v podružnici,
- prenehanje družbe, imenovanje upraviteljev, podrobnosti v zvezi z njimi in njihovimi pooblastili ter prenehanje likvidacije idr.,
- letno poročilo in
- zaprtje podružnice (člen 2 Direktive 89/666/EGS).

Med podatki o družbah bodo brezplačno na voljo firma in pravno-organizacijska oblika družbe, registrirani sedež družbe, država članica, v kateri je družba registrirana, ter njena registrska oziroma matična številka. Drugi dokumenti in podatki o družbah in podružnicah bodo dostopni brezplačno ali za nadomestilo, ki pa ne bo smelo presežati upravnih stroškov, povezanih z njihovo pridobitvijo (člen 3c Direktive 2009/101/ES).

Portal bo omogočal rezultate poizvedb oziroma iskanja in razlagalne oznake, v katerih bodo navedeni podatki, v vseh uradnih jezikih EU. Registri držav članic bodo dokumente in podatke zagotavljali v standardnem formatu za sporočila in na elektronski način (člen 3b Direktive 2009/101/ES).

Vsaka obdelava osebnih podatkov v okviru sistema povezovanja registrov bo morala potekati v skladu z zakonodajo EU in nacionalnimi predpisi, ki urejajo varstvo posameznikov pri obdelavi

osebnih podatkov in prost pretok takih podatkov (uvodna izjava 25 Direktive 2012/17/EU).

11 Ureditev poslovnih registrov v Evropi

11.1 Poslovni registri v EU

Poslovni registri v EU delujejo na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni (Evropska komisija 2010, 10). Storitve, ki jih ponujajo, se razlikujejo od države do države. Med glavne storitve sodijo vpisi, preverjanje in hramba informacij o družbah ter njihova javna objava (Evropska komisija 2009a, 3). Pravila vpisa družb v poslovni register ter javne objave dokumentov in podatkov običajno urejajo nacionalni zakoni o družbah. Direktivi 2009/101/ES in 89/666/EGS določata minimalni standard za vpis in javno objavo dokumentov in podatkov o družbah z omejeno odgovornostjo in podružnicah teh družb. Namen urejanja tega področja na evropski ravni je zaščita družbenikov in tretjih oseb (Evropska komisija 2010, 10).

11.2 Evropski poslovni register

Poslovni registri v Evropi od leta 1992 sodelujejo v okviru Evropskega poslovnega registra (v nadaljevanju EBR), mreže poslovnih registrov. EBR povezuje poslovne registre 20 držav članic EU ter sedem drugih evropskih držav in jurisdikcij²⁵. Cilj EBR je ponuditi zanesljive informacije o družbah iz celotne Evrope. Sodelovanje v EBR je prostovoljno in temelji na pogodbeni osnovi. Glavni vir financiranja mreže so pristojbine članov: pristojbina ob pridružitvi, ki znaša okvirno 15.000 eurov ter letna pristojbina za uporabo programske opreme in podpornih storitev. Do storitev EBR je mogoče dostopati s prijavo pri lokalnem poslovnem registru (Evropska komisija 2010, 14–15). V Sloveniji omogoča povezavo Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES) prek svoje spletne strani z uporabniškim imenom in geslom.

Prek EBR je mogoče dostopati do osnovnih podatkov o poslovnih subjektih. Nabor teh podatkov se med državami razlikuje (AJPES 2016). Naročnikom sta na voljo dva iskalnika: iščejo lahko po imenu družbe (glej Sliko 11.1), v nekaterih primerih tudi po imenu fizične osebe (glej Sliko 11.2), in sicer po vseh poslovnih registrih, ki so del EBR. Iskanje poteka v lokalnem jeziku. Rezultati iskanja v obliki niza podatkov o poslovnem subjektu so na voljo v istem jeziku kot iskanje (Evropska komisija 2010, 14) in v angleškem jeziku (AJPES 2016).

²⁵ V EBR sodeluje 20 držav članic EU: Avstrija, Belgija, Češka republika, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Slovenija, Slovaška republika, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo ter 7 drugih evropskih držav in jurisdikcij: Gibraltar, Guernsey, Jersey, Republika Makedonija, Norveška, Srbija in Ukrajina.

Slika 11.1: Iskanje po poslovnih subjektih prek EBR

Vir: AJPES (2016).

Poleg osnovnih podatkov ponujajo posamezne države tudi nekatere dodatne informacije oziroma dokumente. Dostop do podatkov in dokumentov poslovnih registrov držav EBR se obračuna v skladu s tarifo države z izjemo osnovnih podatkov o poslovnem subjektu, ki so brezplačni (AJPES, 2016).

Slika 11.2: Iskanje po odgovorni osebi v EBR

Vir: AJPES (2016).

EBR predstavlja po mnenju Evropske komisije (2010, 16) dobro osnovo za čezmejno sodelovanje poslovnih registrov, saj zagotavlja dobro pokritje in ustrezno tehnologijo. Na drugi strani so pomanjkljivosti obstoječega mehanizma sodelovanja omejeno število držav, ki so članice EBR, različne storitve in nizi podatkov med poslovnimi registri, pomanjkanje enotne točke dostopa, nezadostni finančni viri in pomanjkanje volje na strani članic EBR.

11.3 Čezmejno sodelovanje poslovnih registrov v EU

Čezmejno sodelovanje poslovnih registrov se izrecno zahteva z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2005/56/ES²⁶ z dne 26. oktobra 2005 o čezmejnih združitvah kapitalskih družb, Uredbo Sveta

²⁶ Ur. L 310, 25. 11. 2005.

(ES) št. 2157/2001²⁷ z dne 8. oktobra 2001 o statutu evropske družbe (SE) in Uredbo Sveta (ES) št. 1435/2003²⁸ z dne 22. julija 2003 o statutu evropske zadrage (SCE). Takšno sodelovanje je nepogrešljivo tudi zaradi zahtev po razkritju za tuje podružnice na podlagi Direktive 89/999/EGS in sodne prakse Evropskega sodišča v zvezi s mobilnostjo družb (Evropska komisija 2009b, 2).

Poleg EBR sta v EU vzpostavljena tudi dva alternativna načina izmenjave informacij in sodelovanja z elektronskimi sredstvi: Informacijski sistem za notranji trg (*Internal Market Information System*) (v nadaljevanju Sistem IMI) in Evropski portal e-pravosodje (*European e-Justice Portal*) (Evropska komisija 2009b, 6).

Sistem IMI je bil razvit kot podpora dnevnu upravnemu sodelovanju med javnimi organi in posledično boljšemu delovanju zakonodaje notranjega trga (Evropska komisija 2009b, 6). Gre za spletno aplikacijo, ki nacionalnim, regionalnim in lokalnim organom omogoča medsebojno sporazumevanje. Uporablja se za različna zakonodajna področja, npr. za priznavanje poklicnih kvalifikacij²⁹ in za nadzor ponudnikov storitev, ki svojo dejavnost širijo v drugo državo, oziroma čezmejnih ponudnikov storitev³⁰. Sčasoma naj bi zajel še druga področja. Glavni uporabniki sistema IMI so pristojni organi javnega ali zasebnega sektorja, ki so jih države članice pooblastile za izvajanje nalog v zvezi z uporabo predpisov o notranjem trgu. Prednost sistema IMI je, da premošča praktične ovire pri sporazumevanju, ki jih povzročajo razlike v upravni strukturi držav, nerazumevanje jezika ter nepoznavanje pravih sogovornikov (Evropska komisija 2012, 5, 7–8).

Sistem IMI sestavljajo posamezni moduli, ki se lahko uporabljajo neodvisno drug od drugega, in sicer:

1. seznam organov, registriranih v sistemu IMI in pristojnih za izmenjavo informacij v okviru posameznih predpisov o enotnem trgu. Iskanje je možno v vseh uradnih jezikih EU;
2. delovni postopek za pošiljanje zahtevkov za informacije drugim organom:
 - Uporabniki uporabljajo standardizirane sklope vnaprej prevedenih vprašanj in odgovorov, ki temeljijo na zakonodaji EU.
 - Uporabniki lahko priložijo dokumente ter spremljajo in ukrepajo v zvezi s tekočimi zahtevki za informacije;
3. delovni postopek za pošiljanje, prejemanje in razdeljevanje obvestil in opozoril;

²⁷ Ur. L 294, 10. 11. 2001.

²⁸ Ur. L 207, 18. 8. 2003.

²⁹ Področje ureja Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij. Ur. L 255, 30. 9. 2005.

³⁰ Področje ureja Direktiva 2006/123/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu. Ur. L 376, 27. 12. 2006.

4. podatkovna skladišča ali zbirke podatkov v zvezi z različnimi področji, ki omogočajo centralizirano uporabo informacij (Evropska komisija 2015, 3).

Evropski portal e-pravosodje je bil vzpostavljen 5. oktobra 2010, kot »(elektronski) vse na enem mestu« za dostop do informacij o evropskem pravosodju in evropskih sodnih postopkih. Portal predstavlja odziv na potrebo po izboljššanem dostopu do pravosodja, sodelovanju med pravosodnimi organi in učinkovitejšem pravosodnem sistemu. Portal na praktičen način prispeva k odpravi ovir, in sicer tako, da zagotavlja informacije v 23 jezikih in številne povezave na pomembne spletne strani in dokumente. Cilj portala je postati glavna vstopna točka za dostop do pravnih informacij, pravosodnih in upravnih organov, registrov, evidenc podatkov in drugih storitev z namenom, da pospeši reševanje vsakodnevnih nalog državljanov, pravnikov, sodstva, zaposlenih, drugih strokovnjakov in subjektov (Evropska komisija 2010, 17) (glej Sliko 11.3).

Portal v tem trenutku med drugim zagotavlja povezavo do EBR in vseh nacionalnih poslovnih registrov.

Slika 11.3: Portal e-pravosodje

Vir: Evropska komisija (2016).

S sprejemom Direktive 2012/17/EU se na ravni EU vzpostavlja sistem povezovanja poslovnih registrov. Projekt, ki bo implementiran 8. junija 2017, bo omogočil dostop do informacij o družbah, registriranih v EU, in elektronsko komuniciranje med vsemi poslovnimi registri, ki si bodo lahko pošiljali informacije o tujih podružnicah in čezmejnih združitvah družb. Fizične in pravne osebe ter nacionalni organi bodo lahko prek evropskega portala e-pravosodje iskali informacije o družbah,

shranjene v nacionalnih registrih. Nov sistem bo omogočil tudi boljšo komuniciranje med registri in izmenjavo zanesljivih informacij (Evropska komisija 2016).

12 Pravni okvir, ki ureja vzpostavitev in delovanje poslovnega registra ter vpis poslovnih subjektov v poslovni register v Republiki Sloveniji

12.1 Prvi Zakon o poslovnem registru Slovenije

Prvi Zakon o poslovnem registru Slovenije³¹ (v nadaljevanju ZPRS) je bil sprejet februarja 1995 in je začel veljati 18. marca 1995. Z njim je bil leta 1997 vzpostavljen poslovni register kot osrednja baza podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem na območju Republike Slovenije, ki opravljajo pridobitno ali nepridobitno dejavnost, o njihovih podružnicah in drugih delih poslovnih subjektov ter o podružnicah tujih poslovnih subjektov, ki opravljajo dejavnost na območju Republike Slovenije (2. člen ZPRS). Poslovni register je združil podatke leta 1976 vzpostavljenega registra organizacij in skupnosti – ROS in leta 1985 vzpostavljenega enotnega registra obratovalnic – ERO (Državni zbor Republike Slovenije 2005).

12.1.1 Razlogi za sprejem ZPRS

Obravnava ZPRS je potekala vzporedno z oblikovanjem novega slovenskega pravnega sistema, evropskim procesom harmonizacije poslovnih registrov v skladu z Uredbo Sveta (EGS) št. 2186/93 z dne 22. julija 1993 o koordinaciji Skupnosti pri vzpostavljanju poslovnih registrov v statistične namene³² (v nadaljevanju Uredba 2186/93) in pogajanji Slovenije za sklenitev Evropskega sporazuma o pridružitvi³³, ki je v 95. členu predvidel sodelovanje med sopogodbenicami sporazuma z namenom, da Sloveniji omogoči sprejem načel in standardov statističnega sistema Skupnosti.

Sprejem so narekovali tudi drugi razlogi, predvsem potreba po izbranih podatkih o poslovnih subjektih na enem mestu za potrebe države in poslovnih subjektov, težnja po razbremenitvi nekaterih poslovnih subjektov ob registraciji ter potreba po enolični identifikaciji poslovnega subjekta in njeni obvezni uporabi v pravno-poslovnem prometu ter za statistične, davčne, finančne, zunanjetrgovinske in druge namene (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 55–56, 58–59).

³¹ Ur. l. RS 13/95 in 49/06.

³² Ur. L 196, 5. 8. 1993. Uredbo 2186/93 je nadomestila Uredba (ES) št. 177/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. februarja 2008 o vzpostavitvi skupnega okvira za poslovne registre v statistične namene in o razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 2186/93 (Ur. L 61, 5. 3. 2008).

³³ Zakon o ratifikaciji Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani s sklepno listino ter protokola, s katerim se spreminja Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi ter njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani. Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe 13/97, Ur. l. RS 110/99, 4/00-popr., 123/00 in 17/01.

Osnovno registrsko infrastrukturo Slovenije so v začetku 90. let sestavljali Centralni register prebivalstva Slovenije, Register organizacij in skupnosti, Enotni register obratovalnic za Republiko Slovenijo, registri prostorskih enot in drugi administrativni registri. Registracijo poslovnih subjektov in vodenje področnih registrov, evidenc, imenikov, seznamov in razvidov so urejali različni predpisi (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 55–56).

12.1.2 Cilji ZPRS

Sprejem ZPRS je z vzpostavitvijo poslovnega registra Slovenije zapolnil praznino na področju centralnega vodenja podatkov o poslovnih subjektih. Zbiranje do tedaj delnih in razdrobljenih podatkov o poslovnih subjektih v enem registru, možnost njihovega povezovanja in večnamenske uporabe ter določitev enolične identifikacije vsem poslovnim subjektom ter njeno obvezno uporabo v pravnem prometu z državo in med seboj so bili ključni cilji ZPRS (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 55–56).

Sprejet model poslovnega registra v Sloveniji je področje uredil tako kot v nekaterih državah EU, zlasti na Danskem. Hkrati je bil model skladen tudi s takratnimi strateškimi usmeritvami slovenske statistike, to je pridobivanje podatkov iz sekundarnih in administrativnih virov ter njihova večnamenska uporaba (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 56).

12.1.3 Načela ZPRS

ZPRS je bil zasnovan na temeljnih načelih registrskega prava: načelu obveznosti vpisa, enotnosti registra, resničnosti, javnosti in zaupanja, poleg tega pa še na načelu racionalnosti zbiranja podatkov in načelu enkratnega zajema podatkov, načelu dolžnosti brezplačnega posredovanja podatkov upravljavcu poslovnega registra, načelu enolične identifikacije enot in njene obvezne uporabe pri izmenjavi podatkov ter načelu preglednosti (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 58).

Načelo racionalnosti zbiranja podatkov je bilo povezano z dolžnostjo upravljavca registra, da zbira podatke iz že obstoječih javnih registrov in uradnih evidenc, ne da bi bile zaradi tega poročevalske enote dodatno obremenjene. Načelo enkratnega zajema podatkov je zahtevalo zajem podatkov za več namenov hkrati, medtem ko se je načelo dolžnosti brezplačnega posredovanja podatkov upravljavcu poslovnega registra izrazilo v zakonski obveznosti registrskih organov, da upravljavcu poslovnega registra Slovenije brezplačno posredujejo podatke iz svojih registrov in evidenc. Načelo enolične identifikacije enot in njene obvezne uporabe je bilo povezano s potrebo po določitvi enolične identifikacije vsem poslovnim subjektom, podružnicam in podružnicam tujih poslovnih subjektov, ki se vpišejo v poslovni register Slovenije in njeni obvezni uporabi pri posredovanju,

medsebojni izmenjavi in povezovanju podatkov. Načelo enotnosti registra se je nanašalo na enotno metodologijo vodenja in vzdrževanja poslovnega registra ter enako obravnavo vseh enot poslovnega registra ne glede na pravno-organizacijsko obliko, medtem ko so bila načela preglednosti, javnosti in zaupanja v podatke v poslovnem registru podlaga za urejanje pravil o dostopu, vpogledu in izpisu podatkov v poslovnem registru (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 58).

12.1.4 Rešitve ZPRS

ZPRS je v 24. členih, urejenih v 11. poglavjih, uredil vzpostavitev, vodenje in vzdrževanje poslovnega registra, opredelil enote poslovnega registra, določanje njihove identifikacije in njeno obvezno uporabo, podatke o enotah in njihovo razvrščanje po dejavnostih ter uporabo in izkazovanje podatkov o enotah registra (1. člen ZPRS).

Obveznost vpisa v poslovni register je bila določena za vse njegove enote: poslovne subjekte, podružnice in druge dele poslovnih subjektov ter podružnice tujih poslovnih subjektov. Za poslovne subjekte po ZPRS so se šteli fizične in pravne osebe, ki opravljajo dejavnost oziroma s predpisom ali z aktom o ustanovitvi določene dejavnosti (4. člen ZPRS).

O posameznem poslovnem subjektu so se v poslovnem registru vodili in vzdrževali naslednji podatki:

1. identifikacijska številka,
2. firma oziroma ime (tudi skrajšana firma oziroma ime),
3. sedež in naslov,
4. datum akta o ustanovitvi,
5. organ, datum in zaporedna številka vpisa pri registrskem organu,
6. glavna dejavnost,
7. pravno-organizacijska oblika,
8. datum začetka poslovanja,
9. ime in priimek ustanovitelja,
10. poreklo ustanovitvenega kapitala,
11. države ustanovitvenega kapitala,
12. vrsta lastnine,
13. ime in priimek zastopnika,
14. podatki za povezavo za povezane ali združene oblike,
15. registrirane dejavnosti oziroma dejavnosti, določene s predpisom ali z aktom o ustanovitvi,

16. telefon, teleks, telefaks, elektronska pošta ter

17. vrsta in datum spremembe (7. člen ZPRS). Podatki so bili z izjemo podatka o glavni dejavnosti določeni že z drugimi predpisi in so se vodili v primarnih registrih, tj. v uradnih evidencah oziroma registrih, zato poslovnim subjektom ni bilo treba sporočati novih ali drugih podatkov (Državni zbor Republike Slovenije 1994, 63).

Podatke o poslovnih subjektih so poslovnemu registru zagotavljali registrski organi, ki so bili s predpisi pooblaščen za vodenje primarnega registra. Podatke so sporočali na posebnem obrazcu – prijavi za vpis v poslovni register (8. člen ZPRS), ki so jo morali poslovni subjekti predložiti registrskemu organu skupaj z drugimi predpisanimi listinami ob predlogu za vpis v primarni register (9. člen ZPRS). Registrski organ je prijavo posredoval upravljavcu registra najpozneje v petih dneh od izpolnitve pogojev za registracijo. V primeru vpisa sprememb pri že registriranih enotah je registrski organ moral upravljavcu registra sporočiti tudi vse tiste spremembe podatkov, ki so bili vsebina poslovnega registra (8. člen ZPRS). Kadar se je poslovni subjekt ustanovil neposredno na podlagi zakona ali drugega predpisa in se ni registriral pri registrskem organu, je moral prijavo sam posredovati upravljavcu registra (9. člen ZPRS).

Upravljavec registra je vsaki enoti poslovnega registra ob njeni ustanovitvi ali registraciji določil enolično identifikacijo, ki jo je morala enota obvezno uporabljati pri posredovanju, medsebojni izmenjavi in povezovanju podatkov (5. in 6. člen ZPRS), ter jo razvrstil v glavno dejavnost (9. člen ZPRS). Registrski organ ni smel izdati sklepa oziroma odločbe o vpisu v primarni register brez enolične identifikacije, ki jo je moral upravljavec registra določiti najpozneje v petih dneh po prejemu prijave (8. člen ZPRS).

Razvrščanju enot poslovnega registra po dejavnostih je bilo v ZPRS namenjeno posebno poglavje. Razvrščanje je bilo opredeljeno kot strokovni postopek, s katerim se je enotam poslovnega registra določila šifra in ime razreda ali podrazreda iz standardne klasifikacije dejavnosti. O razvrstitvi je upravljavec registra izdal obvestilo o identifikaciji in razvrstitvi po dejavnostih, ki ga je posredoval registrskemu organu in enoti poslovnega registra (11. člen ZPRS). Zoper razvrstitev ni bila dovoljena pritožba, možno pa je bilo sprožiti upravni spor, če je poslovni subjekt ocenil, da mu je bila z razvrstitvijo kršena pravica ali na zakon oprta neposredna korist oziroma poslovni subjekt v roku enega meseca dni ni prejel obvestila o razvrstitvi (14. člen ZPRS).

Poslovni subjekt je lahko opravljal eno ali več dejavnosti. V primeru ene dejavnosti je bila to tudi njegova glavna dejavnost. ZPRS je glavno dejavnost opredelil kot registrirano dejavnost oziroma s predpisom ali aktom o ustanovitvi določeno dejavnost. V primeru več dejavnosti je moral

upravljavca registra glavno dejavnost ugotoviti. Pri tem je upošteval (največji) delež ustvarjenih proizvodov ali storitev v skupni dodani vrednosti. Če deleža ni bilo mogoče ugotoviti, je upravljavca registra upošteval delež osnovnih sredstev ali delež vloženih investicijskih sredstev oziroma delež števila zaposlenih ali izplačane bruto plače (12. člen ZPRS).

Zaradi potrebe po čim bolj objektivnem določanju glavne dejavnosti je bila za reševanje spornih primerov razvrstitve enot poslovnega registra ustanovljena komisija za razvrščanje po standardni klasifikaciji dejavnosti, ki so jo sestavljali predstavniki ministrstev, zbornic in upravljavca registra (13. člen ZPRS).

ZPRS je urejal tudi uporabo podatkov za statistične in druge namene. Z zakonskim pooblastilom je smel upravljavca registra za evidenčne in statistične namene povezovati individualne podatke o enotah poslovnega registra s podatki iz drugih javnih registrov in podatki, ki so se zbirali z nacionalnim programom statističnih raziskovanj (15. člen ZPRS). Do podatkov so lahko za evidenčne, statistične in analitične namene odplačno dostopali tudi drugi uporabniki. Pri tem so smeli podatke uporabljati samo za namene, za katere so jim bili posredovani. Podatkov niso smeli spreminjati ali jih posredovati drugim (16. člen ZPRS).

Enotam poslovnega registra pa je ZPRS zagotavljal pravico vpogleda v svoje podatke in v primeru nepopolnih, netočnih ali neažurnih podatkov zahtevati njihovo dopolnitev ali popravek (17. člen ZPRS).

ZPRS je določil tudi hranjenje dokumentacije in globe za prekrške zaradi neuporabe identifikacije in neposredovanja podatkov.

Za prvega upravljavca poslovnega registra je bil določen Zavod Republike Slovenije za statistiko (3. člen ZPRS), ki je moral poslovni register vzpostaviti v dveh letih po uveljavitvi ZPRS (22. člen ZPRS). S 15. julijem 2002 je vodenje, vzdrževanje in upravljanje poslovnega registra prevzel AJPES. Sprememba v upravljanju je bila v skladu z evropskimi smernicami, po katerih se poslovni register kot administrativni register ni mogel voditi pri organu, zadolženem za področje državne statistike (Državni zbor Republike Slovenije 2005).

12.2 Drugi Zakon o Poslovnem registru Slovenije

ZPRS je prenehal veljati 27. maja 2006, ko ga je nadomestil nov Zakon o Poslovnem registru Slovenije³⁴ (v nadaljevanju ZPRS-1). ZPRS-1 je bil spremenjen in dopolnjen dvakrat: z Zakonom o

³⁴ Ur. l. RS 49/06, 33/07-ZSReg-B in 19/15.

spremembah in dopolnitvah Zakona o sodnem registru³⁵ (ZSReg-B) in Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o Poslovnem registru Slovenije³⁶ (v nadaljevanju ZPRS-1A).

12.2.1 Razlogi za sprejem ZPRS-1

Namen sprejema ZPRS-1 je bil predvsem v posodobitvi določb ZPRS.

Spremembe so bile potrebne tudi zaradi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah³⁷ (v nadaljevanju ZGD-H) (Državni zbor Republike Slovenije 2005), ki je v skladu z medinstitucionalnim dogovorom določil, da se pristojnost registriranja samostojnih podjetnikov prenese iz Davčne uprave Republike Slovenije na AJPES, pristojnost oblikovanja podzakonske normativne podlage pa na ministrstvo, pristojno za gospodarstvo. Z uveljavitvijo določb 17. in 18. člena ZGD-H se samostojnemu podjetniku ni bilo več treba registrirati v vpisniku podjetnikov pri Davčni upravi Republike Slovenije in v poslovnem registru pri AJPES. Samostojni podjetnik je lahko začel opravljati dejavnost že z vpisom v poslovni register pri AJPES, ki je s 1. julijem 2005 postal registrski organ za samostojne podjetnike (Državni zbor Republike Slovenije 2004).

V ZGD-H je bila določena tudi vsebina prijave za vpis v poslovni register, medtem ko je ZPRS-1 uredil postopek vpisa. Navedene spremembe so prispevale k enostavnejši registraciji samostojnih podjetnikov tako v fizični kot v elektronski obliki in posledično k bolj prijaznemu statusno-pravnemu okolju (Državni zbor Republike Slovenije 2004).

Rešitve v ZPRS-1 so prispevale k zmanjšanju administrativnih ovir pri preverjanju zakonitih zastopnikov in njihovih podpisov. Vzpostavljena je bila evidenca digitalnih potrdil zakonitih zastopnikov enot poslovnega registra, ki omogoča, da lahko poslovni subjekti na enem mestu prijavijo digitalno potrdilo svojih zakonitih zastopnikov. Prijavljeno digitalno potrdilo omogoča poslovnemu subjektu poslovanje z vsemi e-storitvami javne uprave, medtem ko so organi razbremenjeni vzdrževanja lastnih sistemov pooblastil. Poslovnim subjektom se po novem ni več treba prijavljati za vsako od e-storitev javne uprave. Poslovni subjekt prijavi le digitalni certifikat svojih zakonitih zastopnikov na centralno mesto in že lahko posluje z vsemi e-storitvami javne uprave (Državni zbor Republike Slovenije 2005).

Končno se je z ZPRS-1 vzpostavila podlaga za elektronsko poslovanje tako med registrskimi organi

³⁵ Ur. l. RS 33/07.

³⁶ Ur. l. RS 19/15.

³⁷ Ur. l. RS 139/04. ZGD-H je začel veljati 29. 12. 2004 z izjemo določb 17., 18. in 33. člena, ki so začele veljati 1. 7. 2005.

in AJPES kot tudi med poslovnimi subjekti, uporabniki storitev in AJPES (Državni zbor Republike Slovenije 2005).

12.2.2 Cilji in načela ZPRS-1

Cilj ZPRS-1 je bil vzpostaviti osrednjo, povezano, ažurno, evropsko primerljivo in priznano ter informatizirano javno bazo podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem v Republiki Sloveniji. Rešitve v ZPRS-1 sledijo zahtevam in načelom registrskega prava, kot je enotnost registra, obveznost vpisa, zaupanje v podatke poslovnega registra in njihova javnost.

12.2.3 Rešitve ZPRS-1

ZPRS-1 ima 28 členov in je tako kot predhodni ZPRS urejen v 11. poglavjih.

12.2.3.1 Poslovni register

Poslovni register tudi po ZPRS-1 ostaja osrednja baza podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem na območju Republike Slovenije, ki opravljajo pridobitno ali nepridobitno dejavnost, o njihovih delih in o podružnicah tujih podjetij. Za poslovne subjekte, za katere zakon določa, da se vpišejo samo v poslovni register, in za poslovne subjekte, ki se ustanovijo neposredno s predpisom ali na podlagi predpisa in se ne vpišejo v noben drug register, je poslovni register primarni register (2. člen ZPRS-1), za vse ostale poslovne subjekte je poslovni register sekundarni ali izvedeni register. Ti poslovni subjekti se najprej vpišejo v primarni register, razvid, imenik ali drugo evidenco pri registrskem organu. Z vpisom v primarni register pridobijo pravno spodobnost ali začnejo opravljati dejavnost. Vpisu v primarni register sledi še vpis v poslovni register. Izjema velja za poslovne subjekte, ki so predmet vpisa v sodni register na podlagi Zakona o sodnem registru³⁸ (v nadaljevanju ZSReg). Ker je informatizirana podatkovna baza sodnega registra sestavni del poslovnega registra (2.a člen ZSReg), se ti subjekti vpišejo v poslovni register hkrati z vpisom v sodni register.

12.2.3.2 Naloge upravljavca registra

Poslovni register vodi, vzdržuje in upravlja AJPES kot upravljavec registra. Poslovni register vodi tako, da poleg zadnjega stanja podatkov o enotah poslovnega registra ohranja tudi vse pretekle vpise, spremembe podatkov in izbrise enot in sicer po času nastanka in vrstah dogodkov. Javne podatke poslovnega registra posreduje uporabnikom in jih objavlja na spletnem portalu (3. člen ZPRS-1). Med pristojnosti AJPES sodi tudi določanje matične številke, šifre glavne dejavnosti in

³⁸ Ur. l. RS 54/07-UPB, 65/08, 49/09, 82/13-ZGD-1H in 17/15.

institucionalnega sektorja enote poslovnega registra (4.–6. člen ZPRS-1) ter zagotavljanje podatkov o predpisih in njihovih spremembah, ki določajo javno objavo letnih poročil in podatkov iz poslovnega registra, na evropskem portalu e-pravosodje (3. člen ZPRS-1).

12.2.3.3 Podatki o enotah poslovnega registra

ZPRS-1 je glede na ZPRS določil dodatne podatke poslovnega registra. Nekateri podatki so sicer že bili del podatkovne baze poslovnega registra, vendar jih ZPRS ni opredelil kot obvezne podatke poslovnega registra. Potreba po dodatnih podatkih se je pokazala zlasti med uporabniki podatkov poslovnega registra npr. pri povezovanju in večnamenski uporabi podatkov z drugimi registri, evidencami in podatkovnimi zbirkami, pri pravilnem prikazovanju izbrisa enote poslovnega registra idr. (Državni zbor Republike Slovenije 2005). V 8. členu ZPRS-1 so bili zato dodani naslednji podatki in razlogi zanj:

- datum vpisa v poslovni register,
- davčna številka in oznaka o zavezanosti za DDV:

davčna številka je poleg matične številke najpomembnejši identifikator poslovnih subjektov, zato je pomembna pri povezovanju in usklajevanju podatkov med registri in evidencami podatkov. Podatke o davčnih številkah vodi Finančna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju FURS) v davčnem registru;

- institucionalni sektor po uredbi, ki določa standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev:

Uredba o standardni klasifikaciji institucionalnih sektorjev³⁹ v 3. členu določa, da se za vse enote poslovne registra vodi standardna klasifikacija institucionalnih sektorjev (v nadaljevanju SKIS), ki jo ob vpisu v poslovni register dodeli AJPES. Podatki o razvrstitvi enot poslovnega registra po SKIS so javni in objavljeni na spletnem portalu AJPES;

- vrsta društva,
- poseben status:

poseben status glede na pravno-organizacijsko obliko dodatno opredeljuje enoto poslovnega registra. Invalidsko podjetje je npr. poseben status družbe z omejeno odgovornostjo;

- šifra proračunskega uporabnika:

šifro proračunskih uporabnikov določi Uprava Republike Slovenije za javna plačila (v nadaljevanju UJP) ob vpisu proračunskih uporabnikov v register proračunskih uporabnikov pri UJP. Šifra je poleg matične in davčne številke pomemben identifikator proračunskih uporabnikov in kot taka

³⁹ Ur. l. RS 107/13.

pomembna pri usklajevanju in posredovanju podatkov med posameznimi registri in evidencami;

- velikost po merilih zakona, ki ureja gospodarske družbe:

poslovni subjekti se na podlagi 55. člena Zakona o gospodarskih družbah⁴⁰ (v nadaljevanju ZGD-1) razvrščajo na mikro, majhne, srednje in velike poslovne subjekte z uporabo treh meril na bilančni presečni dan letne bilance stanja: povprečnega števila delavcev v poslovnem letu, čistega prihodka od prodaje in vrednosti aktive. Velikost poslovnega subjekta določi AJPES na podlagi podatkov v letnih poročilih poslovnih subjektov iz baze letnih poročil pri AJPES;

- velikost po standardih EU,
- enotna matična številka občana (v nadaljevanju EMŠO) ustanovitelja in zastopnika,
- lastniški delež Republike Slovenije:

podatek o lastniških deležih Republike Slovenije v poslovnih subjektih je pomemben za ugotavljanje premoženjske bilance države;

- lastniški delež v gospodarskih družbah,
- oznaka zavezanosti po zakonu, ki ureja dostop do informacij javnega značaja,
- začetek postopka v skladu z zakonom, ki ureja prisilno poravnavo, stečaj in likvidacijo,
- vrsta in datum izbrisa ter pravni naslednik:

podatek o pravnem nasledniku je pomemben zaradi povezovanja podatkov o enotah poslovnega registra.

Podatki o posamezni enoti poslovnega registra se lahko obdelujejo za vodenje in vzdrževanje poslovnega registra ter za zagotavljanje varnosti pravnega prometa.

12.2.3.4 Pridobivanje podatkov za vodenje poslovnega registra

Pridobivanje podatkov za vodenje poslovnega registra določa četrti odstavek 71. člena Zakona o plačilnem prometu⁴¹ (v nadaljevanju ZPlaP), bolj podrobno pa 11. člen ZPRS-1.

Podatke o enotah poslovnega registra, ki so predmet vpisa v poslovni register in se hkrati vodijo pri registrskih organih, pri katerih se enote poslovnega registra najprej registrirajo, upravljavcu registra posredujejo registrski organi. Podatke posredujejo brezplačno, z neposredno računalniško povezavo, v roku 15 dni po vpisu enote poslovnega registra, vpisu spremembe podatkov ali izbrisu enote poslovnega registra iz primarnega registra. Če registrski organi podatkov ne vodijo na elektronski način, jih lahko upravljavcu registra posredujejo tudi na papirju. Podatke in spremembe

⁴⁰ Ur. l. RS 65/09-UPB, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13-odl. US, 82/13 in 55/15.

⁴¹ Ur. l. RS 110/06-UPB, 114/06-ZUE, 131/06-ZBan-1, 102/07, 126/07-ZFPPIPP, 58/09-ZPlaSS, 34/10-ZPlaSS-A in 59/10-ZOPSPU.

podatkov, ki se ne vodijo pri registrskih organih, so pa predmet vpisa v poslovni register, sporočajo upravljavcu registra enote poslovnega registra same v roku 15 dni po ustanovitvi ali nastanku spremembe (11. člen ZPRS-1).

Nekatere podatke upravljavcu registra posredujejo pristojni organi iz svojih uradnih registrov in evidenc. FURS posreduje podatek o davčni številki, oznaki o zavezanosti za DDV in številkah računov, ki so odprti v tujini, Ministrstvo za notranje zadeve podatek o EMŠO, Vrhovno sodišče Republike Slovenije podatek o lastniških deležih gospodarskih družb, Centralna klirinško-depotna družba podatek o lastniških deležih delniških družb, Banka Slovenije podatek o poslovanju, Geodetska uprava Republike Slovenije podatek o naslovu, enotah in geokodi, UJP podatek o šifri proračunskih uporabnikov, Ministrstvo za javno upravo podatek o zavezanosti po zakonu, ki ureja dostop do informacij javnega značaja in sodišča podatek o začetku postopka v skladu z zakonom, ki ureja prisilno poravnavo, stečaj in likvidacijo (8. člen ZPRS-1).

AJPES zagotavlja podatek o poslovanju, številkah računov, ki jih zagotavlja iz registra transakcijskih računov, in velikosti po merilih ZGD-1, medtem ko spremembe osebnih podatkov o fizičnih osebah, ki se vodijo v poslovnem registru, pridobiva iz Centralnega registra prebivalstva samodejno z uporabo EMŠO (8. in 11. člen ZPRS-1).

12.2.3.5 Postopek vpisa enot poslovnega registra

Enote poslovnega registra se vpisujejo na podlagi prijave, ki se v skladu z 10. členom ZPRS-1 vloži v elektronski ali papirni obliki. ZPRS-1 določa obveznost prijave za 3 skupine poslovnih subjektov: poslovne subjekte, za katere je upravljavec registra tudi registrski organ, poslovne subjekte, ki se ustanovijo na podlagi zakona ali drugega predpisa in se ne registrirajo pri registrskem organu ter vse ostale poslovne subjekte, ki se najprej registrirajo pri registrskem organu in naknadno še pri upravljavcu registra (10. člen ZPRS-1). Prva skupina poslovnih subjektov predloži zahtevane podatke na prijavi za vpis v Poslovni register Slovenije, ki je priloga 1 Uredbe o vodenju in vzdrževanju Poslovnega registra Slovenije⁴² (v nadaljevanju Uredba) (6. člen Uredbe). Druga skupina mora posredovati upravljavcu registra prijavo poslovnih subjektov, ki je priloga 2 Uredbe, v roku 15 dni od ustanovitve skupaj z drugimi listinami, ki jih določa zakon ali drug predpis (10. člen ZPRS-1 v povezavi z 8. členom Uredbe). Za vse ostale poslovne subjekte mora registrski organ ob prejemu listin za vpis v primarni register najprej pridobiti matično številko, ki jo na njegovo zahtevo dodeli upravljavec registra. Matično številko vpiše v prijavo poslovnih subjektov, ki jo mora poslovni subjekt skupaj z aktom o vpisu v primarni register posredovati upravljavcu registra v

⁴² Ur. l. RS 121/06.

roku 15 dni od registracije (10. člen ZPRS-1).

V primeru spremembe podatkov ali izbrisa poslovnega subjekta morajo poslovni subjekti predložiti upravljavcu registra ustrezno prijavo za spremembo podatkov ali izbris poslovnega subjekta: poslovni subjekti, za katere je upravljavec registra tudi registrski organ, predložijo prijavo iz priloge 1 Uredbe, vsi drugi poslovni subjekti pa prijavo iz priloge 2 navedene Uredbe (10. člen ZPRS-1).

V primeru vpisa delov poslovnih subjektov morajo poslovni subjekti, za katere je upravljavec registra tudi registrski organ, predložiti prijavo za spremembo podatkov iz priloge 1 Uredbe, medtem ko morajo vsi drugi poslovni subjekti predložiti prijavo za podružnice in druge dele poslovnih subjektov iz priloge 3 navedene Uredbe. Prijavo morajo posredovati v roku 15 dni od registracije ali ustanovitve dela poslovnega subjekta (10. člen ZPRS-1 v povezavi s 6. in 8. členom Uredbe).

Postopek vpisa enot poslovnega registra, vpisa sprememb podatkov in izbrisa enot poslovnega registra urejata 5. in 6. poglavje ZPRS-1.

V 5. poglavju je določen postopek vpisa enote poslovnega registra, za katere je upravljavec registra tudi registrski organ. Vpis enote poslovnega registra lahko v tem primeru izvede posameznik z uporabo kvalificiranega digitalnega potrdila za preverjanje identitete in elektronsko podpisovanje dokumentov neposredno prek informacijskega sistema e-VEM⁴³ ali na točkah VEM⁴⁴.

V zadnjem primeru točka VEM podatke s prijave skupaj s priloženimi skeniranimi dokumenti v elektronski obliki posreduje upravljavcu registra, ki opravi postopek vpisa v poslovni register (13. člen ZPRS-1). Upravljavec registra po prejemu popolne prijave enoti poslovnega registra določi matično številko, šifro glavne dejavnosti v skladu s standardno klasifikacijo dejavnosti, jo razvrsti v institucionalni sektor v skladu s standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev ter jo vpiše v poslovni register. O vpisu v poslovni register izda sklep, ga posreduje enoti poslovnega registra in

⁴³ Informacijski sistem e-VEM je v skladu s 1.c členom ZSReg računalniški sistem v okviru sistema »Vse na enem mestu« (v nadaljevanju sistem VEM), ki zagotavlja informacijsko podporo za integrirano izvajanje naslednjih poslovnih procesov:

1. sestava vlog v postopkih VEM,
2. pridobivanje podatkov, ki jih mora vsebovati vloga v posameznem postopku VEM, iz uradnih evidenc, če za to obstajajo ustrezni tehnični pogoji,
3. priprava listin, ki jih je treba priložiti vlogam v postopkih VEM,
4. elektronska oddaja vlog v postopkih VEM in listin, ki jih je treba priložiti tem vlogam,
5. druga administrativna opravila za potrebe postopkov VEM in
6. elektronsko posredovanje odločitev v postopkih VEM (1.b člen ZSReg).

⁴⁴ Točke VEM so mesta, na katerih lahko osebe oddajo prijave, predloge ali druge vloge za ustrezne vpise v register v skladu z ZPRS-1 ali ZSReg in za druge postopke, ki jih je treba opraviti za zagotovitev pogojev za začetek poslovanja samostojnega podjetnika ali družbe ali v zvezi s kasnejšimi spremembami (1.b člen ZSReg). Postopke VEM morajo opravljati brezplačno (1.č člen ZSReg).

objavi na svojem spletnem portalu, na način, da se prekrijejo varovani osebni podatki (14. člen ZPRS-1).

Vpis ostalih enot, ki ga določa 6. poglavje, izvede upravljavec registra na podlagi prijave in akta o vpisu v primarni register. Enoti poslovnega registra določi matično številko, šifro glavne dejavnosti v skladu s standardno klasifikacijo dejavnosti, jo razvrsti v institucionalni sektor v skladu s standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev ter jo vpiše v poslovni register. O vpisu izda obvestilo, ki ga posreduje enoti poslovnega registra (18. člen ZPRS-1).

12.2.3.6 Uporaba podatkov poslovnega registra

Uporaba podatkov poslovnega registra je v skladu z 21. členom ZPRS-1 omejena na državne organe in upravljavce javnih zbirk podatkov, ki se povezujejo s poslovnih registrom za namene svojih zbirk podatkov, Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) ter pooblaščené izvajalce programa statističnih raziskovanj, ki so upravičeni do brezplačnega dostopa in uporabe podatkov poslovnega registra.

Drugim uporabnikom upravljavec registra zagotavlja:

1. iskanje in vpogled v javne podatke posamezne enote poslovnega registra bodisi neposredno bodisi z dostopom prek svojega spletnega portala,
2. uradni izpis javnih podatkov za enote poslovnega registra, za katere je upravljavec registra tudi registrski organ,
3. izbor javnih podatkov iz poslovnega registra v papirni ali elektronski obliki na podlagi vloge uporabnika. Če uporabnik zahteva podatke v pridobitne namene, je dolžan kriti stroške priprave in posredovanja podatkov (22. člen ZPRS-1) in
4. javne podatke poslovnega registra za ponovno uporabo (AJPES 2016).

ZPRS-1A je uporabnikom dodatno omogočil tudi iskanje in vpogled, v kateri enoti poslovnega registra je določena oseba zastopnik ali ustanovitelj.

12.2.3.7 Hramba dokumentacije

Za dokumentacijo se v skladu s 23. členom ZPRS-1 štejejo prijave, sklepi, obvestila in druge listine, pomembne za vodenje in vzdrževanje poslovnega registra. Dokumentacija se hrani trajno v elektronski obliki, medtem ko se izvorna papirna dokumentacija hrani dve leti. Papirno dokumentacijo hrani bodisi točka VEM bodisi upravljavec registra, glede na to, kdo je dokumentacijo sprejel.

12.3 Analiza delovanja poslovnega registra Slovenije in predlogi za njegovo nadgradnjo

12.3.1 Upravljanje poslovnega registra

Poslovni register vodi, vzdržuje in upravlja AJPES. AJPES je organiziran v 13 organizacijskih enotah: v centrali v Ljubljani in 12 izpostavah po Sloveniji. Konec leta 2014 je zaposloval 237 oseb (AJPES 2015, 12, 14).

AJPES je bil ustanovljen 22. 7. 2002 s Sklepom o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve⁴⁵ (v nadaljevanju Sklep AJPES), sprejetim na podlagi 77. člena ZPlaP. AJPES je pravna oseba javnega prava, ustanovljena za vodenje javnopravnih evidenc in opravljanje drugih zadev javnega pomena (2. člen Sklepa AJPES). Ustanovitelj AJPES je Republika Slovenija. Ustanoviteljske pravice in obveznosti Republike Slovenije v AJPES izvršuje Vlada Republike Slovenije (1. člen Sklepa AJPES). Delo AJPES je javno (72. člen ZPlaP).

Poleg upravljanja poslovnega registra AJPES tudi:

1. zbira, prevzema, vodi in pripravlja povezane evidenčne javnopravne podatke v zvezi s poslovnim registrom za nadaljnjo evidenčno, analitsko in informativno uporabo v ministrstvih ter vladnih službah za potrebe državne statistike in za raziskovalne namene,
2. vodi register zastavnih pravic na premoženjih in druge registre, evidence in zbirke podatkov za potrebe Republike Slovenije oziroma državnih organov,
3. zbira, obdeluje in posreduje podatke iz letnih poročil poslovnih subjektov v skladu z zakoni in javno objavlja letna poročila ter druge podatke družb, samostojnih podjetnikov in drugih poslovnih subjektov v skladu z ZGD-1 in drugimi zakoni,
4. zbira, obdeluje, objavlja in posreduje podatke iz letnih poročil o premoženjskem in finančnem položaju ter poslovnem izidu družb in samostojnih podjetnikov ter drugih poslovnih subjektov za izdelavo uskupinjenih informacij o ekonomskih gibanjih,
5. izvaja statistično raziskovanje o prejemkih in izdatkih poslovnih subjektov in
6. opravlja druge statistične, informativne in druge naloge, določene z drugimi zakoni in predpisi (7. člen Sklepa AJPES).

Naloge, ki jih AJPES izvaja na podlagi javnega pooblastila, so ločene od tržne dejavnosti, v okviru katere opravlja AJPES storitve izdelave bonitetnih poročil, storitve obdelave in posredovanja nalogov poravnave ter druge podobne storitve. O drugih storitvah odloča Svet AJPES (8. člen

⁴⁵ Ur. l RS 53/02, 87/02 in 16/07.

Sklepa AJPES), ki je poleg direktorja eden od dveh organov AJPES (10. člen Sklepa AJPES).

AJPES se financira s sredstvi državnega proračuna, prihodki, pridobljenimi s prodajo storitev, po sprejeti tarifi, in drugimi viri, ki jih ustvari s svojim poslovanjem (26. člen Sklepa AJPES).

Morebiten presežek prihodkov nad odhodki lahko AJPES uporabi za:

1. vplačilo v proračun Republike Slovenije,
2. opravljanje in razvoj dejavnosti in
3. plačilo delovne uspešnosti zaposlenih (27. člen Sklepa AJPES).

Iz letnega poročila AJPES za leto 2014 je razvidno, da so sredstva proračuna v letu 2014 predstavljala 37,9 % od 8,95 milijonov eurov ustvarjenih prihodkov, sledijo prihodki po tarifah od nadomestil za opravljanje javnih storitev⁴⁶ s 37,3 % v strukturi prihodkov. S tržno dejavnostjo je AJPES realiziral 934.471 eurov ali 10,4 % vseh prihodkov. Prihodki iz tržne dejavnosti so bili glede na predhodno leto nižji za 15 %. Pomemben delež (9,0 %) predstavljajo tudi prihodki od ponovne uporabe informacij javnega značaja. Poslovanje AJPES je bilo z 956.118 euri ustvarjenega presežka prihodkov nad odhodki z upoštevanje davka uspešno. Od ustvarjenega presežka z upoštevanjem davka je bilo 85 % doseženega v okviru javne službe, 15 % pa s tržno dejavnostjo (AJPES 2015, 89–90).

12.3.2 Sestava poslovnega registra

V poslovni register Slovenije je bilo 31. decembra 2015 vpisanih 202.057 poslovnih subjektov. Glede na tretje četrtletje 2015 se je število vpisanih poslovnih subjektov zmanjšalo za 1.386 oziroma 0,7 %. Ne glede na navedeno pa število poslovnih subjektov v poslovnem registru na letni ravni zmeroma narašča. Med letoma 2008 in 2015 se je število poslovnih subjektov povečalo za 30.931 subjektov oziroma za 18,1 %. Primerjava letnih sprememb števila poslovnih subjektov v poslovnem registru in BDP na prvi pogled ne kaže na povezanost med rastjo BDP in naraščanjem števila poslovnih subjektov (glej Tabelo 12.1).

Tabela 12.1: Število poslovnih subjektov v poslovnem registru Slovenije v obdobju 2008 – 2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Število poslovnih subjektov na zadnji dan leta	171.126	177.281	180.501	185.585	187.426	193.412	198.521	202.057

⁴⁶ Sem sodijo prihodki od nadomestil stroškov za javno objavo letnih poročil, prihodki od nadomestil stroškov za vpis in izpis podatkov iz Registra neposestnih zastavnih pravic in zarubljenih premičnin, prihodki od nadomestil stroškov za izstavitve izpisov iz sodnega registra, prihodki od nadomestil stroškov storitev objav v postopkih zaradi insolventnosti ter prihodki od nadomestil stroškov za posredovanje podatkov o transakcijskih računih fizičnih oseb iz Registra transakcijskih računov (AJPES 2015, 86).

Razlika glede na predhodno leto	-	6.155	3.220	5.084	1.841	5.986	5.109	3.536
Relativna sprememba glede na predhodno leto v %	-	3,6	1,8	2,8	1,0	3,2	2,6	1,8
Relativna sprememba BDP Slovenije glede na predhodno leto v %	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,0	2,9
Kumulativno naraščanje števila poslovnih subjektov	-	6.155	9.375	14.459	16.300	22.286	27.395	30.931

Vir: AJPES (2016), SURS (2016), lastni izračun.

Med vpisanimi poslovnimi subjekti prevladujejo samostojni podjetniki in družbe. Sledijo društva, druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnosti, nepridobitne organizacije – pravne osebe zasebnega prava, pravne osebe javnega prava in zadruga (glej Tabela 12.2).

Tabela 12.2: Poslovni subjekti v poslovnem registru Slovenije po skupinah na dan 31. december 2015

Poslovni subjekti	Število	Delež v %
Samostojni podjetniki	82.953	41,0
Družbe	72.060	35,7
Društva	23.863	11,8
Druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnosti	11.472	5,7
Nepridobitne organizacije - pravne osebe zasebnega prava	8.516	4,2
Pravne osebe javnega prava	2.806	1,4
Zadruga	387	0,2
Skupaj	202.057	100,0

Vir: AJPES (2016).

Poslovni subjekti se glede na značilnosti postopka vpisa delijo v 4 skupine.

V prvi skupini so poslovni subjekti, ki se v poslovni register vpišejo hkrati z vpisom v sodni register. Sodni register in vpise poslovnih subjektov v sodni register ureja ZSReg. Sodni register je javna knjiga, namenjena vpisu in objavi podatkov o pravno pomembnih dejstvih glede družb in drugih subjektov vpisa v sodni register (Plavšak v Kocbek in drugi 2014, 229). V sodni register, ki ga vodi sodišče, se na podlagi 3. člena ZSReg vpisujejo naslednji poslovni subjekti s sedežem na območju Republike Slovenije:

1. družba z neomejeno odgovornostjo,
2. komanditna družba,
3. družba z omejeno odgovornostjo,
4. delniška družba,
5. komanditna delniška družba,
6. evropska delniška družba,
7. gospodarsko interesno združenje,
8. evropsko gospodarsko interesno združenje,
9. zadruga,
10. evropska zadruga,
11. zavod,
12. skupnost zavodov,
13. druge pravne osebe, za katere zakon določa, da se vpišejo v sodni register (npr. javni sklad po Zakonu o javnih skladih⁴⁷ (ZJS-1), gospodarske zbornice po Zakonu o gospodarskih zbornicah⁴⁸ (ZGZ), javne agencije po Zakonu o javnih agencijah⁴⁹ (ZJA)),
14. podružnica gospodarske družbe iz 31. člena ZGD-1,
15. podružnica tujega podjetja iz 676. člena ZGD-1 in
16. del druge pravne osebe, če tako določa zakon.

Med njimi so bile po podatkih na dan 31. december 2015 najštevilčnejše družbe z omejeno odgovornostjo s 69.543 vpisanimi družbami, zavodi s 3.051 vpisi, družbe z neomejeno odgovornostjo z 844 vpisanimi družbami, delniške družbe s 750 vpisi, komanditne družbe s 432 vpisanimi družbami, zadruge s 378 vpisi, podružnice tujih podjetij s 323 vpisi in gospodarska interesna združenja s 146 vpisi (AJ PES 2016). O vpisih v sodni register odločajo krajevno pristojna okrožna sodišča.

V drugo skupino sodijo poslovni subjekti, za katere je AJ PES registrski organ, poslovni register pa primarni register. Gre za samostojne podjetnike in sobodajalce – fizične osebe, ki opravljajo dejavnost le občasno, skupno ne več kot pet mesecev v koledarskem letu. Samostojne podjetnike ureja ZGD-1, sobodajalce pa Zakon o gostinstvu⁵⁰ (ZGos). Na dan 31. decembra 2015 je bilo v poslovni register vpisanih 82.953 samostojnih podjetnikov in 713 sobodajalcev. Neposredno v

⁴⁷ Ur. l. RS 77/08 in 8/10-ZSKZ-B.

⁴⁸ Ur. l. RS 60/06, 110/09 in 77/11.

⁴⁹ Ur. l. RS 52/02, 51/04-EZ-A in 33/11-ZEKom-C.

⁵⁰ Ur. l. RS 93/07-UPB in 26/14-ZKme-1B.

poslovni register se vpisujejo tudi deli poslovnih subjektov (npr. poslovne enote), ki se ne registrirajo pri registrskem organu.

V tretjo skupino uvrščamo poslovne subjekte, ki se vpišejo v poslovni register po vpisu v primarni register. Gre za 24 različnih poslovnih subjektov, pravnih in fizičnih oseb, ki opravljajo dejavnost (glej Tabela 12.3), ki se vpisujejo v 24 primarnih registrov, evidenc in razvidov pri 14 registrskih organih (glej Prilogo). Med njimi je največ vpisanih društev in zvez društev (23.791 vpisov), nosilcev dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (4.713 vpisov), sindikatov (3.073 vpisov), samozaposlenih v kulturi (2.453 vpisov), neposrednih proračunskih uporabnikov⁵¹ (1.281 vpisov), zasebnih zdravstvenih delavcev, zdravnikov in zobozdravnikov zasebnikov (1.203 vpisov) ter cerkva in verskih skupnosti (1.191 vpisov) (AJ PES 2016).

Tabela 12.3: Poslovni subjekti, ki se vpišejo v poslovni register po vpisu v primarni register

Zap. številka	Poslovni subjekt	Zap. številka	Poslovni subjekt
1	agrarna skupnost	13	zasebni športni delavec
2	detektiv	14	zasebni učitelj oziroma vzgojitelj
3	izvršitelj	15	zasebni zdravstveni delavec
4	lekarnar	16	zdravnik in zobozdravnik
5	nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji	17	društvo, zveza društev
6	notar	18	podružnica tujega društva
7	poklicni športnik	19	mladinski svet
8	odvetnik	20	neposredni proračunski uporabnik
9	morski ribič	21	politična stranka
10	samostojni novinar	22	cerkev in verska skupnost
11	samozaposleni v kulturi	23	sindikat
12	zasebni raziskovalec	24	ustanova

Status poslovnih subjektov, vpis v primarni register, evidenco in razvid ter njihovo upravljanje in vodenje urejajo zakoni in podzakonski akti.

V četrto, zadnjo skupino bi lahko uvrstili poslovne subjekte, ki se ustanovijo neposredno z zakonom, in druge poslovne subjekte:

1. občinske samoupravne narodne skupnosti ter italijansko in madžarsko samoupravno narodno skupnost v Republiki Sloveniji na podlagi Zakona o samoupravnih narodnih

⁵¹ Med neposredne proračunske uporabnike sodijo predsednik republike, predstavniški organ (državni zbor in državni svet), vlada, vladne službe, ministrstva, sodišče, tožilstvo, pravobranilstvo, ustavno sodišče, računsko sodišče, upravni organi v sestavi, upravne enote, organi in organizacije širše lokalne skupnosti, lokalne skupnosti, krajevne skupnosti, varuh človekovih pravic, pooblaščenec za dostop do informacij javnega značaja idr.

- skupnostih⁵² (v nadaljevanju ZSNS), prek katerih se uresničujejo ustavne pravice, uveljavljajo potrebe in interesi narodnih skupnosti ter njihovo organizirano sodelovanje pri javnih zadevah (1. člen ZSNS). Konec leta 2015 je bilo v poslovnem registru vpisanih 11 narodnih skupnosti (AJ PES 2016);
2. samoupravne skupnosti študentov Slovenije na podlagi Zakona o skupnosti študentov⁵³ (ZSKUŠ), ki opredeljuje Študentsko organizacijo Slovenije, študentske organizacije visokošolskih zavodov in lokalnih skupnosti ter interesne oblike povezovanja študentov. Konec leta 2015 je bilo v poslovnem registru vpisanih 7 skupnosti študentov (AJ PES 2016);
 3. zbornice, kot je npr. Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije in območne obrtno-podjetniške zbornice na podlagi Obrtnega zakona⁵⁴ (ObrZ) (62 vpisanih zbornic (AJ PES 2016)), Notarska zbornica Slovenije na podlagi Zakona o notariatu⁵⁵ (ZN), Odvetniška zbornica Slovenije na podlagi Zakona o odvetništvu⁵⁶ (ZOdv), Detektivska zbornica Slovenije na podlagi Zakona o detektivski dejavnosti⁵⁷ (ZDD-1), Lekarniška zbornica Slovenije na podlagi Zakona o lekarniški dejavnosti⁵⁸ (ZLD), Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije na podlagi Zakona o kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije⁵⁹ (ZKGZ) idr.;
 4. javne agencije, kot je npr. Agencija za zavarovalni nadzor na podlagi Zakona o zavarovalništvu⁶⁰ (ZZavar-1), Agencija za trg finančnih instrumentov na podlagi Zakona o trgu finančnih instrumentov⁶¹ (ZTFI) in Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije na podlagi Zakona o elektronskih komunikacijah⁶² (ZEKom-1).

12.3.3 Postopki vpisov poslovnih subjektov v poslovni register

Izvajanje postopkov vpisov poslovnih subjektov iz različnih skupin kaže na izrazit kontrast med vpisi samostojnih podjetnikov iz druge in družb iz prve skupine na eni ter vpisi poslovnih subjektov iz tretje skupine na drugi strani.

Vpis samostojnih podjetnikov in družb poteka v sistemu VEM, ki omogoča pripravo in oddajo elektronske vloge za vpis v sodni oziroma poslovni register in druge postopke, ki so potrebni za

⁵² Ur. l. RS 65/94.

⁵³ Ur. l. RS 38/94.

⁵⁴ Ur. l. RS 40/04-UPB, 117/06-ZDavP-2, 102/07, 30/13 in 36/13-popr.

⁵⁵ Ur. l. RS 2/07-UPB, 33/07-ZSReg-B, 45/08 in 91/13.

⁵⁶ Ur. l. RS 18/93, 24/96-odl. US, 24/01, 54/08, 35/09, 97/14 in 8/16-odl. US.

⁵⁷ Ur. l. RS 17/11.

⁵⁸ Ur. l. RS 36/04-UPB.

⁵⁹ Ur. l. RS 69/04-UPB, 117/06-ZDavP-2, 26/08 in 7/09-odl. US.

⁶⁰ Ur. l. RS 93/15.

⁶¹ Ur. l. RS 108/10-UPB, 78/11, 55/12, 105/12-ZBan-1J in 63/13-ZS-K.

⁶² Ur. l. RS 109/12, 110/13, 40/14-ZIN-B, 54/14-odl. US in 81/15.

zagotovitev pogojev za začetek poslovanja ali v zvezi s kasnejšimi spremembami. Sistem VEM obsega sestavo vlog, pridobivanje podatkov, ki jih mora vsebovati vloga, iz uradnih evidenc, pripravo listin, ki jih je treba priložiti vlogam, elektronsko oddajo vlog in listin, druga administrativna opravila in elektronsko posredovanje odločitev organov. Navedene poslovne procese opravljajo točke VEM in notarji, prek oddaljenega dostopa pa tudi samostojni podjetniki in družbe. Vse procese podpira informacijski sistem e-VEM (1.b člen ZSReg).

Mrežo 147 točk VEM danes sestavljajo izpostave AJPES, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije in območne obrtno-podjetniške zbornice, Gospodarska zbornica Slovenije, Zbornica osrednjeslovenske regije, Štajerska gospodarska zbornica, Gospodarska zbornica Slovenije, Območna zbornica za severno Primorsko, druge zbornice, upravne enote ter druge osebe javnega ali zasebnega prava, ki so določene za izvajalca nalog za oblikovanje in razvoj podjetniškega okolja v skladu z Zakonom o podpornem okolju za podjetništvo⁶³ (ZPOP-1). Točke VEM opravljajo postopke VEM brezplačno (1.b člen ZSReg).

V primerjavi s točkami VEM imajo notarji poseben položaj, saj lahko sprejemajo vloge za vpis vseh družb in drugih subjektov vpisa v sodni register in poslovni register, medtem ko lahko točke VEM sprejemajo vloge le za vpis samostojnih podjetnikov in enostavnih družb z omejeno odgovornostjo.

V okviru navedenih pristojnosti nudijo točke VEM in notarji tudi možnost:

- oddaje vloge za vpis nameravane firme,
- prijave delavca v obvezna socialna zavarovanja, objave zavarovane osebe iz obveznih socialnih zavarovanj in spremembe podatkov o zavarovancih v obveznih socialnih zavarovanjih,
- predložitve zahtevka za identifikacijo za namene DDV,
- prijave davčnih podatkov za vse vrste družb: vpis v davčni register, obvestilo o spremembi davčnega obdobja, izračun predvidene davčne osnove,
- oddaje sporočila o prostem delovnem mestu in
- oddaje vloge za izdajo obrtnega dovoljenja (Ministrstvo za javno upravo 2016a).

Nekatere vloge, prijave ipd. lahko samostojni podjetniki in družbe oddajo tudi sami⁶⁴ prek državnega portala e-VEM⁶⁵, npr.:

⁶³ Ur. l. RS 102/07, 57/12, 82/13 in 17/15.

⁶⁴ Samostojni podjetniki in družbe lahko v skladu s četrtem odstavkom 1.b člena ZSReg opravljajo določene poslovne procese v sistemu VEM sami neposredno prek oddaljenega dostopa do informacijskega sistema e-VEM. Predlagatelj v tem primeru podpiše predlog z varnim elektronskim podpisom, overjenim s kvalificiranim potrdilom.

⁶⁵ Državni portal e-VEM je dostopen prek spletne strani: <http://evem.gov.si/evem/drzavljani/zacetna.evem>. Prek portala je bilo po podatkih Ministrstva za javno upravo (2016b, 2–3) leta 2015 oddanih 302.527 vlog. Med njimi je

- vlogo za vpis, spremembo podatkov in izbris samostojnega podjetnika in vpis enoosebne družbe z omejeno odgovornostjo,
- vlogo za izdajo obrtnega dovoljenja za samostojnega podjetnika in vse vrste družb,
- prijavo davčnih podatkov za družbo z omejeno odgovornostjo: vpis v davčni register, obvestilo o spremembi davčnega obdobja, izračun predvidene davčne osnove za davek od dohodka pravnih oseb,
- prijavo davčnih podatkov za samostojnega podjetnika: vpis dejavnosti v davčni register in ugotavljanje davčne osnove od dohodkov iz dejavnosti,
- zahtevek za izdajo identifikacijske številke za namene davka na dodano vrednost za samostojnega podjetnika in vse vrste družb,
- sporočilo o prostem delovnem mestu za družbo z omejeno odgovornostjo,
- prijavo samostojnega podjetnika, družbenika in delavca v obvezna socialna zavarovanja, spremembo podatkov o zavarovancih in odjavo zavarovane osebe iz obveznih socialnih zavarovanj,
- prijavo in odjavo zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni in
- vlogo za registracijo in vzdrževanje blagovne znamke in/ali modela.

Enoosebne ali večosebne družbo z omejeno odgovornostjo lahko odprejo tudi začasni depozitni (transakcijski) račun za vplačilo ustanovnega kapitala družbe (Ministrstvo za javno upravo 2016a).

Bistvena prednost sistema VEM za družbo je, da omogoča oddajo vloge z enega mesta tako za vpis v sodni register kot vpis v poslovni register. Z vpisom v sodni register se družba sočasno vpiše v poslovni register, s čimer se zagotavlja skladnost vpisanih podatkov. V sistemu VEM lahko družba odda tudi druge vloge, prijave, zahtevke in sporočila, ki so potrebni za začetek poslovanja. Vlagatelj tako prihrani čas in denar. Storitve na točkah VEM so namreč brezplačne, medtem ko se opravljene storitve pri notarjih obračunajo v skladu z notarsko tarifo.

Za poslovne subjekte iz tretje skupine je na drugi strani značilno, da morajo za vpis v poslovni register oddati dve vlogi. Najprej oddajo vlogo za vpis v primarni register. Vpisu v primarni register sledi oddaja vloge za vpis v poslovni register. Prvo vlogo oddajo pri registrskem organu, ki je po predpisih pristojen za odločanje o izpolnjevanju pogojev za opravljanje dejavnosti oziroma vpis v primarni register, drugo vlogo pa osebno ali po pošti krajevno pristojni izpostavi AJPES. AJPES izda obvestilo o vpisu poslovnega subjekta v poslovni register, ki je podlaga za vpis v davčni

bilo 76 % vlog za postopke za družbe in druge poslovne subjekte, 24 % pa za samostojne podjetnike. Od oddanih vlog je bilo 185.415 ali 61 % vlog oddanih od doma. Največ postopkov je bilo opravljenih v zvezi s prijavo in odjavo iz obveznih socialnih zavarovanj.

register, odprtje transakcijskega računa idr. (AJPES 2016).

Z uradnim začetkom poslovanja poslovnega subjekta iz tretje skupine je povezanih več različnih postopkov, ki jih poslovni subjekt ne more opraviti naenkrat na enem mestu. Poslovni subjekt mora poleg vpisov v ustrezna registra poskrbeti tudi za vpis v davčni register, prijavo v obvezna zavarovanja in pridobitev različnih dovoljenj. Celotni proces ustanavljanja lahko traja dlje od ustanovitve drugih poslovnih subjektov med drugim že zaradi tega, ker prihaja med vpisom poslovnega subjekta v primarni in oddajo vloge za vpis v poslovni register do različno dolgega časovnega zamika.

S številnejšimi in časovno zamudnimi postopki so povezani tudi višji stroški. Predvsem stroški pristojnih registrskih organov so povezani ne samo z vpisi poslovnih subjektov in z njimi povezanimi postopki, ampak tudi z upravljanjem registrov, npr. vzdrževanjem in nadgradnjami informacijskih sistemov idr.

Vpisi poslovnih subjektov so povezani z (ročnim) vnašanjem podatkov v ustrezne primarne registre in poslovni register, ki je izpostavljeno možnim napakam in posledični neskladnosti podatkov v enem in drugem registru. K neskladnosti podatkov lahko prispevajo tudi poslovni subjekti z nepravočasnim sporočanjem ali celo nesporočanjem sprememb podatkov, ki se vodijo v registrih. Slednje do določene mere rešujejo določbe ZPRS-1 (npr. v 18. členu), ki dajejo upravljavcu registra podlago za spreminjanje podatkov o poslovnem subjektu, ki jih sam določa ali pridobi od registrskega organa, po uradni dolžnosti, določbe drugega odstavka 8. člena ZPRS-1, ki določajo obveznost posredovanja podatkov pristojnih institucij iz svojih uradnih registrov in evidenc ter določbe tretjega odstavka 11. člena ZPRS-1 v zvezi s samodejnim prevzemanjem sprememb podatkov iz Centralnega registra prebivalstva.

12.3.4 Poslovni subjekti, ki se vpisujejo v poslovni register

V skladu z 2. členom ZPRS-1 so poslovni subjekti pravne osebe, samostojni podjetniki in druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane dejavnosti, ali s predpisom ali z aktom o ustanovitvi določene dejavnosti.

Pravne osebe⁶⁶ so po Pavčniku (2007, 174) pravni subjekti, določene družbene tvorbe, »ki jim

⁶⁶ Rimskopravno izročilo razlikuje zlasti med korporacijami ali združenji oseb in ustanovami. Razširjena je tudi delitev pravnih oseb na osebe javnega in osebe zasebnega prava. Pravne osebe javnega prava imajo oblastna upravičenja, izvajajo javne naloge, javno dejavnost ali javno službo in delujejo v javnem interesu, zato se tudi ustanavljajo z zakonom ali s kakim drugim državnopravnim aktom. Mednje sodijo javnopravna krajevna združenja (država, občine), javnopravna osebna in interesna združenja (poklicne in gospodarske zbornice), zavodi, javni

veljavni pravni red priznava, da imajo to kakovost«. Gre za združenja ljudi, najrazličnejše stvarne substrate, ki služijo določenemu namenu, ali druge enote, ki zajemajo tako ljudi kot stvarni substrat. Prave osebe so nosilke pravic in dolžnosti v pravnih razmerjih.

Samostojni podjetniki na drugi strani so fizične osebe, ki na trgu samostojno opravljajo pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja (3. člen ZGD-1).

V poslovni register se vpisujejo tudi druge fizične osebe, za katere je značilno, da opravljajo različne registrirane dejavnosti, ali s predpisom ali z aktom o ustanovitvi določene dejavnosti.

Med poslovnimi subjekti, ki se vpisujejo v poslovni register, so tudi taki, ki glede na opredelitev poslovnih subjektov vanj ne bi sodili. Takšne so agrarne skupnosti, ki so v 2. členu Zakona o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic⁶⁷ (v nadaljevanju ZPVAS) opredeljene kot skupnosti fizičnih in pravnih oseb na podlagi pogodbe, ki imajo skupne pravice, dolžnosti in obveznosti, določene z zakonom in pravili agrarne skupnosti. ZPVAS izrecno določa, da agrarne skupnosti niso pravne osebe. Ne glede na navedeno je bilo v poslovnem registru po podatkih AJ PES (2016) konec leta 2015 vpisanih 391 agrarnih, pašnih in vaških skupnosti.

V poslovni register se vpisujejo tudi poslovni subjekti, kot je vlada, ministrstva, vladne službe, upravne enote idr., ki niso pravne osebe. Vlada je v skladu s 1. členom Zakona o Vladi Republike Slovenije⁶⁸ (v nadaljevanju ZVRS) organ izvršilne oblasti in najvišji organ državne uprave Republike Slovenije, ki usmerja državno upravo prek ministrov (5. člen ZVRS) in zastopa Republiko Slovenijo kot pravno osebo, če glede posameznih zadev s posebnim zakonom ni določeno drugače (7. člen ZVRS). Tudi ministrstva, ki se ustanovijo za opravljanje upravnih nalog na enem ali več upravnih področjih (14. člen Zakona o državni upravi⁶⁹ (ZDU-1)), in upravne enote niso pravne osebe (Višje sodišče v Ljubljani 2008; Višje sodišče, Delovno-socialni oddelek 2001).

zavodi, javna podjetja, premoženjski subjekti, ki jih ustanavljajo javnopravni subjekti in imajo javni namen (javni skladi) idr. Na drugi strani je za dejavnost pravne osebe zasebnega prava značilno, da temelji na avtonomiji volje. Ustanavljajo se z zasebnopravnimi akti in v pravno dovoljenih mejah uresničujejo zasebne interese. Primeri pravnih oseb zasebnega prava so društva, zadruga, družbe, zasebni zavodi in ustanove (Pavčnik 2007, 178, 180–181).

⁶⁷ Ur. l. RS 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 56/99, 72/00, 87/11, 14/15-ZUUJFO in 74/15-ZAgrS.

⁶⁸ Ur. l. RS 24/05-UPB, 109/08, 38/10-ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13-ZDU-1G in 65/14.

⁶⁹ Ur. l. RS 113/05-UPB, 89/07-odl. US, 126/07-ZUP-E, 48/09, 8/10-ZUP-G, 8/12-ZVRS-F, 21/12, 47/13, 12/14 in 90/14.

12.3.5 Javnost podatkov poslovnega registra

Poslovni register je v skladu z 2. členom ZPRS-1 osrednja baza podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem na območju Republike Slovenije, ki opravljajo pridobitno ali nepridobitno dejavnost, o njihovih delih in o podružnicah tujih podjetij. O posameznem poslovnem subjektu se obdelujejo podatki, ki so opredeljeni v 8. členu ZPRS-1.

Podatki se vpisujejo v poslovni register za zagotavljanje varnosti pravnega prometa, za statistične, raziskovalne, pa tudi davčne namene. Z namenom zagotavljanja varnosti pravnega prometa se obdelujejo podatki, kot je npr. matična in davčna številka, firma ali ime poslovnega subjekta, pravno-organizacijska oblika, sedež in poslovni naslov, kontaktni podatki, podatki o ustanoviteljih in zastopnikih, številka bančnega računa, datum vpisa in izbrisa. Zlasti za statistične in raziskovalne namene se vodijo in obdelujejo podatki, npr. o glavni in drugih dejavnostih, institucionalnemu sektorju, upravni enoti, velikosti in vrsti lastnine ter drugi podatki poslovnega registra.

Vpogled v javne podatke poslovnega registra se zagotavlja neposredno ali prek spletne strani AJPES v obliki uradnega izpisa ali z izborom javnih podatkov v papirni ali elektronski obliki (22. člen ZPRS-1). AJPES zagotavlja tudi podatke za ponovno uporabo⁷⁰ (AJPES 2016). Javni podatki so vsi podatki poslovnega registra, razen osebnih podatkov (2. člen ZPRS-1).

Izpis javnih podatkov poslovnega registra je mogoče pridobiti v obliki elektronsko podpisane izpiska v pdf obliki s spletne aplikacije ePRS ali z izdajo potrjenega obvestila na izpostavah AJPES (AJPES 2016).

Prek spletne strani AJPES se zagotavlja vpogled v podatke o posameznem poslovnem subjektu v poslovnem registru in podatke, v katerem poslovnem subjektu je določena oseba zastopnik, član organa nadzora ali ustanovitelj (22. člen ZPRS-1; 48. člen ZSReg).

V prvem primeru se do podatkov dostopa z vpisom iskalnih pogojev v eno ali več polj oziroma z izbiro iskalnega pogoja v poljih s spustnim menijem. Iskalni pogoj je lahko podatek, kot je npr. matična ali davčna številka, firma, ulica, številka, naselje, del podatka (npr. beseda) ali zgolj začetek besede (AJPES 2016) (glej Sliko 12.1).

⁷⁰ Ponovna uporaba informacij (podatkov) javnega značaja pomeni v skladu z 2. členom Tarife nadomestil za ponovno uporabo informacij javnega značaja Poslovnega registra Slovenije (v nadaljevanju Tarifa) uporabo informacij (podatkov) s strani fizičnih ali pravnih oseb za pridobitne ali nepridobitne namene, razen za prvotni namen v okviru javne naloge, zaradi katerega so bile informacije (podatki) izdelane.

Slika 12.1: Iskanje po poslovnih subjektih poslovnega registra

ePRS - POSLOVNI REGISTER SLOVENIJE

Podatki so dostopni z vpisom iskalnih pogojev v eno ali več polj oziroma z izbiro iskalnega pogoja v poljih s spustnim menijem. Iskalni pogoj je lahko: podatek, del podatka (beseda), začetek besede.

VNOS ISKALNIH POGOJEV

Matična številka:

Davčna številka:

Firma ali skrajšana firma:

Išči po zgodovinskih imenih* Iskanje tudi po delih poslovnih subjektov

Ulica, hišna številka:

Naselje:

Občina:

Poštna številka:

Dejavnost SKD:

Oblika**:

Status:

prikaži zadetkov na stran

Izbira možnosti »išči podrobneje« omogoča iskanje po katerem koli delu naziva firme. V tem primeru je iskanje počasnejše.

* Če je izbrana ta opcija, bo iskalnik iskal tudi po zgodovinskih imenih firm. Poslovni register Slovenije je primarni register za samostojne podjetnike od 1.7.2005 dalje, za subjekte vpisa v sodni register pa od 1.2.2008 dalje. Zgodovinska imena v obdobju pred navedenima datumoma zato niso nujno usklajena s podatki v takratnih primarnih registrih.

** Iskanje je mogoče samo po obstoječih pravnoorganizacijskih oblikah.

Vir: AJPES (2016).

V drugem primeru se iskanje zagotavlja po fizičnih ali pravnih osebah. Iskanje pri fizičnih osebah je možno z uporabo kombinacije osebnega imena ter EMŠO, kombinacije osebnega imena ter davčne številke ali kombinacije osebnega imena ter naslova prebivališča, vpisanega v poslovni register, pri pravnih osebah pa z uporabo firme, imena, matične ali davčne številke. Iskanje je omejeno na poslovne subjekte, ki se vpisujejo na podlagi ZSReg, samostojne podjetnike in druge fizične osebe, ki opravljajo pridobitno dejavnost (glej Sliko 12.2).

Slika 12.2: Iskanje po zastopnikih, članih organov nadzora in ustanoviteljih

ePRS - POSLOVNI REGISTER SLOVENIJE - ISKANJE PO OSEBAH

Vpogled v podatke, v kateri enoti poslovnega registra je določena oseba ustanovitelj oziroma družbenik, zastopnik in član organa nadzora je omogočen na podlagi vnosa ustreznih iskalnih pogojev. Pri fizičnih osebah je dostop do podatkov omogočen na podlagi vnosa kombinacije osebnega imena ter EMŠO oziroma osebnega imena in davčne številke oziroma osebnega imena ter naslova prebivališča vpisanega v poslovni register, pri pravnih osebah pa z uporabo imena oz. firme, matične ali davčne številke.

VNOS ISKALNIH POGOJEV

Iskanje po fizičnih osebah

Iskanje po:

Ime:

Priimek:

Vrsta identifikatorja:

EMŠO:

Iskanje po pravnih osebah

Iskanje po:

Firma:

Matična številka:

Davčna številka:

Vir: AJPES (2016).

Javne podatke poslovnega registra lahko uporablja vsaka pravna ali fizična oseba. Podatki poslovnega registra se lahko uporabljajo za statistične ali druge namene (2. člen ZPRS-1).

12.3.5.1 Druge storitve na spletni strani AJPES

Spletna stran AJPES ponuja uporabnikom tudi nekatere druge storitve.

Aplikacija za kontrolo fantazijskega imena ali firme pravnim in fizičnim osebam pomaga pri določitvi ustreznega imena ali firme (glej Sliko 12.3).

Slika 12.3: Kontrola fantazijskega imena ali firme na spletni strani AJPES

Vir: AJPES (2016).

Slednje je pomembno, saj se mora ime ali firma poslovnega subjekta razlikovati od imena ali firme drugega poslovnega subjekta. V skladu s 13. členom ZGD-1 sestavine firme ne smejo biti take, da bi utegnile priti do zamenjave s firmo ali znakom razlikovanja druge osebe, oziroma da bi spravljale ali utegnile spraviti v zmoto glede vrste ali obsega poslovanja. Registrski organ zavrne vsakršen predlog za vpis firme, ki se ne razlikuje jasno od že registriranih firm ali imen drugih subjektov (23. člen ZGD-1).

Aplikacija za javno objavo letnih poročil (JOLP) omogoča uporabnikom javni dostop do objavljenih letnih poročil družb, zadrug, samostojnih podjetnikov, pravnih oseb javnega prava (npr. javnih zavodov, javnih agencij), drugih uporabnikov enotnega kontnega načrta (npr. ministrstev in organov v sestavi, vladnih služb, občin, krajevnih skupnosti, sodišč), nepridobitnih organizacij - pravnih oseb zasebnega prava (npr. ustanov, političnih strank, sindikatov), in društev (glej Sliko 12.4).

Slika 12.4: Javni dostop do objavljenih letnih poročil

Vir: AJPES (2016).

Preko spletni strani AJPES je možen tudi vpogled v različne javne objave, npr. v:

1. zbirko listin in sklepe o vpisih v poslovni in sodni register,
2. objave procesnih dejanj, vpisnik zadev in seznam upraviteljev v postopkih zaradi insolventnosti,
3. objavljene podatke in sporočila po ZGD-1 in
4. objavljena vabila k dajanju ponudb v postopku notarske prodaje nepremičnin v skladu z Zakonom o finančnih zavarovanjih⁷¹ (ZFZ) (AJPES 2016).

12.3.5.2 Nadomestilo za dostop do javnih podatkov poslovnega registra

Dostop do javnih podatkov poslovnega registra je brezplačen z izjemo podatkov za ponovno uporabo, ki se plača v skladu s Tarifo. Višina nadomestila za ponovno uporabo je določena na podlagi obsega in nabora podatkov ter pogostnosti prevzemanja posodobljenih podatkov (6. člen Tarife).

AJPES zagotavlja tudi izdajo potrjenega izpiska in izpisa listin iz sodnega registra. Pri tem je v skladu s 46. členom Uredbe o sodnem registru⁷² upravičen do nadomestila v višini, kot je določena za sodno takso za izpis s tarifo, ki ureja sodne takse.

12.3.6 Varstvo osebnih podatkov v poslovnem registru

ZPRS-1 ne opredeli, kateri podatek je osebni podatek, ampak napotuje na posebni zakon, ki določa osebne podatke. Izjemi sta davčna številka in naslov prebivališča fizične osebe, ki postane poslovni subjekt, za katera ZPRS-1 določa, da z vpisom poslovnega subjekta v poslovni register postaneta javna podatka (2. člen ZPRS-1).

Temeljni zakon o osebnih podatkih v Republiki Sloveniji je Zakon o varstvu osebnih podatkov⁷³ (v nadaljevanju ZVOP-1), ki osebni podatek opredeljuje kot katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri je izražen. Posameznik je določena ali določljiva fizična oseba, na katero se nanaša osebni podatek. Fizična oseba je določljiva, če se jo lahko neposredno ali posredno identificira, predvsem s sklicevanjem na identifikacijsko številko ali na enega ali več dejavnikov, ki so značilni za njeno fizično, fiziološko, duševno, ekonomsko, kulturno ali družbeno identiteto, pri čemer način identifikacije ne povzroča velikih stroškov, nesorazmerno velikega napora ali ne zahteva veliko časa (6. člen ZVOP-1).

Opredelitev in obdelava osebnih podatkov v poslovnem registru odpira nekatera pravno-sistemska

⁷¹ Ur. l. RS 67/11-UPB, 82/13 in 90/15-odl. US.

⁷² Ur. l. RS 49/07, 98/07, 13/08, 49/09-ZSReg-E in 54/15.

⁷³ Ur. l. RS 94/07-UPB.

vprašanja skladnosti ZPRS-1 z ZVOP-1, ki bodo predstavljena v nadaljevanju. Kljub pomislekom pa določbe ZPRS-1 o osebnih podatkih še niso bile predmet presoje Ustavnega sodišča Republike Slovenije.

Zakonodajno-pravna služba Državnega zbora Republike Slovenije (v nadaljevanju ZPS) je ob sprejemanju ZPRS-1 leta 2006 izpostavila vprašanje utemeljenosti tako podrobnega zajemanja podatkov v poslovnem registru glede na njegov namen. Vpis poslovnih subjektov v poslovni register ima v večini primerov le obvestilni učinek in ne utemeljuje potrebe po podrobnem zajemanju podatkov. Nadalje je zajemanje podatkov, kot sta npr. EMŠO in davčna številka, ki omogočajo popolno identifikacijo posameznika, po ustavnopravni presoji nepotrebno. Tudi sama uporaba EMŠO za evidenco, ki služi poslovnim namenom, bi lahko bila problematična, ker gre za temeljni osebni podatek, ki opredeljuje fizično osebo, in zato zasluži posebno varstvo. Poleg tega dobi vsaka fizična oseba, ki opravlja dejavnost, z vpisom v poslovni register svojo matično številko, ki jo enolično označuje, in s katero fizična oseba nastopa v pravnem prometu (Državni zbor Republike Slovenije 2006). Zakonodajalec je ne glede na opozorila ZPS pritrdil stališču vlade kot predlagateljice, da je povezovanje tovrstnih podatkov potrebno za poslovne namene (Državni zbor Republike Slovenije 2014b).

ZPS je izpostavila tudi neopredeljen »drug« namen uporabe podatkov poslovnega registra v 2. členu v povezavi z 21. členom ZPRS-1, iz česar bi bilo mogoče zaključiti, da je dovoljeno osebne podatke uporabiti za vsakršen namen. Opozorila je na odločitev⁷⁴ Ustavnega sodišča Republike Slovenije iz leta 2005, ki je zavzelo stališče, da je neskladno z Ustavo Republike Slovenije⁷⁵ (v nadaljevanju URS), kadar zakon ne določa namena uporabe podatkov in bi se lahko objavljeni podatki posledično uporabljali za kakršenkoli namen (Državni zbor Republike Slovenije 2006). Po drugi strani je Ustavno sodišče Republike Slovenije v novejši odločitvi iz leta 2007 že presojalo skladnost »nedefiniranega« namena v primeru »večnamenske« zbirke podatkov o nepremičninah v Republiki Slovenije iz prvega odstavka 96. člena Zakona o evidentiranju nepremičnin⁷⁶ (ZEN) z 38. členom URS in ocenilo, da ni sporno, če so naknadno določeni nameni uporabe podatkov takšni, da ne nasprotujejo prvotno določenemu namenu njihovega zbiranja. Prav tako iz 38. člena URS ne izhaja zahteva, da bi morali biti vsi nameni uporabe podatkov določeni v enem samem zakonu (Ustavno sodišče Republike Slovenije 2007, 6).

⁷⁴ Ustavno sodišče Republike Slovenije. *Odločba*. U-I-298/04. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US25188> (20. februar 2016).

⁷⁵ Ur. l. RS 33/91-I, 42/97-UZS68, 66/00-UZ80, 24/03-UZ3a, 47, 68, 69/04-UZ14, 69/04-UZ43, 69/04-UZ50, 68/06-UZ121,140,143, 47/13-UZ148 in 47/13-UZ90,97,99.

⁷⁶ Ur. l. RS 47/06, 65/07-odl. US in 79/12-odl. US.

Pomislike glede poseganja v ustavno varovano kategorijo osebnih podatkov, predvsem v zvezi z njihovim zajemanjem, obdelavo in javno objavo, je ZPS ponovno izpostavila pri sprejemanju ZPRS-1A, ki je določil samodejno pridobivanje sprememb osebnih podatkov o fizičnih osebah, ki se vodijo v poslovnem registru, iz Centralnega registra prebivalstva, in sicer z uporabo EMŠO, kot povezovalnega znaka. Predlagatelj je želel z uveljavitvijo tekočega in samodejnega prevzemanja sprememb osebnih podatkov v Centralnem registru prebivalstva zagotoviti točnost osebnih podatkov v poslovnem registru (Državni zbor Republike Slovenije 2014a, 16). Takšen način povezovanja oziroma pridobivanja podatkov iz obstoječih zbirk je v skladu s 84. členom ZVOP-1 sicer dopusten, vendar le v najmanjšem potrebnem obsegu, pri tem pa ni dopustno zajemanje istih podatkov iz več obstoječih zbirk (Ustavno sodišče Republike Slovenije 2007, 9). Po mnenju Ustavnega sodišča Republike Slovenije (2007, 10) je povezovanje javnopravnih evidenc celo ena od osnovnih zahtev sodobne informacijske družbe in zato neizogibno nujno. Namen povezovanja je »v ekonomičnosti in racionalizaciji postopkov obdelave podatkov in postopkov, ki se izvajajo na podlagi takšnih podatkov oziroma ob njihovi uporabi« (Ustavno sodišče Republike Slovenije 2007, 10).

ZPS je poleg tega opozorila, da bi moral ZPRS-1 določati osebne podatke, ki se povezujejo, in namen povezovanja kot enega od namenov obdelave (Državni zbor Republike Slovenije 2014b, 5). Tudi po mnenju Ustavnega sodišča Republike Slovenije (2007, 5) je poseg v zasebnost posameznika

dopusten, če je v zakonu določno opredeljeno, kateri podatki se smejo zbirati in obdelovati, za kakšen namen jih je dovoljeno uporabiti in če je predviden nadzor nad zbiranjem, obdelovanjem in uporabo ter varstvo tajnosti zbranih osebnih podatkov. Namen zbiranja osebnih podatkov mora biti ustavno dopusten. Zbirati se smejo le podatki, ki so primerni in nujno potrebni za uresničitev zakonsko opredeljenega namena.

V zvezi s predlagano javno objavo sklepov AJ PES o vpisu poslovnega subjekta v poslovni register, vpisu spremembe podatkov o poslovnem subjektu in izbrisu poslovnega subjekta iz poslovnega registra na način, da se prekrijejo osebni podatki, je ZPS opozorila, da bi moral zakon določiti, kateri osebni podatki naj se prekrijejo. Izpostavila je osebno ime fizične osebe, ki opravlja dejavnost, ki je (lahko) istočasno osebni in javni podatek (Državni zbor Republike Slovenije 2014b, 6). Kar zadeva omenjenih podatkov je Ustavno sodišče Republike Slovenije (2005, 3) postavilo ločnico med osebnimi podatki posameznikov, ki uživajo posebno varstvo, ter podatki pravnih oseb in oseb civilnega prava, ki takšnega varstva ne uživajo. Pri tem je povedalo, da vsakega podatka o posamezniku še ni mogoče šteti za pravno varovani osebni podatek (Ustavno sodišče Republike

Slovenije 2007, 7). Osebni podatek, npr. ime in priimek, premoženjsko stanje idr., po mnenju Ustavnega sodišča Republike Slovenije (2007, 8) ne more biti varovan zgolj zaradi samega sebe, temveč zato, »ker je iz njega mogoče razbrati takšne osebne in druge značilnosti določene osebe, katerih posredovanje drugim ljudem ali javnosti (objava ipd.) lahko tej osebi neupravičeno škodujejo v njenem zasebnem ali javnem življenju«.

ZPRS-1A je omogočil tudi iskanje po fizičnih ali pravnih osebah, tj. v katerih poslovnih subjektih je določena oseba zastopnik ali ustanovitelj. Vzpostavitev iskanja po posamezniku je predlagatelj utemeljil z učinkovitim uresničevanjem javnosti podatkov in krepitvijo preglednosti delovanja posameznega poslovnega subjekta, preprečevanjem korupcije in nasprotja interesov, varnostjo pravnega prometa, pravno varnostjo ter dostopom do informacij javnega značaja (Državni zbor Republike Slovenije 2014a, 14, 17). ZPS je v mnenju izrazila dvom, da namen predlagatelja ustreza ustavni zahtevi po določnem namenu. Poleg tega naj bi bilo vprašljivo, ali splošno naštevane namenov zadosti pogoju javnega interesa, ki bi moral nastopiti (in prevladati), da se dopusti obdelava osebnih podatkov in s tem odstopi od načela varstva zasebnosti. Opozorila je tudi na pomanjkljivo utemeljitev javnega interesa, ki naj bi bil dosežen z javno objavo oziroma prosto dostopnostjo osebnih podatkov poslovnih subjektov in ki bi prevladal nad ustavno varovano pravico do informacijske zasebnosti (Državni zbor Republike Slovenije 2014b, 2, 7).

Predlagatelj prav tako ni izkazal dopusten način za razkritje in povezljivost tako pridobljenih varovanih osebnih podatkov (Državni zbor Republike Slovenije 2014b, 2).

O dodani vrednosti predlagane rešitve se je spraševala tudi informacijska pooblaščenka, ki je opozorila, »da se posamezniki, ki vstopajo v sfero poslovnega delovanja, ne odpovedo pravici do zasebnosti in varstva osebnih podatkov« (Prelesnik 2014, 6).

Objava osebnega podatka, ki je postal dostopen javnosti, še ne pomeni, da je izgubil naravo osebnega podatka in da je odtlej dopustna vsakršna obdelava tega podatka. Pri objavi in nadaljnji obdelavi osebnih podatkov je namreč treba upoštevati načelo sorazmernosti iz 3. člena ZVOP-1, ki določa, da morajo biti osebni podatki, ki se obdelujejo, ustrezni in po obsegu primerni glede na namene, za katere se zbirajo in nadalje obdelujejo. Osebni podatki se morajo v javnih knjigah obdelovati na način, da je »dosežen cilj, za katerega si javna objava prizadeva«, pri čemer je treba v določenem obsegu upoštevati tudi pravico posameznikov do ohranitve zasebnosti (Prelesnik 2014, 6).

V zvezi s predlaganim iskanjem po posamezniku je informacijska pooblaščenka opozorila, da bo iskalnik omogočil razkritje ne samo manjšega števila domnevno nepoštenih zastopnikov in ustanoviteljev, ampak tudi vseh ostalih, ki poslujejo v skladu z zakonom (Prelesnik 2014, 7). Predlagana ureditev naj bi bila tudi edina te vrste v Evropi (Državni zbor Republike Slovenije 2015b).

Zakonska določba o iskanju po posamezniku ni odprla samo ustavnopravna in pravno-sistemska vprašanja, ampak tudi vprašanja demokratičnosti države, odprtosti in preglednosti širšega družbenega okolja ter posledično upravičenega pričakovanja zasebnosti na področju varstva osebnih podatkov (Kovačič 2015, 5–6). Ustavno sodišče Republike Slovenije (2000, 4) je v odločbi U-I-238/99 že leta 2000 izpostavilo izzive, ki jih informacijska tehnologija prinaša za zasebnost posameznikov. Informacijska tehnologija na eni strani bistveno olajšuje obdelavo podatkov in informacij, po drugi strani pa se z njeno vsesplošno uporabo na vseh področjih družbenega življenja povečuje tveganje, da posameznik ne bo mogel več odločati, kdaj, kako in v kakšnem obsegu bodo informacije o njem posredovane drugim. Zato URS v 38. členu prepoveduje uporabo osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja (prvi odstavek 38. člena), zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa za predmet zakonskega urejanja (drugi odstavek 38. člena) in vsakomur daje pravico, da se seznanijo z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj, v primeru njihove zlorabe pa tudi pravico do sodnega varstva (tretji odstavek 38. člena). Posegi v ustavno zagotovilo iz 38. člena URS so dopustni, če so v skladu z načelom sorazmernosti, kar pomeni, da mora biti »omejitev potrebna in nujna za doseg zasledovanega ustavno legitimnega cilja ter v sorazmerju s pomembnostjo tega cilja« (Ustavno sodišče Republike Slovenije 2000, 4). Na podlagi tretjega odstavka 15. člena URS je mogoče omejiti človekove pravice le v primerih, ki jih določa URS, ali zaradi pravic drugih.

Kovačič (2015, 5) je izpostavil pomen strojno berljivih in brezplačno dostopnih odprtih podatkov za gospodarstvo, državljanje, novinarje in javne organe. Uporaba odprtih podatkov naj bi omogočala višjo stopnjo preglednosti, saj je mogoče s pomočjo različnih informacijskih orodij iz večje količine nepreglednih podatkov izluščiti njihovo bistvo in ga predstaviti javnosti ali odločevalcem. Po njegovem mnenju so podatki o družbenikih ter članih organov vodenja in nadzora potrebni za zagotavljanje varnosti pravnega prometa v najširšem smislu in lažje ugotavljanje premoženja dolžnika s strani upnikov. Ti podatki pa so že danes javni bodisi v poslovnem registru bodisi na podlagi Zakona o dostopu do informacij javnega značaja⁷⁷ (ZDIJZ). Podatke poslovnega registra je

⁷⁷ Ur. l. RS 51/06-UPB, 117/06-ZDavP-2, 23/14, 50/14, 19/15-odl. US in 102/15.

mogoče pridobiti tudi neposredno od AJPES. Zato je glede teh podatkov upravičenost pričakovanja varstva osebnih podatkov bistveno nižja kot pri varstvu osebnih podatkov, ki niso javni (Kovačič 2015, 6–8).

Predlagatelj je potrebo po javnem razkritju podatkov, v katerih poslovnih subjektih je posameznik zastopnik ali ustanovitelj, utemeljil z več nameni, ki jih je zakonodajalec zožil⁷⁸ na varnost pravnega prometa, kar je v skladu z ustavno normo, ki prepoveduje uporabo osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja. Razloge za predlagano rešitev je utemeljil z visoko stopnjo prepletenosti lastniških – upravljaljskih, nadzornih in vodstvenih struktur v družbah in drugih poslovnih subjektih. Fizične in pravne osebe nastopajo v različnih vlogah, ki jim je zaradi hitrega spreminjanja težko slediti. Spreminjanje vlog naj bi bilo povezano z neetičnimi in nepoštenimi poslovnimi praksami in kaznivimi dejanji. Med problematičnimi poslovnimi praksami je predlagatelj izpostavil veriženje družb, slamnate družbe in ustanavljanje družb na zalogo. Posledice naj bi čutili poslovni partnerji omenjenih subjektov, delavci, država in druge osebe, ki vstopajo v delovnopravna in civilnopravna razmerja (Državni zbor Republike Slovenije 2015a, 4–5).

Možnost iskanja po posamezniku naj bi po mnenju predlagatelja prinesla več pozitivnih učinkov. Omogočila naj bi:

1. učinkovito ugotavljanje nasprotij interesov članov organov vodenja ali nadzora, prokuristov in izvršnih direktorjev delniške družbe, poslovodij, članov nadzornega sveta in prokuristov družbe z omejeno odgovornostjo in drugih,
2. zadostno informiranost o poslovanju poslovnega subjekta, obstoju povezav poslovnega subjekta z drugimi poslovnimi subjekti in vlogi upravljaljske strukture, članov organov vodenja in drugih oseb poslovnega subjekta v drugih poslovnih subjektih še pred vzpostavitvijo poslovnega odnosa, zaradi česar se bo povečalo varstvo upnikov in tretjih oseb. Učinkovito in sorazmerno varstvo upnikov in tretjih oseb je po mnenju Ustavnega sodišča Republike Slovenije (2013, 8) v jedru prava družb. »Pravni okvir varstva upnikov in tretjih oseb ter v določenih primerih tudi delničarjev, ki dosega visoko stopnjo zaupanja v poslovna razmerja in pravni promet, je temeljni pogoj za gospodarsko učinkovitost in konkurenčnost« (Ustavno sodišče Republike Slovenije (2013, 8);
3. večje upoštevanje pravnih pravil med posamezniki in poslovnimi subjekti zaradi manjše

⁷⁸ Sprejeto besedilo drugega stavka prvega odstavka 22. člena ZPRS-1 se glasi: »Upravljavca registra zaradi *varnosti pravnega prometa* omogoči iskanje in vpogled v podatke, v kateri enoti poslovnega registra je določena oseba zastopnik ali ustanovitelj«.

- anonimnosti v pravnem prometu in večjega nadzora javnosti in
4. razbremenitev registrskih sodišč (Državni zbor Republike Slovenije 2015a, 6–8).

13 Sklep

Poslovni registri in njihovi upravljavci, pravila vpisov v poslovne registre ter organi, ki te vpise izvajajo, so gojišče, ki lahko omogoča ali zavira vstop novih poslovnih subjektov, inovativnih idej, proizvodov, storitev in podjetniških pristopov na trg, ustvarjanje dodane vrednosti ter rast in razvoj gospodarstva in družbe kot celote. Države, ki so v večini primerov po svetu pristojne za vzpostavitev infrastrukture za registracijo poslovnih subjektov, lahko izbirajo med različnimi modeli, ki so v skladu s pravno tradicijo ter splošno politično in ekonomsko politiko države. Na urejanje države, vpete v konkurenčno mednarodno okolje, neizogibno vplivajo tudi sistemi poslovnih registrov in registracije poslovnih subjektov v drugih državah.

V magistrskem delu smo z uvodnim prikazom razvoja ekonomske misli na področju primerjalnih prednosti in dejavnikov konkurenčnosti opozorili na naraščajočo vlogo države, ki so jo ekonomski misleci pripisovali zagotavljanju pogojev za rast in razvoj poslovnih subjektov ter doseganju konkurenčnosti v mednarodnem okolju. Teoretična izhodišča poskušajo različne mednarodne organizacije vgraditi v sistem ekonomskih in neekonomskih kazalnikov, ki merijo konkurenčnost. Ne glede na očitne pomanjkljivosti sistemov merjenja konkurenčnosti, ki izhajajo že iz neenotnega pogleda na opredelitev konkurenčnosti, imajo ti že več kot 35 letno tradicijo. Trije najbolj uporabljeni sistemi merjenja konkurenčnosti IMD, WEF in Svetovne banke dajejo velik poudarek institucijam, infrastrukturi, splošni učinkovitosti države, poslovni zakonodaji in makroekonomskemu okolju. Dobro delujoče javne in zasebne institucije so po WEF celo ključne za ohranjanje konkurenčnosti zlasti v začetni fazi razvoja države.

V ozadju delovanja države in poslovanja poslovnih subjektov je zakonodajni okvir, sistem pravil, ki lahko omogoči boljše in učinkovitejše poslovanje poslovnih subjektov ali pa jih oteži. Pri tem ni nujno najboljše okolje z najmanj pravili. Po mnenju Svetovne banke so v ospredju države z dobrimi pravili, ki omogočajo učinkovito in pregledno poslovanje poslovnih subjektov in trgov.

Ustanovitev poslovnih subjektov je povezana s številnimi formalni postopki, ki jih je treba opraviti pred uradnim začetkom poslovanja in vključujejo različna preverjanja, pridobivanje licenc in dovoljenj, vpisovanje poslovnih subjektov in delavcev v ustrezne evidence pri pristojnih institucijah, zahteve po obveščanju itd. Ti postopki so povezani s stroški in zahtevajo čas. Tako je za ustanovitev je potrebnih do 21 postopkov, ki lahko trajajo celo 152 poslovnih dni in dosežejo do

4,6-kratnika BDP na prebivalca. V svetu se marsikje še vedno soočajo s prekomerno obremenjujočimi pravili ustanavljanja, čeprav so enostavni postopki dokazano povezani z večjim številom novo registriranih poslovnih subjektov, višjo stopnjo zaposlenosti in produktivnostjo. Tako so krajši čas in nižji stroški ustanovitve ter manj predpisanih postopkov značilni predvsem za države z višjim BDP na prebivalca.

Postopki ustanavljanja poslovnih subjektov so neločljivo povezani s poslovnimi registri. Z vpisom v poslovni register pravne osebe pridobijo pravno sposobnost, fizične osebe pa začnejo opravljati dejavnost. Z vpisom poslovni subjekti vstopijo v formalni del gospodarstva. Vpisi v poslovne registre imajo lahko oblikovalni – konstitutivni, začasni ali obvestilni – publicitetni učinek. Pomembna sta zlasti prvi, oblikovalni učinek, na podlagi katerega nastane ali preneha določena pravica ali pravno razmerje, in zadnji, obvestilni učinek, na podlagi katerega se šteje, da je vpisani podatek javno objavljen in vsakomur znan.

V poslovnih registrih se hranijo in posodablajo podatki o družbah in drugih poslovnih subjektih. Za poslovne registre, kot javne knjige, je zelo pomembno, da vsebujejo točne podatke, na katere se je v skladu s temeljnimi načeli registrskega prava mogoče zanesti. Podatke poslovnega registra uporabljajo tako poslovni partnerji vpisanih poslovnih subjektov kot tudi potrošniki, davčni, statistični in drugi organi, raziskovalci in druga javnost.

Uporaba registrov sega v fevdalizem, ko so vanje cehi vpisovali svoje člane. Sčasoma so se začeli v registre vpisovati tudi drugi. Pravno je registrsko področje prvič uredil nemški trgovinski zakonik iz leta 1861. Poslovni registri so danes razširjeni po celem svetu. Registre centralizirano upravljajo državni organi, vanje pa se najpogosteje vpisujejo družbe in samostojni podjetniki. Glavni vir financiranja predstavljajo pristojbine, ki so običajno določene na ravni, da omogočajo pokrivanje stroškov postopka. Vloge za vpis so še vedno najpogosteje v papirni obliki, ki jim sledijo vloge v elektronski obliki. Ob vpisu v poslovni register se običajno zahteva plačilo pristojbine, seznam ustanoviteljev in članov poslovodstva, akt o ustanovitvi in firma poslovnega subjekta. Za izvedbo vseh postopkov vpisa je v povprečju potrebnih 18 ur. Z vpisom poslovni subjekt pridobi enolični identifikator.

Načelo javnosti poslovnega registra se najpogosteje uresničuje s storitvami, kot je zagotavljanje podatkov o firmah poslovnih subjektov oziroma družb in iskanje po poslovnih subjektih oziroma družbah. Dostop do nekaterih storitev je možen le proti plačilu. Najpogosteje je plačljivo zagotavljanje potrdila o ustanovitvi in aktov o ustanovitvi.

Razlike med evropskim in ameriškim sistemom poslovnih registrov razen nekaterih izjem, ki jih omenjamo v nadaljevanju, niso izrazite. Sistem upravljanja je bolj raznolik v Evropi, kjer poslovne registre upravljajo ne samo državni organi, ampak tudi sodišča, gospodarske zbornice, zasebne družbe in javno-zasebna partnerstva. V Ameriki poslovne registre večinsko upravljajo državni organi. Sledijo jim gospodarske zbornice in javno-zasebna partnerstva. Poslovni registri so centralizirani, pri čemer so v Evropi dokaj prisotni tudi decentralizirani sistemi poslovnih registrov z avtonomnimi in neavtonomnimi pisarnami.

V poslovne registre se vpisujejo najpomembnejše skupine družb (osebne in kapitalske) in samostojni podjetniki, večja razlika je le med vpisi LLC, ki so pogostejše v ameriških pravnih sistemih, in nejavnimi delniškimi družbami in družbami z omejeno odgovornostjo, ki so bolj značilne za Evropo. Vloge za vpis v registre so v ameriškem pravnem okolju manj zahtevne. Najpogosteje se od predlagateljev vpisa zahteva, da v vlogi navedejo firmo poslovnega subjekta, akt o ustanovitvi in plačajo pristojbino registrskemu organu, medtem ko je v Evropi treba pogosto priložiti še seznam ustanoviteljev in članov posloводства, dokazila o istovetnosti članov posloводства in kapitalu družbe. Razlike so tudi v zahtevah glede jezika dokumentov, ki se priložijo vlogi za vpis v poslovni register. V Evropi je v slabi polovici primerov dovoljeno, da so dokumenti v tujem jeziku, če so jim priloženi overjeni prevodi v uradni – nacionalni jezik, medtem ko se v ameriškem prostoru v več kot polovici primerov zahteva, da so dokumenti samo v uradnem jeziku države. V Evropi je samo 16 % takšnih registrov. Veliko je namreč registrov (32 % primerov), kjer je mogoče v tujem jeziku priložiti vsaj nekatere dokumente. Na Danskem in Kosovem so lahko v tujem jeziku celo vsi dokumenti. Vlogo je možno oddati v več možnih oblikah. V večini še vedno prevladujejo vloge v papirni obliki. Sledi elektronska oblika vloge, ki jo omogoča 61 % evropskih poslovnih registrov in 36 % ameriških. Vlogi v obliki slike in podatkov sta manj pogosti, še zlasti to velja za Ameriko. Postopek ustanovitve je v celoti v elektronski obliki v 34 % primerov tako na področju Evrope kot tudi v Ameriki. Razlike se pojavljajo pri elektronskem preverjanju identitete vlagateljev. V Evropi je za preverjanje identitete določena uporaba elektronskega certifikata, medtem ko v Ameriki elektronsko preverjanje identitete ni razširjeno zaradi zakonodaje, ki predložitev lažnih podatkov šteje za kaznivo dejanje.

Poslovni registri po Evropi in Ameriki se financirajo iz dveh virov: s pristojbinami predlagateljev vpisov in javnimi sredstvi, pri čemer so najpogostejši vir z nekaj več kot 50 % pristojbine. Pri določanju višine prevladuje stroškovni pristop, ki omogoča pokritje stroškov postopka. Tako v Evropi kot tudi v Ameriki je značilno, da so stroški ustanovitve višji, kadar se poslovni registri financirajo iz javnih sredstev. Razlika je izrazitejša v Ameriki, kjer so povprečni stroški 37 eurov

višji. Primerjava med stroški ustanovitve v Evropi in Ameriki pokaže, da je ustanovitev cenejša v Evropi. Pri financiranju z javnimi sredstvi je razlika 17 eurov v korist Evrope, pri financiranju s pristojbinami pa 13 eurov.

Poslovni registri v Evropi in Ameriki so javne knjige. Javnost podatkov in informacij se zagotavlja na različne načine, med katerimi so običajne storitve, ki jih nudijo spletne strani upravljavcev registrov. Ponudba storitev je raznovrstnejša v Evropi. Ameriški in evropski poslovni registri najpogosteje omogočajo iskanje po poslovnih subjektih oziroma družbah, podatke o firmi poslovnega subjekta oziroma družbe, potrdila o ustanovitvi, objave aktov o ustanovitvi, podatke o zgodovini poslovnega subjekta oziroma družbe in iskanje podatkov o zastopnikih poslovnega subjekta oziroma družbe. Posebnost evropskega prostora je zagotavljanje podatkov o postopkih insolventnosti in ekonomskih oziroma dejanskih lastnikih. Nekatero od omenjenih storitev so na voljo le proti plačilu. V Evropi so proti plačilu največkrat dostopne objave aktov o ustanovitvi, v Ameriki pa potrdila o ustanovitvi.

Ureditev, namen in pomen poslovnih registrov v Sloveniji in ZDA sledijo predstavljenim značilnostim poslovnih registrov v Evropi in Ameriki.

Poslovni register Slovenije je javna knjiga, centralizirana elektronska baza podatkov, namenjena vpisu vseh poslovnih subjektov s sedežem v Republiki Sloveniji, njihovih delov in podružnic tujih podjetij. V poslovni register se v skladu z načelom obveznosti vpisa vpisujejo pravne osebe, npr. kapitalske in osebne družbe, zavodi, zadruga, skladi, agencije, zbornice, pa tudi fizične osebe, ki opravljajo dejavnost na trgu, npr. samostojni podjetniki, odvetniki, detektivi, notarji, ribiči, športniki, zdravniki idr. Upravljavec poslovnega registra je AJPES, javna agencija, ki jo je ustanovila Republika Slovenija. V poslovni register je bilo konec leta 2015 vpisanih več kot 202.000 poslovnih subjektov. Vpis v poslovni register je brezplačen.

Poslovni register Slovenije urejajo ZPRS-1 in podzakonski akti, ki so zasnovani na temeljnih načelih registrskega prava: na načelu obveznosti vpisa, ažurnosti in javnosti vpisa, publicitetnem načelu in načelu zaupanja. Normativni okvir so sooblikovale tudi evropske direktive in uredbe. Evropske direktive so harmonizirale podatke o družbah in njihovih podružnicah, ki se vodijo v poslovnih registrih držav članic EU, ter dostop do teh podatkov s strani tretjih oseb. Države članice so morale zagotoviti mehanizme za preprečevanje neskladij med shranjenimi podatki v poslovnih registrih in objavljenimi podatki ter omogočiti vpis vseh dokumentov in podatkov v poslovni register tudi v elektronski obliki. Z vzpostavitvijo enotnega trga EU so poslovni registri postali tudi pomemben vir informacij o poslovnih subjektih za statistične namene.

Normativni okvir za delovanje poslovnega registra Slovenije je bil v času samostojnosti Slovenije celovito prenovljen dvakrat: leta 1995, ko je bil sprejet prvi zakon o poslovnem registru, in leta 2006 s sprejemom ZPRS-1. Na podlagi prvega zakona je bil leta 1997 vzpostavljen poslovni register, medtem ko je bilo z ZPRS-1 urejeno elektronsko poslovanje med registrskimi organi in AJPES kot tudi med poslovnimi subjekti, uporabniki storitev in AJPES, določen postopek vpisa samostojnih podjetnikov v poslovni register in vzpostavljena evidenca digitalnih potrdil zakonitih zastopnikov, ki je zakonitim zastopnikom omogočila prijavo digitalnih potrdil za poslovanje z vsemi storitvami e-uprave. Spremembe poslovnega registra in postopkov vpisov v poslovni register so potekale v sklopu celovite prenove registrske zakonodaje, prava družb in drugih povezanih področij. S prenovo je bil med drugim vzpostavljen sistem VEM z mrežo točk VEM in informacijskim sistemom e-VEM, ki je olajšal, predvsem pa bistveno skrajšal postopke vpisov družb in samostojnih podjetnikov v sodni oziroma poslovni register. Za poslovni register in AJPES je bila v tem okviru pomembna odločitev, na podlagi katere je postala podatkovna baza sodnega registra del poslovnega registra, AJPES pa njen upravljavec.

Sistem VEM in poslovni register kot celota sledita merilom institucionalne učinkovitosti poslovnih registrov Svetovne banke: poslovni register kot elektronska zbirka podatkov, sistem VEM pa kot celota postopkov in informacijskih rešitev, ki zagotavlja, da samostojni podjetniki in družbe na enem mestu oddajo vloge za ustrezne vpise v registre in druge postopke, ki so potrebni za začetek poslovanja.

Sistem VEM je bil kot primer dobre prakse omogočanja boljšega poslovnega okolja v Sloveniji prepoznan tudi v širšem mednarodnem okolju z nagrado Organizacije Združenih narodov za poslovno odličnost na področju javne uprave in napredovanjem Sloveniji na lestvici enostavnosti poslovanja Svetovne banke.

V ZDA za razliko od Slovenije ne obstaja poslovni register na federalni ravni, urejanje je v skladu z zveznim sistemom prava družb in doktrino notranjih zadev v pristojnosti zveznih držav. Vsaka od 50. zveznih držav in Okrožje Kolumbija ima svoj centralni poslovni register, ki navadno deluje v okviru urada državnega sekretarja zvezne države. Zvezne države pa si prizadevajo ustvariti takšen normativni okvir in poslovno okolje, ki bi pritegnila kar največ poslovnih subjektov k vpisu v njihove poslovne registre in posledično prinesla davčne prihodke. Gre za tekmovanje med zveznimi državami na področju prava družb, ki je v teoriji znano pod pojmom normativna konkurenca. Zmago v normativni konkurenci si je glede na rezultate priborila zvezna država Delaware. Država ima monopolni položaj pri ustanavljanju družb, ki poslujejo v drugih zveznih državah, poleg tega je

v njej ustanovljenih več kot polovica javnih družb.

Poslovni register zvezne države Delaware upravlja Oddelek za družbe, ki obravnava vloge, upravlja uradne evidence družb in drugih poslovnih subjektov, načrtuje in pobira pristojbine idr. Pri svojem delu uporablja najsodobnejšo računalniško tehnologijo. Prek spletne strani zagotavlja dostop do različnih storitev in informacij, vključno z obrazci in zakonodajo. Storitve oddelka so plačljive. S pobranimi pristojbinami se financira delovanje oddelka, ki je zelo uspešno.

V poslovni register je bilo konec leta 2014 vpisanih skoraj 1,15 milijona poslovnih subjektov, med katerimi so prevladovale družbe z omejeno odgovornostjo, korporacije in obvezni skladi. Za ustanovitev je treba izbrati pravno-organizacijsko obliko, imenovati registriranega zastopnika, rezervirati firmo, pripraviti akt o ustanovitvi in posredovati vlogo za vpis poslovnega subjekta v poslovni register. Pri tem so vsi potrebni obrazci na voljo na spletni strani Oddelka za družbe v obliki, ki omogoča neposredno vpisovanje. Oddelek sprejema dokumente tudi v tujem jeziku, vendar jim morajo biti priloženi overjeni prevodi. Pristojbina, ki znaša za registracijo družbe z omejeno odgovornostjo 90 eurov, mora biti plačana ob predložitvi vloge.

Poslovna registra v zvezni državi Delaware in Sloveniji sledita osnovnim načelom registrskega prava, kljub temu pa so razlike med njima v ureditvi, delovanju in storitvah, ki jih nudita, tolikšne, da ne moremo v celoti potrditi zastavljene hipoteze. Poslovna registra se razlikujeta zlasti glede poslovnih subjektov, ki se vpisujejo vanju, virov financiranja, pristojnosti za odločanje o izpolnjevanju pogojev za vpis, organizacije in delovanja upravljavcev poslovnih registrov, javne dostopnosti podatkov o poslovnih subjektih ter vpetosti v nadsacionalne povezave.

Deset let po zadnji celoviti prenovi registrske zakonodaje je Slovenija pred novimi izzivi na tem področju, ki jih v prvi vrsti narekujejo izkušnje pri izvajanju trenutno veljavnega normativnega okvira, razvoj na drugih, s poslovnim registrom povezanih področjih in projekti na evropski ravni, usmerjeni v nadaljnje poglobljanje skupnega trga EU.

V razmislek se ponuja vprašanje, povezano z definicijo poslovnega registra in posledično upravičenostjo nekaterih, danes vpisanih poslovnih subjektov, kot so npr. agrarne skupnosti, ministrstva, vladne službe, upravne enote in drugi organi, ki niso pravne ali fizične osebe, za katere je določena obveznost vpisa v poslovni register.

Drugo večje področje, ki bi mu lahko namenili večjo pozornost, so vpisi poslovnih subjektov, ki se v poslovni register vpišejo po vpisu v primarni register. Podatki o teh poslovnih subjektih se vodijo v dveh registrih. V skladu s posebno statusno zakonodajo se poslovni subjekti najprej vpišejo v

primarni register, evidenco, razvid ali imenik, po vpisu v primarni register pa z novo vlogo še v poslovni register. Vlogi obravnavata različna registrska organa. O vsaki vlogi je običajno treba odločiti, izdati ustrezen akt in podatke o poslovnem subjektu vnesti v zbirko podatkov. Vloge in priložene dokumente je treba hraniti v skladu z določbami predpisov, ki urejajo hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva. Zbirke podatkov je treba vzdrževati in posodablјati, kar je lahko povezano s kadrovskimi in finančnimi vložki. Vpis poslovnih subjektov v primarni in poslovni register ni sočasen, ampak se lahko izvrši z nekaj dnevnim zamikom. Zaradi sprememb podatkov in drugih okoliščin, ki se zgodijo med vpisom v primarni register in posredovanjem vloge za vpis v poslovni register ter napak pri ročnem vnašanju podatkov v registra, so lahko v registra vpisani različni istovrstni podatki. Opisane postopke bi lahko optimizirali, če bi določili, da se vsi podatki, ki so potrebni za vpise v različne registre in evidence, zajemajo samo enkrat, tj. ob predložitvi vloge registrskemu organu, ki odloča o izpolnjevanju pogojev za opravljanje dejavnosti oziroma vpis v primarni register. Vpisu poslovnega subjekta v primarni register bi na podlagi podatkov in odločbe registrskega organa sledil še vpis v poslovni register. Postopek bi bil za poslovni subjekt manj administrativno obremenjujoč, hitrejši in stroškovno učinkovitejši. Alternativno bi bilo postopke vpisov smiselno po vzoru sistema VEM navezati na že obstoječ informacijski sistem e-VEM oziroma drugo informacijsko platformo s podobnimi funkcionalnostmi, kot jih ima informacijski sistem e-VEM. Informacijski sistem bi omogočil pripravo elektronskih vlog, ki bi upoštevale vse specifične vpisov posameznih skupin poslovnih subjektov, oddajo vlog v reševanje registrskim organom, po vpisu v primarni register pa še elektronsko posredovanje podatkov in odločitve registrskega organa AJPES za vpis poslovnega subjekta v poslovni register.

Tretje področje, ki bi morda zaslužil pozornost, je vprašanje ustreznosti varstva osebnih podatkov, ki se vodijo in obdelujejo v poslovnem registru ter javno razkrivajo. V poslovnem registru se vodi, obdeluje in povezuje velika količina osebnih podatkov. Vprašanje ustreznosti določb ZPRS-1 o varstvu osebnih podatkov, kot ustavne kategorije, sicer še nikoli ni bilo predmet ustavne presoje, kljub temu pa obstaja glede določb kar nekaj pomislekov. Te določbe bi bilo treba preučiti ne samo z vidika evropske in nacionalne zakonodaje, ampak tudi v kontekstu domače in evropske sodne prakse. V magistrskem delu smo izpostavili nedoločnost namena uporabe podatkov poslovnega registra, vprašanje določnejše opredelitve osebnih podatkov, ki se vodijo, obdelujejo in povezujejo v poslovnem registru, in sorazmernosti razkritja osebnih podatkov z iskalnikom po posamezniku glede na namen, ki se ga z iskalnikom zasleduje. Pomembnost teh vprašanj smo osvetlili z vidika ustavno-pravne prakse, ki je v podobnih primerih že nakazala, kje prevlada javni interes in do kod

je še dopusten poseg v varstvo osebnih podatkov posameznika. Ključno vodilo pri urejanju omenjenih vprašanj bi moralo biti, da uporaba osebnih podatkov ni v nasprotju z namenom njihovega zbiranja, da je zbiranje, obdelovanje in namen uporabe določeno z zakonom ter je poseg v osebne podatke potreben in nujen za doseg ustavno legitimnega cilja.

Predstavljeni izzivi v zvezi z obstoječo ureditvijo poslovnega registra Slovenije in primerjava z drugimi poslovnimi praksami kažejo na potrebo po prenovi področja v smeri nadaljnega olajšanja vpisov poslovnih subjektov v registre, ki so potrebni za pridobitev pravne sposobnosti oziroma začetek poslovanja poslovnih subjektov, zagotavljanja elektronsko podprtih postopkov vpisov in elektronske komunikacije med različnimi organi, preprečevanja zlorab pri ustanavljanju idr. Jasna in elektronsko podprta pravila vpisa v poslovni register bi Slovenijo ne le utrdila na visokih mestih na mednarodnih lestvicah konkurenčnosti, prispevala bi tudi k izboljšanju slovenskega poslovnega okolja. Zaradi navedenih razlogov ne moremo potrditi hipoteze v uvodu tega magistrskega dela. Poslovni register in postopki vpisov namreč nekaterim poslovnim subjektom danes še ne omogočajo najbolj učinkovite in enostavne registracije.

Na koncu je treba opozoriti na projekt povezovanja poslovnih registrov v Sistem povezovanja poslovnih registrov na podlagi Direktive 2009/101/ES in Izvedbene Uredbe Komisije (EU) 2015/884 z dne 8. junija 2015 o določitvi tehničnih specifikacij in postopkov, potrebnih za sistem povezovanja registrov, vzpostavljenega z Direktivo 2009/101/EU Evropskega parlamenta in Sveta⁷⁹, ki bo na eni strani omogočil učinkovito komuniciranje med poslovnimi registri v primeru čezmejnih združitvev ter začetku ali končanju likvidacijskih postopkov ali postopkov zaradi insolventnosti družb in izbrisu teh družb, kadar bodo imeli ti izbrisi pravne posledice in bodo imele družbe podružnice v drugih državah članicah. Sočasno se na evropskem portalu e-pravosodje vzpostavlja tudi iskalnik, ki bo omogočil poizvedbe o družbah in podružnicah v kateri koli državi EU. Nacionalni registri bodo z implementacijo projekta še bolj vpeti v nadnacionalne povezave, kar bo zagotovo pozitivno vplivalo na njihov nadaljnji razvoj.

⁷⁹ Ur. L 144, 10. 6. 2015.

14 Literatura

Aiginger, Karl, Susanne Bärenthaler-Sieber in Johanna Vogel. 2013. *Competitiveness under New Perspectives*. Working Paper 44. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/eco/Competitiveness-under-New-Perspectives.pdf> (24. januar 2016).

AJPES. Dostopno prek: <http://www.ajpes.si> (13. februar 2016).

--- 2015. *Letno poročilo AJ PES za leto 2014*. Dostopno prek: http://www.ajpes.si/doc/AJPES/KIJZ/Letno_porocilo_AJPES_za_leto_2014_revidirano.pdf (23. februar 2016).

ASORLAC, CRF, ECRF in IACA. 2015. *The International Business Registers Report 2015*. Dostopno prek: <http://www.corporateregistersforum.org/?tag=international-business-registers-report> (9. januar 2016).

Black, Lewis S. Jr. 2007. *Why Corporations Choose Delaware*. Delaware Department of State, Division of Corporations. Dostopno prek: https://corp.delaware.gov/pdfs/whycorporations_english.pdf (7. februar 2016).

Bris, Arturo in José Caballero. 2015. Revisiting the Fundamentals of Competitiveness: A Proposal. *IMD World Competitiveness Yearbook 2015*: 492–503 Dostopno prek: <https://www.imd.org/upload/imd.website/wcc/Fundamentals.pdf> (23. januar 2016).

Buckley, Peter J., Christopher L. Pass in Kate Prescott. 1988. Measures of International Competitiveness: A Critical Survey. *Journal of Marketing Management* 4 (2):175–200. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/233254623_Measures_of_International_Competitiveness_A_Critical_Survey (25. januar 2016).

BusinessDictionary. 2016. Dostopno prek: <http://www.businessdictionary.com/> (6. marec 2016).

BusinessIdTheft. 2016. Dostopno prek: <http://www.businessidtheft.org/Home/tabid/55/Default.aspx> (6. marec 2016).

Butler, Henry N. in Jonathan R. Macey. 1994. Health care reform: perspectives from the economic theory of regulation and the economic theory of statutory interpretation. *Cornell Law Review* 79 (6): 1434–1458. Dostopno prek: <http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2531&context=clr> (30. januar 2016).

Chiaiutta, Andrej A. 2007. *Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF*

in IMD za leto 2006. Delovni zvezki UMAR: 16 (7). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2007/dz07-07.pdf (26. december 2015).

Chiaiutta, Andrej A. 2008. *Enostavnost poslovanja v Sloveniji: Ocena kakovosti regulacije z raziskavo Doing Business Svetovne banke*. Delovni zvezki UMAR: 17 (4). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2008/dz04-08.pdf (28. december 2015).

Delaware State Courts. 2016. Dostopno prek: <http://courts.delaware.gov/> (7. februar 2016).

Direktiva 2003/58/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. julija 2003 o spremembah Direktive Sveta 68/151/EGS glede zahtev za objavo nekaterih vrst družb. Ur. L 221, 4. 9. 2003. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1457557015190&uri=CELEX:32003L0058> (9. marec 2016).

Direktiva 2009/101/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009 o uskladitvi zaščitnih ukrepov za varovanje interesov družbenikov in tretjih oseb, ki jih države članice zahtevajo od gospodarskih družb v skladu z drugim pododstavkom člena 48 Pogodbe, zato da se oblikujejo zaščitni ukrepi z enakim učinkom v vsej Skupnosti. Ur. L 258, 1. 10. 2009. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1456745417273&uri=CELEX:32009L0101> (29. februar 2016).

Direktiva 2012/17/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2012 o spremembi Direktive Sveta 89/666/EGS ter direktiv 2005/56/ES in 2009/101/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede povezovanja centralnih in trgovinskih registrov ter registrov družb. Ur. L 156, 16. 6. 2012. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1456744898007&uri=CELEX:32012L0017> (29. februar 2016).

Djankov, Simeon, Rafael La Porta, Florencio Lopez-de-Silanes in Andrei Shleifer. 2002. The Regulation of Entry. *The Quarterly Journal of Economics* 117 (1): 1–37. Dostopno prek: http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/reg_entry.pdf (30. januar 2016).

Državni zbor Republike Slovenije. 1994. *Predlog zakona o poslovnem registru Slovenije – EPA 537 - prva obravnava*. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije 20 (10): 55–73.

--- 2004. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah – EPA 67-IV*. Dostopno prek: <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=>

C12565D400354E68C1256F6900313093&db=kon_zak&mandat=IV&tip=doc (15. januar 2016).

--- 2005. *Zakon o Poslovnem registru Slovenije – 531-IV*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12565D400354E68C12570BA003EE27A&db=kon_zak&mandat=IV&tip=doc (15. januar 2016).

--- 2006. *Mnenje Zakonodajno-pravne službe k Predlogu zakona o Poslovnem registru Slovenije (ZPRS-1) (druga obravnava)*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12565D400354E68C1257139002784D0&db=kon_zak&mandat=IV&tip=doc (21. februar 2016).

--- 2014a. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Poslovnem registru Slovenije – 0193-VII*. Dostopno prek: <http://imss.dz-rs.si/imis/3810f19e91163e605ea1.pdf> (21. februar 2016).

--- 2014b. *Mnenje Zakonodajno-pravne službe o Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o Poslovnem registru Slovenije (ZPRS-1A), skrajšani postopek, EPA 193-VII*. Dostopno prek: <http://imss.dz-rs.si/imis/bf57b46cab6cb07470f6.pdf> (21. februar 2016).

--- 2015a. *Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Poslovnem registru Slovenije (ZPRS-1A), skrajšani postopek, EPA 193-VII – pojasnilo Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE6A1C1257DC7002E4AB3&db=kon_zak&mandat=VII&tip=doc (21. februar 2016).

--- 2015b. *Zapis 6. redne seje Odbora za pravosodje – 2. nadaljevanje*. Dostopno prek: <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VII&type=pmagdt&uid=E2628CB4EC17CEC1C1257DF9003E0967> (21. februar 2016).

Dujić, Slobodan. 1995. *Zakon o poslovnem registru Slovenije. Pravna praksa* 14 (18): 7–8.

ECFR. 2014. *International Business Registers Report 2014*. Dostopno prek: http://www.ecrforum.org/wp-content/uploads/2013/members-area/registry-bench-marking/ecrf_survey_report_2014.pdf (9. januar 2016).

Enajsta Direktiva Sveta z dne 21. decembra 1989 o razkritjih podružnic, ki jih v državi članici odprejo nekatere oblike družb za katere velja zakonodaja druge države. Ur. L 395, 30. 12. 1989. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1456745586104&uri=CELEX:31989L0666> (29. februar 2016).

Evropska komisija. 2009a. *Zelena knjiga – Povezovanje poslovnih registrov*. KOM/2009/0614 končno. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1451945812876&uri=CELEX:52009DC0614> (5. januar 2016).

--- 2009b. *Commission staff working document: Progress Report - Accompanying document to the GREEN PAPER: The interconnection of business registers*. COM(2009) 614 final. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/interconnection_of_business_registers/working_document_en.pdf (28. junij 2015).

--- 2010. *Commission staff working document: Impact Assessment Accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directives 89/666/EEC, 2005/56/EC and 2009/101/EC as regards the interconnection of central, commercial and companies registers*. SEC(2011) 222 final. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/business_registers/20110224_impact_en.pdf (4. junij 2015).

--- 2012. *Informacijski sistem za notranji trg (IMI) - Navodila za uporabnike*. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/_docs/library/user_handbook_sl.pdf (28. junij 2015).

--- 2013. *BRIS*. Dostopno prek: <http://www.ecrforum.org/wp-content/uploads/2013/2013%20Romania/Presentations/1-BRIS-Mrs-Magda-Talaban-EU.pptx> (29. februar 2016).

--- 2015. *Osnove sistema IMI*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/_docs/training/imi_basics_sl.pdf (28. junij 2015).

--- 2016. *Evropski portal e-pravosodje*. Dostopno prek: <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=sl&action=home> (14. januar 2016).

Evropski parlament. 2010. *Resolucija Evropskega parlamenta z dne 7. septembra 2010 o povezovanju poslovnih registrov (2010/2055/INI)*. Ur. C št. 308E z dne 20. 10. 2011. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv:OJ.CE.2011.308.01.0001.01.SLV> (26. junij 2015).

Ferfila, Bogomil. 2013. *Severna Amerika: poti in stran poti najmočnejše celine sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ferfila, Bogomil, Polonca Kovač, Gordana Žurga, Igor Klinar in Aneta Plaznik. 2002. *Ekonomski vidiki javne uprave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Feurer, Rainer in Kazem Chaharbaghi. 1997. Strategy development: past, present and future. *Training for Quality* 5 (2): 58–70. Dostopno prek: <http://instruct.uwo.ca/business/bus020-mwf/acs410/reading13.htm> (25. januar 2016).

Garelli, Stéphane. 2006. Competitiveness of nations: the fundamentals. *IMD World Competitiveness Yearbook 2006*. Dostopno prek: <http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf> (24. januar 2016).

Gmeiner, Pavle, Andrej A. Chiaietta, Gorazd Kovačič, Brigita Lipovšek in Ana Sečnik. 2001. *Razvoj analize in diagnoze nacionalne konkurenčne spodobnosti Slovenije*. Delovni zvezki UMAR: 10 (10). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2001/dz10-01.pdf (26. december 2015).

Gupta, Satya Dev. 2009. *Comparative Advantage and Competitive Advantage: An Economics Perspective and a Synthesis*. Dostopno prek: <http://economics.ca/2009/papers/0534.pdf> (3. december 2015).

IMD. 2015a. *Methodology and Principles of Analysis*. Dostopno prek: <http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/methodology.pdf> (26. december 2015).

--- 2015b. *The 2015 IMD World Competitiveness Scoreboard*. Dostopno prek: <http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf> (26. januar 2016).

Investopedia. 2015. *Linder Hypothesis Definition*. Dostopno prek: <http://www.investopedia.com/terms/l/linder-hypothesis.asp#ixzz3t15v2pul> (3. december 2015).

Ivanjko, Šime in Marijan Kocbek. 2001. *Pravo družb. Statusno gospodarsko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Jaklič, Marko. 2009. *Poslovno okolje in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Jaklič, Marko in Hugo Zagoršek. 2005. *Benchmarking countries: Comparing competitiveness of Finland, Ireland and Slovenia – Benchmarking držav: Primerjava konkurenčnosti Irske, Finske in Slovenije*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Jones, Renee. 2004. Rethinking Corporate Federalism in the Era of Corporate Reform. *Journal of Corporation Law* 29: 625–663. Dostopno prek: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1559&context=lsfp> (7. februar 2016).

Kocbek, Marijan, Rado Bohinc, Borut Bratina, Mirko Ilešič, Šime Ivanjko, Rajko Knez, Marjan Odar, Hilda Marija Pivka, Nina Plavšak, Peter Podgorelec, Saša Prelič, Jerneja Prostor, Dušan Pšeničnik, Krešimir Puharič in Bojan Zabel. 2014. *Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) – Komentar Zakona o gospodarskih družbah. 2.*, dopolnjena izd. z novelami ZGD-1A do ZGD-1H, 1. natis. Ljubljana: IUS Software, GV založba.

Kovačič, Matej. 2015. Odprti podatki med javnim in zasebnim. *Pravna praksa* 34 (2): 6–7.

Kračun, Davorin, Avgust Majerič in Mejra Festič. 2006. *Uvod v ekonomsko teorijo I*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

Kumar, Andrej. 1999. *Mednarodna ekonomika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

--- 2007. *Mednarodna ekonomika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Merhar, Viljem. 2011. Ob prevodu dela Adama Smitha Bogastvo narodov. *Teorija in praksa* 48 (1): 136–143.

Ministrstvo za javno upravo. 2016a. Dostopno prek: <http://evem.gov.si/evem/drzavljani/zacetna>. evem (18. februar 2016).

--- 2016b. *Statistično poročilo e-VEM za leto 2015*. Dostopno prek: evem.gov.si/evem/cms/download/document/Statistika2015 (10. marec 2016).

MyCorporation. Dostopno prek: <http://www.mycorporation.com/learningcenter/what-is-a-registered-agent.jsp> (8. februar 2016).

Norčič, Oto. 2000. *Razvoj in temelji sodobne ekonomske misli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Pavčnik, Marijan. 2007. *Teorija prava: prispevek k razumevanju prava*. Ljubljana: GV Založba.

Pezo, Vladimir, ur. 2007. *Pravni leksikon*. Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža.

Plavšak, Nina. 2007. *Zakon o sodnem registru (ZSReg) – Uvodna pojasnila Nina Plavšak*. Ljubljana: GV Založba.

Porter, Michael E. 1990. The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review* 68 (2): 73–93. Dostopno prek: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations> (3. december 2015).

--- 1991. *The Competitive Advantage of Nations*. London in Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.

Posner, Richard A. 1974. Theories of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science* 5 (2): 335–358.

Prelesnik, Mojca. 2014. Se mora posameznik z vstopom v poslovni svet res v celoti odpovedati svoji zasebnosti? *Pravna praksa* 33 (49–50): 6–7.

Pretnar, Stojan. 1953. *Oris primerjalnega trgovinskega prava*. Ljubljana: Uradni list LRS.

Projekt svetovne pravičnosti. 2015. *Indeks vladavine prava 2015*. Dostopno prek: http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/roli_2015_0.pdf (7. januar 2016).

Prva direktiva Sveta z dne 9. marca 1968 o uskladitvi zaščitnih ukrepov za varovanje interesov družbenikov in tretjih oseb, ki jih države članice zahtevajo od gospodarskih družb v skladu z drugim odstavkom člena 58 Pogodbe, zato da se oblikujejo zaščitni ukrepi z enakim učinkom v vsej Skupnosti. Ur. L 65, 14. 3. 1968. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1457556631879&uri=CELEX:31968L0151> (9. marec 2016).

OECD. 2015. *Glossary of Statistical Terms*. Dostopno prek: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> (24. januar 2016).

Salvatore, Dominick. 2001. *International Economics*. New York [etc.]: John Wiley & Sons, Inc.

Sklep o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. Ur. I. RS 53/02, 87/02 in 16/07. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED2521> (23. februar 2016).

State of Delaware. 2016. Dostopno prek: <http://corp.delaware.gov/index.shtml> (7. februar 2016).

Sušjan, Andrej. 2006. *Uvod v zgodovino ekonomske misli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Statistični urad Republike Slovenije. 2016. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/> (13. februar 2016)

Svet Evropske unije. 2010. *Sprejetje osnutka sklepov Sveta o povezovanju poslovnih registrov*. ST 9678 2010 INIT. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/register/sl/content/out/?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-9678-2010-INIT (26. junij 2015).

Svetovna banka 2011. *Starting a business*. Dostopno prek: http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB12-Chapters/Starting-a-Business.pdf (3. januar 2016).

--- 2013. *Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. 11. izdaja. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014> (29. december 2015).

--- 2014. *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency*. 12. izdaja. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2015> (3. januar 2016).

--- 2015. *Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency*. 13. izdaja. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016> (29. december 2015).

--- 2016a. *Doing Business Data*. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/data> (3. januar 2016).

--- 2016b. *Methodology*. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/methodology> (5. marec 2016).

Tanko, Jože, skupina poslank in poslancev. 2015. *Zahteva za sklic izredne seje Državnega zbora s točko dnevnega reda: predlog priporočila v zvezi z vse slabšimi uvrstitvami Slovenije na mednarodnih lestvicah, ki merijo spoštovanje človekovih pravic, učinkovitost pravne države in ekonomskega sistema*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE749C1257ECF0037C193&db=kon_akt&mandat=VII&tip=doc (3. januar 2016).

Tarifa nadomestil za ponovno uporabo informacij javnega značaja Poslovnega registra Slovenije. Ur. l. RS 68/09. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=TARI114> (10. februar 2016).

United States Census Bureau. 2016. Dostopno prek: <https://www.census.gov/en.html> (2. marec 2016).

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2002. *Poročilo o razvoju*. Ljubljana: UMAR. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2002/pr2002.pdf (19. januar 2016).

Uredba o sodnem registru. Ur. l. RS 49/07, 98/07, 13/08, 49/09-ZSReg-E in 54/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4497> (9. marec 2016).

Uredba o standardni klasifikaciji institucionalnih sektorjev. Ur. l. RS 107/13. Dostopno prek:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6595> (9. marec 2016).

Uredba o vodenju in vzdrževanju Poslovnega registra Slovenije. Ur. l. RS 121/06. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4247> (9. marec 2016).

USFormation. Dostopno prek: <https://usformation.com/delaware> (7. februar 2016).

Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. l. RS 33/91-I, 42/97-UZS68, 66/00-UZ80, 24/03-UZ3a, 47, 68, 69/04-UZ14, 69/04-UZ43, 69/04-UZ50, 68/06-UZ121,140,143, 47/13-UZ148 in 47/13-UZ90,97,99. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (22. februar 2016).

Ustavno sodišče Republike Slovenije. 2000. *Odločba*. U-I-238/99. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US20460> (22. februar 2016).

--- 2005. *Odločba*. U-I-298/04. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/documents/ef/a2/u-i-298-042.pdf> (22. februar 2016).

--- 2007. *Odločba*. U-I-464/06. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/documents/82/fc/u-i-464-062.pdf> (21. februar 2016).

--- 2013. *Odločba*. U-I-311/11. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/documents/f3/9b/u-i-311-114.pdf> (22. februar 2016).

Vlada Republike Slovenije. 2015. *Mnenje Vlade RS o Predlogu Priporočila v zvezi z vse slabšimi uvrstitvami Slovenije na mednarodnih lestvicah, ki merijo spoštovanje človekovih pravic, učinkovitost pravne države in ekonomskega sistema*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE749C1257EDD003CCF50&db=kon_akt&mandat=VII&tip=doc (3. januar 2016).

Višje sodišče v Ljubljani. 2008. *Sklep*. I Ip 2935/2008. Dostopno prek: <http://www.sodisce.si/vislj/odlocitve/2010040815243378/> (20. februar 2016).

Višje sodišče, Delovno-socialni oddelek. 2001. *Sklep*. VIII Ips 192/2000. Dostopno prek: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/visja_sodisca/28771/ (20. februar 2016).

WEF. 2015a. *The Global Competitiveness Report 2015*. Dostopno prek: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015> (27. december 2015).

--- 2015b. *The Global Competitiveness Report 2015–2016*. Dostopno prek: <http://www3>.

weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (27. december 2015).

Zakon o državni upravi (ZDU-1). Ur. l. RS 113/05-UPB, 89/07-odl. US, 126/07-ZUP-E, 48/09, 8/10-ZUP-G, 8/12-ZVRS-F, 21/12, 47/13, 12/14 in 90/14. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3225> (20. februar 2016).

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Ur. l. RS 65/09-UPB, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13-odl. US, 82/13 in 55/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4291> (2. februar 2016).

Zakon o plačilnem prometu (ZPlaP). Ur. l. RS 110/06-UPB, 114/06-ZUE, 131/06-ZBan-1, 102/07, 126/07-ZFPPIPP, 58/09-ZPlaSS, 34/10-ZPlaSS-A in 59/10-ZOPSPU. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2205> (23. februar 2016).

Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (ZPVAS). Ur. l. RS 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 56/99, 72/00, 87/11, 14/15-ZUUFJO in 74/15-ZAgrS. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO311> (20. februar 2016).

Zakon o poslovnem registru Slovenije (ZPRS). Ur. l. RS 13/95 in 49/06. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO395> (2. februar 2016).

Zakon o Poslovnem registru Slovenije (ZPRS-1). Ur. l. RS 49/06, 33/07-ZSReg-B in 19/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3726> (2. februar 2016).

Zakon o ratifikaciji Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani s sklepno listino ter protokola, s katerim se spreminja Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi ter njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani. Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe 13/97, Ur. l. RS 110/99, 4/00-popr., 123/00 in 17/01.

Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (ZSNS). Ur. l. RS 65/94. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO899> (10. marec 2016).

Zakon o sodnem registru (ZSReg). Ur. l. RS 54/07-UPB, 65/08, 49/09, 82/13-ZGD-1H in 17/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO320> (13. februar 2016).

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). Ur. l. RS 94/07-UPB. Dostopno prek:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3906> (20. februar 2016).

Zakon o Vladi Republike Slovenije (ZVRS). Ur. l. RS 24/05-UPB, 109/08, 38/10-ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13-ZDU-1G in 65/14. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO242> (20. februar 2016).

PRILOGA: Poslovni subjekti, ki se vpišejo v poslovni register po vpisu v primarni register, evidenco ali razvid, registrski organi in predpisi, ki urejajo status in vpis v primarni register

Poslovni subjekt	Register, evidenca, razvid	Registrski organ	Število vpisanih poslovnih subjektov na dan 31. december 2015*	Pravna podlaga
agrarna skupnost	register agrarnih skupnosti in njihovih članov upravljavalec registra: organ, pristojen za kmetijstvo in gozdarstvo	upravne enote	391	Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (ZPVAS). Ur. l. RS 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 56/99, 72/00, 87/11, 14/15-ZUUJFO in 74/15-ZAgrS Zakon o agrarnih skupnostih (ZAgrS). Ur. l. RS 74/15 Pravilnik o bistvenih sestavinah pravil agrarne skupnosti ter o vsebini registra agrarnih skupnosti in njihovih članov Ur. l. RS 16/94, 58/00 in 71/00
detektiv	evidenca detektivov, ki opravljajo detektivsko dejavnost	Detektivska zbornica Republike Slovenije	31	Zakon o detektivski dejavnosti (ZDD-1). Ur. l. RS 17/11 Pravilnik o izvajanju Zakona o detektivski dejavnosti Ur. l. RS 85/11
izvršitelj	evidenca izvršiteljev in namestnikov izvršiteljev	ministrstvo, pristojno za pravosodje	42	Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ). Ur. l. RS 3/07-UPB, 93/07, 37/08-ZST-1, 45/08-ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13-odl. US, 45/14-odl. US, 53/14, 58/14-odl. US, 54/15 in 76/15-odl. US
lekarnar	register lekarnarjev	ministrstvo, pristojno za zdravstvo	84	Zakon o lekarniški dejavnosti (ZLD). Ur. l. RS 36/04-UPB
nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji	register kmetijskih gospodarstev	upravne enote	4.713	Zakon o kmetijstvu (ZKme-1). Ur. l. RS 45/08, 57/12, 90/12-ZdZPVHVVR, 26/14 in 32/15 Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji Ur. l. RS 57/15 Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev Ur. l. RS 73/14
notar	imenik notarjev	Notarska zbornica Slovenije	92	Zakon o notariatu (ZN). Ur. l. RS 2/07-UPB, 33/07-ZSReg-B, 45/08 in 91/13

poklicni športnik	razvid poklicnih športnikov	ministrstvo, pristojno za šport	396	Zakon o športu (ZSpo). Ur. l. RS 22/98, 97/01-ZSDP in 15/03- ZOPA Pravilnik o vodenju razvida zasebnih športnih delavcev in razvida poklicnih športnikov Ur. l. RS 108/08
odvetnik	imenik odvetnikov	Odvetniška zbornica Slovenije	1.047	Zakon o odvetništvu (ZOdv). Ur. l. RS 18/93, 24/96-odl. US, 24/01, 54/08, 35/09, 97/14 in 8/16-odl. US
morski ribič	evidenca ribičev – fizičnih oseb	ministrstvo, pristojno za morsko ribištvo	22	Zakon o morskem ribištvu (ZMR-2). Ur. l. RS 115/06 in 76/15 Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence ribičev - fizičnih oseb Ur. l. RS 109/07
samostojni novinar	razvid samostojnih novinarjev	ministrstvo, pristojno za kulturo	214	Zakon o medijih (ZMed). Ur. l. RS 110/06-UPB, 36/08-ZPOmK-1, 77/10-ZSFCJA, 90/10-odl. US, 87/11-ZAvMS, 47/12 in 47/15-ZZSDT Uredba o postopku in podrobnejših merilih za pridobitev statusa samostojnega novinarja in za vodenje razvida kot javne knjige Ur. l. RS 105/01
samozaposleni v kulturi	razvid samozaposlenih v kulturi	ministrstvo, pristojno za kulturo	2.453	Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK). Ur. l. RS 77/07-UPB, 56/08, 4/10, 20/11 in 111/13 Uredba o samozaposlenih v kulturi Ur. l. RS 45/10, 43/11, 64/12 in 28/14
zasebni raziskovalec	register zasebnih raziskovalcev	Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije	15	Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (ZRRD). Ur. l. RS 22/06-UPB, 61/06-ZDru-1, 112/07, 9/11 in 57/12-ZPOP-1A Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence o izvajalcih raziskovalne in razvojne dejavnosti Ur. l. RS 40/13 in 51/14 Pravilnik o registru zasebnih raziskovalcev Ur. l. RS 12/05, 5/07 in 84/08
zasebni športni delavec	razvid zasebnih športnih delavcev	ministrstvo, pristojno za šport	316	Zakon o športu (ZSpo). Ur. l. RS 22/98, 97/01-ZSDP in

				15/03- ZOPA Pravilnik o vodenju razvida zasebnih športnih delavcev in razvida poklicnih športnikov Ur. l. RS 108/08
zasebni učitelj oziroma vzgojitelj	razvid zasebnih učiteljev oziroma vzgojiteljev	ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje	13	Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). Ur. l. RS 16/07-UPB, 36/08, 58/09, 64/09-popr., 65/09-popr., 20/11, 40/12-ZUJF, 57/12-ZPCP-2D in 47/15 Pravilnik o vodenju razvida izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja Ur. l. RS 10/09
zasebni zdravstveni delavec	register zasebnih zdravstvenih delavcev	ministrstvo, pristojno za zdravje	1.203 ⁸⁰	Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej). Ur. l. RS 23/05-UPB, 15/08-ZPacP, 23/08, 58/08-ZZdrS-E, 77/08-ZDZdr, 40/12-ZUJF in 14/13 Pravilnik o vodenju registra zasebnih zdravstvenih delavcev Ur. l. RS 24/92, 98/99-ZZdrS in 35/00
zdravnik in zobozdravnik	register zdravnikov	Zdravniška zbornica Slovenije	1.203	Zakon o zdravniški službi (ZZdrS). Ur. l. RS 72/06-UPB, 15/08-ZPacP, 58/08, 107/10-ZPPKZ in 40/12-ZUJF Pravilnik o zdravniškem registru Ur. l. RS 35/00, 57/00-popr., 43/04 in 31/10
društvo, zveza društev	register društev evidenca društev v javnem interesu	upravne enote pristojna ministrstva za društva v javnem interesu	23.791	Zakon o društvih (ZDru-1). Ur. l. RS 64/11-UPB
podružnica tujega društva	register podružnic tujih društev	upravne enote	12	Zakon o društvih (ZDru-1). Ur. l. RS 64/11-UPB
mladinski svet	register Mladinskega sveta Slovenije in mladinskih svetov lokalnih skupnosti upravljavca registra: ministrstvo, pristojno za šolstvo in šport	upravne enote	43	Zakon o mladinskih svetih (ZMS). Ur. l. RS 70/00 in 42/10 Pravilnik o registraciji in vodenju registra mladinskih svetov Ur. l. RS 60/01 in 85/01-popr.
neposredni	register proračunskih	Uprava RS za javna	1281	Zakon o opravljanju plačilnih

⁸⁰ V poslovnem registru se zasebni zdravstveni delavci vodijo skupaj z zdravniki in zobozdravniki.

proračunski uporabnik	uporabnikov	plačila		storitev za proračunske uporabnike (ZOPSPU). Ur. l. RS 59/10 in 111/13 Pravilnik o vodenju registra neposrednih in posrednih uporabnikov državnega in občinskih proračunov ter postopkih odpiranja in zapiranja računov Ur. l. RS 126/07, 78/08, 126/08, 9/09-popr., 109/09, 59/10-ZOPSPU in 67/10
politična stranka	register političnih strank	ministrstvo, pristojno za notranje zadeve	85	Zakon o političnih strankah (ZPoIS). Ur. l. RS 100/05-UPB, 103/07, 99/13 in 46/14 Pravilnik o registru političnih strank in o obrazcu ustanovne izjave Ur. l. RS 54/08
cerkev in verska skupnost	register cerkva in drugih verskih skupnosti v Republiki Sloveniji	organ, pristojen za verske skupnosti	1.191	Zakon o verski svobodi (ZVS). Ur. l. RS 14/07, 46/10-odl. US, 40/12-ZUJF in 100/13
sindikat	evidenca statotov sindikatov	upravne enote ministrstvo, pristojno za delo	3.073	Zakon o reprezentativnosti sindikatov (ZRSin). Ur. l. RS 13/93 Pravilnik o evidenci statotov sindikatov Ur. l. RS 18/93
ustanova	evidenca ustanov	ministrstvo, pristojno za notranje zadeve	289	Zakon o ustanovah (ZU). Ur. l. RS 70/05-UPB in 91/05-popr. Pravilnik o vodenju evidence ustanov Ur. l. RS 79/05

Vir: * AJPES (2016).